

דברי הכנסת

הישיבה הראשונה של הכנסת השלוש-עשרה

יום שני, י"ב בתמוז התשנ"ב (13 ביולי 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

תוכן העניינים

פתיחת הכנסת השלוש-עשרה
הצהרת אמונים של חבר הכנסת י' שמיר
נאום נשיא המדינה ח' הרצוג
דברי פתיחה של היושב-ראש י' שמיר
הצהרת אמונים של חברי הכנסת השלוש-עשרה
בחירת יושב-ראש הכנסת
דברי יושב-ראש הכנסת ש' וייס
הרכב הוועדה המסדרת
כינון הממשלה והרכבה
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
כינון הממשלה והרכבה
הצהרת אמונים של חברי הממשלה

פתיחת הכנסת השלוש-עשרה

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כבוד הנשיא!

(תרועת חצוצרות)

(חברי הכנסת מקדמים בקימה את פני נשיא המדינה.)

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

התקווה!

(שירת התקווה)

הצהרת אמונים של חבר הכנסת י' שמיר

נשיא המדינה ח' הרצוג:

כנסת נכבדה, בהתאם לחוק-יסוד: הכנסת, הנני פותח את הישיבה הראשונה של הכנסת השלוש-עשרה.

הריני להתכבד להזמין את זקן חברי הכנסת, יצחק שמיר, לעלות על הדוכן, להצהיר אמונים ולקרוא אחריו את חברי הכנסת להצהיר אמונים.

יצחק שמיר:

איש, נשיא המדינה, חברי הכנסת השלוש-עשרה, בהתאם לסעיף 14 לחוק-יסוד: הכנסת, הנני מתכבד להצהיר בפני הכנסת:

אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת.

נאום נשיא המדינה ח' הרצוג

נשיא המדינה ח' הרצוג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי אבקש לברך את חברי הכנסת היוצאת, אשר לא ישרתו בכנסת השלוש-עשרה, ולהודות להם על שנות פעילות ברוכות. אני מקווה שניסיונם הפרלמנטרי העתיר לא יאבד והם ימצאו אפיקים להמשיך ולתרום לציבור ולמדינה מניסיונם הרב.

אני מבקש גם לברך את חברי הכנסת החדשים, אשר יישבעו בפעם הראשונה שבועת אמונים בבית-המחוקקים, שהוא לב-לבה של הדמוקרטיה הישראלית.

בישיבה זו שבה תצהירו אמונים כחברי הכנסת נקדים ונעלה את זכרו של יגאל כהן, חבר הכנסת השתים-עשרה שהלך לעולמו.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

חברי הכנסת, לא אטעה אם אקבע, שחילופי-גברי בין שתי הכנסות, זו היוצאת וזו הבאה עלינו לטובה, הם ללא תקדים בהיקפם המספרי. שליש מחברי הבית יהיו חברים חדשים. יש בכך ברכה רבה, כי אין מוסד ואין גוף וארגון אשר אינם מזקקים לעירוי דם ולרוח חדשה. הדינמיות של החברה הישראלית באה לביטוי נאות גם בדינמיות של התחלופה בכנסת ישראל.

אני מודה, ואני מקווה שאל התפקיד שאותו אתם נוטלים על עצמכם תתייחסו בחרדת קודש ואת מלאכתכם תעשו נאמנה, על-פי צו לבבכם, מתוך נאמנות לציבור הבוחרים אשר בחר בכם כדי לייצגו.

אל נא תשכחו שבסופו של דבר הבית הזה, ובמיוחד בהעדר חוקה כתובה בישראל, משמש מבצר זכויותיו של האזרח. אל בית זה, חרף הביקורת הציבורית המוטחת בו, לעתים בצדק, נושא האזרח את עיניו בתקווה לעתיד המדינה, לעתידו ולעתיד משפחתו וילדיו.

לא נכחש, שיותר מפעם אחת בעבר עוררו הדים וקולות צורמים אשר בקעו מבית זה תסכול וזעם, עד כדי תחושת מיאוס של הציבור. ההתבטאויות הקשות, ההתנהגות חסרת ההתחשבות, ההופעה, ההליכות והנימוסים וסגנון הדיבור לא חיזקו את מעמד הכנסת ואת מעמד חבריה כנבחרי העם.

אנא, נהגו כבוד בבית זה, כי הוא משמש סמל לעליונות החוק ולשלטונו. יתר על כן, בית זה משמש גם סמל לריבונותה של מדינת ישראל. אוי לבית הזה ואוי לנו כעם, אם בעוונותינו נדרשת פסיקת בית-המשפט על מנת להסדיר היבט זה או אחר של עבודת הבית.

עם זאת, חרף הקשיים והליקויים אשר מתגלים מדי פעם בעבודת הכנסת, הרי שאפשר וצריך לקבוע בגאווה, שבבית זה נעשתה עבודה חשובה והישגים ראויים הושגו בו.

כמי שעסק שש פעמים, בתוך תשע שנים, במלאכת הרכבת הממשלה, אוכל רק לחזור על הצהרות הרבות לאמור, כי שיטת הממשל ושיטת הבחירות הנהוגות בישראל מחייבות רפורמה. ואכן, לזכותה המלאה של הכנסת השתים-עשרה יש לומר, שהיא נתנה את לבה לעניין זה ואף השיגה הישגי חקיקה חשובים, אם כי עדיין לא מלאים.

אין זה מתפקידי, ואף איני רוצה להביע את דעתי על החלופות הרצויות לשיטה הקיימת, אשר אליבא דכולי עלמא אינה עונה על הצרכים של מדינה ושל חברה דינמית ופלוורליסטית כשלנו, שאתגריה כבדים מנשוא. אך בהחלט לא אסתיר את דעתי, שתהליך הדמוקרטיזציה, שהחל בתוך חלק מהמפלגות, לאמור שציבור חברי המפלגה הוא שקובע מי יהיו נציגיו ונבחריו, ראוי שימשמש דוגמה לכל המפלגות ואף לשיטת הבחירות הכלליות לכנסת ישראל. מה טבעי, דמוקרטי ונכון יותר מאשר אימוץ שיטה שתחזק את מחויבות הנבחרים לציבור בוחריהם ותקבע יחס בלתי-אמצעי ביניהם?

עניין אחר, חשוב לא פחות לאמות המידה של משטר דמוקרטי ומחייב התבוננות ובדיקה יסודית, הוא העיקרון היסודי של הפרדת הרשויות. בדברי רמזתי על התופעה, המדאיגה כשלעצמה, שהביאה למעורבות פסיקת בית-המשפט בהליך הדמוקרטי של עבודת הכנסת והממשלה. לצערנו, אנו עדים שוב ושוב לתופעות שבהן רשות אחת גולשת לתחומי חברתה. נכון שאין, ואף לא צריך להיות, נתק ענייני בין הרשויות, שהרי הן נסמכות זו על זו, משלימות זו את זו, מבקרות זו את זו. אך כבר קבעו חכמים, שעל בית-המחוקקים לחוקק, על הממשלה למשול, ועל בית-המשפט – ולנו בית-משפט מפואר – לשפוט. הפיתוי, גם אם הוא נראה לעתים מוצדק, לחרוג מהעיקרון החשוב של הפרדת הרשויות, אל לו להפוך נורמה. הוא צריך להיות שמור – אם בכלל – אך ורק למקרים נדירים שבהם מתחייבת בעליל התערבות רשות אחת בפעילות האחרת.

לעניין זה חשובות קבלת חוקה והקמת בית-משפט לחוקה. ואכן, חלה התקדמות בנושא זה. למעשה, לא נותר לכנסת הזאת אלא לחוקק שני חוקים על מנת לסיים את מלאכת יצירת החוקה והקמת בית-משפט לחוקה.

אני תקווה כי הכנסת הזאת תתייחס במלוא הרצינות לסוגיה זו ולחקיקה העומדת על הפרק.

אנו משתבחים, ובדין, במשטר הדמוקרטי הנאור שלנו. אנו גאים, ובצדק, בעובדת היותנו דמוקרטיה מלאה ונאורה. אך כתלמידי ההיסטוריה האנושית, מי כמונו יודעים, שהדברים אינם מובנים מאליהם, וגם משטר דמוקרטי יציב כשלנו יש לטפח ולשמר. מבחנכם כחברי הבית יהיה בהגנה עליו מפני ערעור יסודותיו ובביצורו מפני כל כרסום במעמדו היחיד והמיוחד.

בבית הזה יושבים בני עדות שונות ובני דתות ועמים שונים, יהודים, ערבים, דרוזים. כולם, ללא הבדל של מוצא והשקפת עולם, מייצגים פסיפס תרבותי מרהיב, אשר מהווה לעתים גם מקור למתחים ולאי-הבנות.

הכנסת היא, במידה רבה, האספקלריה שבה ניבטים פניה של החברה שלנו. ועל כן עליה להיות דוגמה לעם כולו בהתנהגותה וביחסה אל הנושאים והעניינים המצויים במחלוקת ציבורית חריפה. יחסה אל המיעוט המיוצג בה יקרין על יחס הציבור כולו אל המיעוט החי בתוכנו. אם הבית הזה יוקיע גזענות ויחנך לסובלנות, למתינות, להתחשבות ולשיתוף פעולה, אולי יצמיח הדבר פרי הילולים בחברה כולה. אל נשכח את גישתם העקרונית של בן-גוריון, ז'בוטינסקי, חיים ויצמן, זיכרונם לברכה, ועוד רבים ממנהיגינו ביחס לנושא הזה.

על בית זה גם ליתן דעתו על תופעות של התחדדות, ולעתים החרפת מרקם היחסים העדין שבין דתיים יותר לדתיים פחות. גם בעניין זה שומה על כנסת ישראל ליתן דוגמה בכך שתרום את הסובלנות וההתחשבות הדדית למעלת ערך נשגב, באשר הסובלנות היא המפתח לקיום יחדיו והיא הערובה לשלמותה של החברה, לאיכות החיים ולתרבות החיים המשותפים במדינת ישראל, כדברי פרשת השבוע: "הנני נותן לו את בריתי שלום".

כנסת ישראל היא הסמל לריבונות ישראל, וככזו עליה לדבוק בסמלים הממלכתיים המבטאים את הריבונות הזו ולנהוג לפיהם. לעתים סבורני, שטרם למדנו עד תום מהי מחויבות ההתנהגות הממלכתית, ויש שאנו מתייחסים אליה כאל מטבע שחוק. אנו מכבדים את סמלי הריבונות של מדינות זרות, ובשלנו – כה מצער – אנו נוהגים לעתים בגסות לב. אנא, תנו לבכם לכך. אם לא נדע לנהוג בכבוד בעצמנו, במוסדותינו ובסמלינו, אל נצפה שאחרים ינהגו בנו בכבוד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עיני כל ישראל במדינה ובתפוצות היהודים נשואות אל הבית הזה. אני נושא תפילה לבורא עולם, שכנסת זו, כאשר תוציא ימיה, תוכל להתבונן על מעשיה והישגיה בלב שלם וגאה.

מי ייתן וכנסת זו תביאנו אל חוף מבטחים, תבצר את ביטחוננו ותקדמנו אל השלום, אשר אליו נכספה נפשנו.

אני מאחל לכנסת ולחבריה הצלחה מלאה בהתמודדות עם האתגרים הכבדים המושתים עליה. ברוכים תהיו ובשעה טובה.

דברי פתיחה של היושב-ראש י' שמיר

היו"ר י' שמיר:

אדוני הנשיא, חברי הכנסת, לפני 15 שנה, ביום כ"ז בסיוון התשל"ז, 13 ביוני 1977, בדברי בפני הכנסת, לאחר היבחרי כיושב-ראש הכנסת, איחלתי לעצמנו, כי נדע למצות ולבטא בנאמנות ובעתה את כל המאחד את כולנו, והבעתי את המשאלה, שתשרה בקרבנו רוח של אהבת ישראל ואהבת ארץ-ישראל.

הזכרתי אז את אחי גיבורי המחתרת האלמונים, אשר נפלו בדרך, במלחמה למען חירות ישראל, ואשר בזכותם הגענו והגעתי עד הלום. ואמרתי באותו מעמד, שדומה לי, כי אחי הגיבורים יושבים אתי כאן על הבמה, ברגעים אלה, צופים ומאזינים ונפשותיהם מתרוננות. הצללים של אחי האלמונים ליוו אותי מני אז בכל תחנות דרכי במערכת הממשלתית. כל אותו זמן הרגשתי, שכל אשר אני עושה ופועל – לפי עצתם אני עושה, ומשאלתם האילמת מנחה את פעולותי.

והיום, בצעדי האחרונים על במות המדינה, אני אומר למלווי הנאמנים: שלום רעי היקרים, עשיתי כל אשר יכולתי, ומעתה תיעשה המלאכה על-ידי הבאים אחרי, על-ידי צעירים וחזקים ממני. אני מאמין ובוטח, כי הם ימשיכו בדרך שהלכנו בה לחיזוקה ולהאדרתה של חירות ישראל.

חברי הכנסת, יש האומרים, שכל עם זוכה לנבחרים שהוא ראוי להם. אינני יודע אם יש אמת בקביעה זאת אם לאו, אבל אני משוכנע שעם ישראל ראוי למיטב הייצוג ולנבחרת המעולה ביותר. אין עם שסבל כל כך הרבה, הקריב כל כך הרבה וייחל כל כך הרבה למנוחה ולנחלה בארץ מכורתו. ואין עם כעמנו הזוכה לראות בחירות, במו עיניו, את הגשמת תפילותינו לאחר אלפי שנות ציפייה כעם ישראל.

הבה נתפלל כי עם ישראל לא יסטה מדרכו ההיסטורית שצעדנו בה עד היום, וכולנו, נבחרים כבוחרים, נמצא בתוכנו את הכוח להתעלות מעל כל המפריד והמפלג ונמצא את הדרך להתקדם במשותף במצעד קידומו, חיזוקו והגברת אחיזתו של העם היהודי בארצו-מולדתו, בארץ-ישראל. ותקוים בימינו נבואתו המופלאה של הנביא יחזקאל מלפני כ-2,500 שנה לאמור: "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם – – – והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר – – – וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלוהים".

הצהרת אמונים של חברי הכנסת השלוש-עשרה

היו"ר י' שמיר:

חברי הכנסת, בהתאם לסעיף 14 לחוק-יסוד: הכנסת, אקרא עתה באוזניכם את הצהרת האמונים שעל כל חבר כנסת להצהיר. כל חבר כנסת יצהיר ממקומו ויאמר את שתי המלים: "מתחייב אני", ולא יוסיף עליהן.

אלה דברי ההצהרה במצוות חוק-היסוד: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת".

מזכיר הכנסת יקרא את הרשימה וכל חבר כנסת יקום ויצהיר.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון: (קורא בשמות חברי הכנסת)

שמואל אביטל – מתחייב אני; רפאל אדרי – מתחייב אני; אהוד אולמרט – מתחייב אני; אורי אור – מתחייב אני; חיים אורון – מתחייב אני; דליה איציק – מתחייבת אני; מיכאל איתן – מתחייב אני; רפאל איתן – מתחייב אני; רפאל אלול – מתחייב אני; שולמית אלוני – מתחייבת אני; טלב אלסאנע – מתחייב אני; (בשפה הערבית) אסעד אסעד – מתחייב אני; יוסף בא-גד – מתחייב אני; זאב בנימין בגין – מתחייב אני; פנחס בדש – מתחייב אני; שלמה בוחבוט – מתחייב אני; אברהם בורג – מתחייב אני; יגאל ביבי – מתחייב אני; יוסף ביילין – מתחייב אני; נעמי בלומנטל – מתחייבת אני; בנימין בן-אליעזר – מתחייב אני; אליהו בן-אלישר – מתחייב אני; אליהו בן-מנחם – מתחייב אני; שלמה בניזרי – מתחייב אני; עוזי ברעם – מתחייב אני; תמר גוז'נסקי – מתחייבת אני; שאול גוטמן – מתחייב אני; מיכה גולדמן – מתחייב אני; אלכסנדר גולדפרב – מתחייב אני; אלי גולדשמידט – מתחייב אני; אפרים גור – מתחייב אני; מרדכי גור – מתחייב אני; גדליה גל – מתחייב אני; אריה גמליאל – מתחייב אני; אלי דיין – מתחייב אני; חיים דיין – מתחייב אני; יעל דיין – מתחייבת אני; עבד-אלוהב דראושה – מתחייב אני; אריה דרעי – מתחייב אני; בעזרת השם; אברהם הירשזון – מתחייב אני; שמואל הלפרט – מתחייב אני; זבולון המר – מתחייב אני; צחי הנגבי – מתחייב אני; שבח וייס – מתחייב אני; יוסף ונונו – מתחייב אני; רחבעם זאבי – מתחייב אני; נסים זוילי – מתחייב אני; תופיק זיאד – מתחייב אני; (בשפה הערבית) עמנואל זיסמן – מתחייב אני; אליעזר זנדברג – מתחייב אני; וליד חאג' יחיא – מתחייב אני; נעמי חזן – מתחייבת אני; מיכאל חריש – מתחייב אני; בנימין טמקין – מתחייב אני; סאלח טריף – מתחייב אני; שאול יהלום – מתחייב אני; אברהם יחזקאל – מתחייב אני; רן כהן – מתחייב אני; רענן כהן – מתחייב אני; יוסי כץ – מתחייב אני; לימור לבנת – מתחייבת אני; מאשה לובלסקי – מתחייבת אני; דוד לוי – מתחייב אני; יצחק לוי – מתחייב אני; דוד ליבאי – מתחייב אני; עוזי לנדאו – מתחייב אני; יורם לס – מתחייב אני; ענת מאור – מתחייבת אני; משה מאיה – מתחייב אני; דוד מגן – מתחייב אני; האשם מחאמיד – מתחייב אני; רוני מילוא – מתחייב אני; חגי מירום – מתחייב אני; דוד מנע – מתחייב אני; נואף מסאלחה – מתחייב אני; יהושע מצא – מתחייב אני; דן מרידור – מתחייב אני; רון נחמן – מתחייב אני; אורה נמיר – מתחייבת אני; משה נסים – מתחייב אני; בנימין נתניהו – מתחייב אני; אסתר סלמוביץ – מתחייבת אני; אפרים סנה – מתחייב אני; יוסף עזרן – מתחייב אני; עובדיה עלי – מתחייב אני; שאול עמור – מתחייב אני; אברהם פורז – מתחייב אני; חנן פורת – מתחייב אני; משה פלד – מתחייב אני; רפאל פנחסי – מתחייב אני; בעזרת השם; מנחם פרוש – מתחייב אני; שמעון פרס – מתחייב אני; יצחק חיים פרץ – מתחייב אני; עמיר פרץ – מתחייב אני; גדעון פת – מתחייב אני; יאיר צבן – מתחייב אני; דוד צוקר – מתחייב אני; אביגדור קהלני – מתחייב אני; חיים קופמן – מתחייב אני; ישראל קיסר – מתחייב אני; משה קצב – מתחייב אני; יצחק רבין – מתחייב אני; אמנון רובינשטיין – מתחייב אני; חיים רמון – מתחייב אני; אבנר חי שאקי – מתחייב אני; גונן שגב – מתחייב אני; גדעון שגיא – מתחייב אני; אברהם שוחט – מתחייב אני; משה שחל – מתחייב אני; מאיר שטרית – מתחייב אני; שמעון שטרית – מתחייב אני; דב שילנסקי – מתחייב אני; סילבן שלום – מתחייב אני; יעקב שמאי – מתחייב אני; יעקב שפי – מתחייב אני; אברהם שפירא – מתחייב אני; אריאל שרון – מתחייב אני; יוסי שריד – מתחייב אני; דן תיכון – מתחייב אני.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

תודה.

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את צאת נשיא המדינה.)

היו"ר י' שמיר:

הפסקה של חמש דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:33 ונתחדשה בשעה 16:40.)

בחירת יושב-ראש הכנסת

היו"ר י' רבין:

חברי הכנסת, אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת. על סדר-היום הסעיף הבא: בחירת יושב-ראש הכנסת. האם יש הצעות למועמדים? חבר הכנסת רמון.

חיים רמון (העבודה):

אני מציע את חבר הכנסת שבח וייס.

היו"ר י' רבין:

חבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מציע את חבר הכנסת דב שילנסקי.

היו"ר י' רבין:

האם יש מועמד נוסף? בהעדר מועמד נוסף, יש שני מועמדים: חבר הכנסת שבח וייס וחבר הכנסת דב שילנסקי. נעבור להצבעה. אבקש למנות – – –

חיים אורון (מרצ):

היו"ר י' רבין:

אני לא יודע מה קורה.

אמנון רובינשטיין (מרצ):

לא צלצלו.

היו"ר י' רבין:

על-פי הצעת מזכיר הכנסת, נעבור להצבעה. אני ממנה שני מונים: חברת הכנסת לימור לבנת וחבר הכנסת רפי אלול.

אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד חבר הכנסת שבח וייס – ירים ידו. מי בעד חבר הכנסת דב שילנסקי?

קריאה:

מי נמנע.

הצבעה היו"ר י' רבין:

מי נמנע?

עוזי לנדאו (הליכוד):

את הקול שלי לא ספרו, תוסיפו את הקול שלי.

היו"ר י' רבין:

אני מוכן לחזור על השאלה: מי נמנע?

יש פה בקשה – נתחיל ברוח טובה – מצד סיעת הליכוד, בטענה שחבר הכנסת עוזי לנדאו לא היה. אני מוכן לחזור על ההצבעה. מי בעד חבר הכנסת דב שילנסקי?

הצבעה

בעד ההצעה לבחור בחבר הכנסת ש' וייס כיושב-ראש הכנסת – 72

בעד ההצעה לבחור בחבר הכנסת ד' שילנסקי כיושב-ראש הכנסת – 44

נמנעים – 1

ההצעה לבחור בחבר הכנסת ש' וייס כיושב-ראש הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' רבין:

תוצאות ההצבעה: בעד בחירתו של חבר הכנסת שבח וייס ליושב-ראש הכנסת הצביעו 72 חברי כנסת; בעד בחירתו של חבר הכנסת דב שילנסקי הצביעו 44; אחד נמנע. על-פי תוצאות ההצבעה הזאת נבחר חבר הכנסת שבח וייס ליושב-ראש הכנסת. אני מצרף לו מדוכן זה את ברכתי, ואני מזמין אותו לעלות לכאן ולנהל את הישיבה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, מכובדי, אני מודה לכם מקרב לב על הבחירה. אני מודה לאלה שתמכו בי, ואני מבין כמובן את כללי המשחק הפוליטיים ומודה לכולכם, גם למי שלא תמכו. מרגע זה ואילך אני יושב-ראש הבית כולו, של כולכם, כאילו כולכם תמכתם בי.

אני מבקש עכשיו להזמין את היושב-ראש הקודם, חבר הכנסת דב שילנסקי, ידידי. בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת חדשה ונכבדה, לפני שעה קלה סיימתי את כהונתי כיושב-ראש הכנסת השתים-עשרה. מדינת ישראל מדינה דמוקרטית היא. המחנה הלאומי שאליו אני משתייך והוא הצביע

בעבורי לכהונת יושב-ראש הכנסת הקודמת קיבל בבחירות האחרונות לכנסת מספר מושבים קטן יותר, ורוב חברי הכנסת הזאת הצביעו היום בעבור מועמד הקואליציה החדשה, ידידי ורעי חבר הכנסת פרופסור שבח וייס.

לא יהיה זה כן אם אגיד שאני שמח על התוצאה הזאת, אך אני מקבל את הכרעת חברי הכנסת בהבנה ובכבוד, כפי שקיבלתי גם את פסק-דינו של הבוחר בישראל. מרגע זה חבר הכנסת פרופסור שבח וייס הוא יושב-ראש הכנסת, ואני עובר לספסלי האופוזיציה להמשיך משם את שליחותי. ככה זה בחיים וכך זה בדמוקרטיה.

בצעירותי ספגתי תורה בבית-המדרש – כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, הכול לטובה. כך גם אני מקבל את הדין.

במעמד זה, שבו אעביר את פטיש היושב-ראש ליושב-ראש הכנסת שנבחר זה עתה, אני מאחל לו שיזכה למלא בכבוד את תפקידו, למען העם היושב בציון, למען ארצנו ולמען מולדתנו. אני מאחל לו שיצליח לנווט את הכנסת בממלכתיות, ברוח טובה, במאור פנים, בהגינות וביושר. אני מאחל לו שדלתו ולבו יהיו פתוחים לכול, ובמיוחד לחלש ולדל ולכל מי שהמצוקה במעונו.

בדבריי, לאחר שנבחרתי ליושב-ראש הכנסת השתיים-עשרה, נשאתי את עיני אל טובי בנינו שחירפו את נפשם למען תקומת המדינה, למען קיומנו וביטחוננו. כידוע, מביאני גורלי האישי אליהם לעתים קרובות יותר. השתדלתי להיות נאמן לזכרם ולצוואתם בהתאם להבנתי ולאמונתי. מן הנמנע להגיע למעלתם. אם אי-פה אי-שם חס וחלילה שגיתי, אני מבקש מהם במעמד זה סליחה ומחילה. אני בטוח שהם יעמדו תמיד גם מול עיניו של היושב-ראש החדש, חבר הכנסת פרופסור שבח וייס.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כהונתי כיושב-ראש כנסת מדינת ישראל גרמה לי סיפוק רב. במאי 1944 לקחתי חלק בצעדת המוות של דכאו. הלכנו והלכנו והשארנו אחרינו שובל של גופות אחים, שעל סף הגאולה נפחו את נשמתם. חיי לא היו שווים הרבה יותר, ואני זכיתי להגיע ממצב זה עד לכהונת יושב-ראש הפרלמנט של מדינת היהודים בארץ אבות. מה יכולתי עוד לבקש.

חבר הכנסת שבח וייס הינו שריד השואה כמוני. לאורך כל תקופת כהונתו בכנסת היה הוא לי שותף בכל הקשור לזיכרון השואה. אני מאמין שלקח השואה ימשיך לעמוד מול עיניו והוא ישמור בכל מאודו על מדינתנו, בבת עיננו, הערובה שכל מה שעבר על עמנו שם לא יחזור עלינו עוד לעולם.

אדוני היושב-ראש, מי ייתן והשם אלוהינו יאיר ויצליח דרכך וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיך, ונזכה בתקופת כהונתך – מאתחלתא דגאולה לגאולה שלמה.

ברכה דומה שולח אני למועמד לכהונת ראש הממשלה, חבר הכנסת יצחק רבין, ולמועמדים לממשלה כולה. הרי מה מטרת כולנו, קואליציה ואופוזיציה גם יחד? – שיהיה טוב לארץ ולאזרחיה.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת שבח וייס, אני מתכבד בזה להעביר אליך את פטיש יושב-ראש הכנסת, בברכה שיצליח בידיך הנאמנות. בבקשה.

דברי יושב-ראש הכנסת ש' וייס

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דב שילנסקי, תודה מקרב לב.

חברי הכנסת, יש שעות בחייו של אדם המתמצותות בתוכן פרקי חיים, ואולי חיים שלמים. זו הרגשתי ברגע זה.

ב-1947 עליתי לארץ-ישראל בעודי נושא באמתחתי סרטיפיקט מזויף. הייתי אז ילד בן 12. סחבתי על גבי מטען כבד ונורא של זיכרונות מימי האפלה. עד עצם היום הזה, יום יום, שעה שעה, וגם ברגע זה אני זוכר מאין באתי. מי שיודע מאין הוא בא יודע גם לאן הוא הולך.

עמוקים הם המקורות של הפרלמנטריזם הישראלי. אנחנו מוצאים במסורת היהודית תהליכים שניתן להגדיר אותם במונחים דמוקרטיים. בתנ"ך, בתורה שבעל-פה אנחנו מוצאים סימנים מובהקים של תרבות הפלוגתא, של חד וחלק צורב ושל מעל ומעבר, מתעתע לפעמים. אבל – פלוגתא ולגיטימיות של הפלוגתא. על כן אפשר לומר, שהפרלמנטריזם הישראלי מושתת על מקורות של דת יהודית, דת וכחנית, עמוקה, רוויית הגות. ואחר כך – המוסדות הפרלמנטריים שבדרך, הארגון של הקהילה היהודית, הקונגרסים הציוניים, הפרלמנט ההסתדרותי הראשון בחיפה, ב-1920, עם האמירה החשובה של ברנר, כאשר יוסף שפרינצק, שניהל אותה ישיבה והיה גם יושב-ראש הכנסת ההיסטורי והמייסד שלנו, אמר לו: אדוני, אין לך רשות הדיבור, והוא השיב לו: כן, אבל יש לי זכות הזעקה. גם בבית הזה מתקיימת זכות הזעקה דרך קבע.

הדמוקרטיה הישראלית היא בבחינת חד-נס. לציבור שהתקהל כאן ברובו לא היה ניסיון דמוקרטי. ברובו הוא הגיע ממשטרים טוטליטריים, דיקטטוריים, סמכותיים. כאן, בהשראת מייסדי התנועה הציונית ובהשראת התרבות היהודית, עוצבו מסגרות דמוקרטיות למופת, וזה לא פשוט כלל ועיקר.

החברה הישראלית מאופיינת בקיטוב, בשסעים על רקע לאומי, דתי, חברתי. היא מתמודדת עם הקושי של הדבקות בחוקי הריבון, זה אנחנו, לבין חוקי ריבון העולמים. וגם בקרע ובתפר הזה עומד הבית הזה.

המייסדים של הכנסת, היושבים-ראש הראשונים של הכנסת: יוסף שפרינצק, נחום ניר, קדיש לוז, ראובן ברקת, ישראל ישעיהו, יצחק שמיר, יצחק ברמן, מנחם סבידור, שלמה הלל, דב שילנסקי, טיפחו, איש-איש על פי דרכו ועל-פי מזגו, את הבית הזה. אנחנו לא חייבים לקום כל בוקר עם בשורה פרלמנטרית חדשה, עם נטייה רפורמטורית של שינוי התקנות – הן מגובשות היטב. חלק ממגבשי התקנון והסדר יושבים כאן אתנו, חברי הכנסת הוותיקים והטובים. זאת גם הזדמנות לברך אותם בברכה חמה. אנחנו אמונים כאן על כללי המשחק. חוק-יסוד: הכנסת והתקנון קובעים את המסגרות. נשחק את המשחק הזה בהגינות, תוך תחושת חופש ותוך רתיעה מכל אנרכיה, בבית ומחוצה לו. כאן

מושמעות גם המחאות, והמחאות של היום ייתכן שהן הפרוגרמות של מחר. תהיה כאן סובלנות גדולה מאוד לכל הדעות הנפוצות במקומותינו, תוך הקפדה על כללי המשחק. כללי המשחק והפרוצדורה כאן הן המגנה כרטה של הפרלמנט.

אני מתחייב בפניכם לעשות מאמץ להשרות כאן אווירה טובה, לשמור על סדרי הבית, לדאוג ללוגיסטיקה כדי שנוכל לעבוד. הוותיקים שבנו יודעים זאת, אבל אני רוצה לומר לחברי הכנסת החדשים: יש לנו כאן סגל עובדים מסור, חרוץ, מיומן ונעים-הליכות. הם מסייעים לנו בכל עבודתנו ואנחנו מחויבים גם בכבודם. אנחנו עובדים יחד בבית הזה ומשרתים אותה מטרה.

אני רוצה להלעיט אתכם בדברי הפתיחה בדברים נוספים, אנחנו עוד ניפגש כאן פעמים הרבה, אבל תרשו לי לומר מלה אישית, אף שיש בה סממן, הייתי אומר פוליטי-מפלגתי – אני נוטל לעצמי את הזכות לומר אותה כאן, ואולי בפעם הראשונה והאחרונה כאן בכיסא הזה אהיה גם פוליטי.

אני רוצה להודות לחברי מפלגתי אשר גרמו לכך שאהיה חבר כנסת, לחברי סיעתי וללשכה אשר בחרו בי אתמול. בשבילי, באופן אישי, מי שמכיר את הפעילות הפוליטית שלי, העובדה שיצחק רבין הוא האיש שהזמין אותי לכאן לשבת על כיסאו, יש לה משמעות מיוחדת, ואני רוצה להודות לו אישית.

אני מודה לכולכם, וקדימה לעבודה.

הרכב הוועדה המסדרת

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין עכשיו את יושב-ראש הוועדה המסדרת, חבר הכנסת חיים רמון, והוא ימסור לנו פרטים הנוגעים לסדרי הבית, עד התגבשות המוסדות הקבועים, ואני מקווה שנעשה זאת חיש מהר. בבקשה.

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני שמח לברך את היושב-ראש החדש, חבר הכנסת שבח וייס. אני משוכנע שהוא יהיה יושב-ראש כנסת טוב, אובייקטיבי, שיוסיף הרבה כבוד לבית.

טרם הקמנו ועדה מסדרת, וההצעה היא מטעם הוועדה המסדרת הלא-פורמלית, אשר אמונה על סדרי העבודה עד אשר אתם תבחרו, אם תבחרו, את הוועדה המסדרת. לוועדה המסדרת הזאת יש כוונה לסיים את תפקידה במהירות רבה, על-מנת שהכנסת תחזור לחיים פרלמנטריים תקינים, בראש ובראשונה לבחירת הוועדות. אנחנו מקווים שבתחילת השבוע הבא נסיים את התהליך, והכנסת תוכל לחזור לסדר-יומה הרגיל, כפי שיקבעו היושב-ראש והסגנים.

הריני מתכבד להציע את הרכב הוועדה המסדרת לכנסת השלוש-עשרה כדלקמן – הוועדה תמנה 21 חברים: יושב-ראש הוועדה חבר הכנסת חיים רמון, ממלא-מקום יושב-ראש הוועדה חבר הכנסת יהושע מצא. חברים בוועדה: חברי הכנסת אורה נמיר, חגי מירום, עמנואל זיסמן, משה שחל, שמעון שטרית, נואף מסאלחה, דן תיכון, מיכאל איתן, חיים קופמן, עובדיה עלי, דדי צוקר, חיים אורון, אליעזר זנדברג, יגאל ביבי, רפאל פנחסי, מנחם פרוש, רחבעם זאבי, האשם מחאמיד, עבד-אלוהב דראושה.

אבקש אישור הכנסת להרכב המוצע. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, חלק מכם, זו הצבעתכם הראשונה בכנסת, ונקיים אותה ידנית. מי תומך בהצעה שהובאה בפנינו על-ידי חבר הכנסת חיים רמון?

הצבעה

בעד ההרכב המוצע של הוועדה המסדרת – רוב

נגד –

ההרכב המוצע של הוועדה המסדרת נתקבל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני רוצה רק להודיע, שההצבעה היא גם אישור לנוהל הדיון שהוועדה קבעה. האם בעקבות התוספת הזו מישהו רוצה הצבעה חוזרת? אין. מוסכם. אם כן, איני עושה הצבעה חוזרת.

חבר הכנסת חיים רמון, מכיוון שאתה כנראה תהיה שר, עוד הערב, ואתך עוד כמה חברים, תזדרזו, זה גם לטובת הבית, כדי שנוכל לעבוד מהר.

כינון הממשלה והרכבה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לסעיף הבא בסדר-היום והוא: כינון הממשלה. אני רוצה לקרוא בפניכם מכתב ששלח המיועד לראשות הממשלה, חבר הכנסת יצחק רבין.

"לכבוד יושב-ראש הכנסת, ירושלים.

יושב-ראש נכבד, על-פי סעיף 13(ב) לחוק-יסוד: הממשלה, הריני מתכבד להודיעך כי הרכבתי ממשלה.

אודה לך אם תודיע על כך לכנסת, ותכנס אותה כדי שהממשלה שהורכבה תתייצב בפניה ותבקש הבעת אמון על-פי סעיף 15 לחוק האמור.

בכבוד רב, יצחק רבין".

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כבוד הנשיא!

16(חברי הכנסת מקדמים בקימה את פני נשיא המדינה).

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת קווי היסוד של מדיניות הממשלה, והסכמים שחתמה מפלגת העבודה עם מפלגות מרצ וש"ס; וכן מסמכים שהגישה מפלגת העבודה לסיעת חד"ש ולסיעת מד"ע בעניין תמיכה בממשלה בראשות העבודה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

כינון הממשלה והרכבה

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חבר הכנסת יצחק רבין להציג את ממשלתו. בבקשה.

יצחק רבין (העבודה):

כבוד נשיא המדינה, יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, הממשלה המבקשת היום את אמונה של הכנסת השלוש-עשרה יודעת היטב, כי עיני כל אחת ואחד בישראל נשואות אליה בתפילה ובתקווה גדולה. רבים בארץ ומחוצה לה מייחלים מהיום לדרך חדשה, לתנופה, לדף חדש בספר ההיסטוריה של מדינת ישראל. מלווים בברכתם ובדאגתם אנו יוצאים היום לדרך הארוכה והקשה.

חברי הכנסת, הואילו נא לרשום בפניכם, כי ממשלה זו נחושה בדעתה לאמץ כל כוח, להבקיע כל דרך, לעשות את כל הדרוש, האפשרי ומעבר לכך למען הביטחון הלאומי והאיש, למען השלום ומניעת מלחמה, למען חיסול האבטלה, למען העלייה וקליטתה, למען צמיחה כלכלית, לביצור יסודות הדמוקרטיה ושלטון החוק, ולמען הבטחת שוויון לכל האזרחים ושמירה על זכויות האדם.

אנחנו נשנה את סדר העדיפויות הלאומי.

אנו יודעים היטב, כי בדרך שבה אנו הולכים ייערמו מכשולים, יפרצו משברים, תהיינה אכזבות, דמעות וכאב. אולם אחרי כל אלה, אחרי שנעבור בדרך הזאת, תהיה לנו מדינה חזקה, מדינה טובה, כשכולנו שותפים למאמץ הגדול וגאים להיות אזרחיה. "מאמץ מאוחד, עקשני וער של אלף זרועות, האומנם ייבצר לגול את האבן מפי הבאר?" – שאלה המשוררת רחל. התשובה היא בנו ושלנו.

חברי הכנסת, בשמכם, ותיקים כחדשים, אני רוצה להודות ליושב-ראש היוצא של הכנסת דב שילנסקי על חלקו ותרומתו לכנסת ולאזרחות החיים הדמוקרטיים במדינת ישראל. תודת כולנו נתונה לך.

ברכות מכל הלב בשם כולנו ליושב-ראש הכנסת שנבחר זה עתה, ידידי שבח וייס. אני רואה בו סמל לקורותיו של העם היהודי בדור האחרון; אוד מוצל מאש, נער יהודי ששרד מאימת החרב בשואה; עולה חדש שהתערה בארץ, למד ולימד, וזוכה היום להוקרתו. לך ולבית הזה – בהצלחה.

אני מקווה שגם בשמכם, חברי הכנסת, בלחיצת יד חמה, חוצה מפלגות, דעות שונות ויריבויות פוליטיות, אני מקדם בברכה את חברי הכנסת החדשים. אני מבקש להודות ולהביע הוקרה ל-40 חברי הכנסת היוצאת, רבים מהם בוני הארץ הזאת וטובי לוחמיה. נבצר ממני לקרוא בשמותיהם ולהעריך ולהוקיר פועלו של כל אחד ואחד מהם. אבל אני משוכנע שכל סיעות הבית, ימין ושמאל, דתיים וחילונים, מלוות אותם בתודה.

חברי הכנסת, ביום א' בתמוז התשנ"ב, 2 ביולי 1992, הטיל עלי נשיא המדינה להרכיב ממשלה לישראל. ביום שישי, ט' בתמוז, 10 ביולי, הודעתי לו כי אכן צלחה המלאכה. בממשלה המבקשת היום את אמון הכנסת ישתתפו מפלגות העבודה, מרצ – ישראל הדמוקרטית – ר"צ, מפ"ם, שינוי – וש"ס – התאחדות הספרדים שומרי תורה.

לחזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון ולמפלגה הדמוקרטית הערבית הבהרנו את מדיניותה של הממשלה באשר לאזרחים הערבים בישראל.

דלתה של הקואליציה תהיה פתוחה להרחיב את שורותיה עם אותן מפלגות שיסכימו להיות שותפות לקווי היסוד של הממשלה.

בצד חילוקי הדעות האפשריים בין מרכיבי הקואליציה, בהיותם מגוני הקשת הפוליטית, מאחדת הממשלה החדשה תחושה הנטועה בימים אלה בעם, שזוהי שעת רצון, שעה של אפשרויות והזדמנויות גדולות, אשר נעשה הכול כדי שלא להחמיץ אותן.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בעשור האחרון של המאה ה-20 שוב אין האטלסים וספרי ההיסטוריה והגיאוגרפיה מציינים את תמונת המצב העדכנית. חומות איבה נפלו, גבולות נמחקו, מעצמות קרסו, אידיאולוגיות התמוטטו, מדינות נולדו והלכו לעולמן. שערי העלייה אף הם נפתחו. חובתנו, כלפינו וכלפי בנינו, היא לראות את העולם החדש כפי שהוא עכשיו, לבחון את הסכנות, לבדוק את הסיכויים, ולעשות הכול כדי שמדינת ישראל תשתלב בעולם המשנה פניו. אין אנו עוד בהכרח עם לבדד ישכון, ואין זה נכון עוד שהעולם כולו נגדנו. עלינו להיחלץ מתחושת הבידוד האוחזת בנו כמעט יובל שנים. עלינו להצטרף למסע השלום, הפיוס ושיתוף הפעולה הבין-לאומי, הדוהר בימים אלה על פני הגלובוס כולו, שאם לא כן, נישאר אחרונים ובודדים בתחנה.

לכן הממשלה החדשה שמה לה למטרה מרכזית לקדם את עשיית השלום לישראל ולפתוח בצעדים נמרצים כדי להוליך לסיומו של הסכסוך הערבי-הישראלי. נעשה זאת על בסיס הכרת מדינות ערב והפלשתינים בישראל כמדינה ריבונית ובזכותה לחיות בשלום ובביטחון. אנו מאמינים בכל לב שזה אפשרי, שזה הכרחי, שזה יבוא. "אאמינה גם בעתיד אף אם ירחק זה היום, אך בוא יבוא, ישאו שלום אז וברכה לאום מלאום" – כתב שאול טשרניחובסקי. אני רוצה לקוות, שהיום הזה לא ירחק.

הממשלה תציע למדינות ערב ולפלשתינים להמשיך בדיונים על השלום על-פי המתכונת שגובשה בוועידת-מדריד. כצעד ראשון בדרך לפתרון הקבע נדון בהחלת האוטונומיה על יהודה, שומרון וחבל-עזה. אין בכוונתנו לאבד זמן יקר. ההנחיה הראשונה של הממשלה לצוותי המשא-ומתן תהיה לזרז את השיחות ולקיים דיונים רצופים בין הצדדים. בתוך זמן קצר נפתח ונמשיך בשיחות, כדי להקטין את להבת האיבה בין הפלשתינים לבין מדינת ישראל.

כצעד ראשון וכדי להמחיש את כנותנו ורצוננו הטוב אני מבקש להזמין לשיחה בלתי פורמלית אצלנו בירושלים את המשלחת הירדנית-הפלשתינית, כדי לשמוע ולהשמיע וליצור את האווירה היאה לשותפות טובה.

דבר לי אליכם, הפלשתינים בשטחים, מעל דוכן זה: נגזר עלינו לחיות במשותף על אותה כבדת אדמה באותה ארץ. חיינו מתנהלים אתכם לצדכם ונגדכם. אתם נכשלתם במלחמות נגדנו. 100 שנות דמים וטרור שלכם נגדנו גרמו לכם רק סבל, כאב ושכול. איבדתם אלפים מבניכם ומבנותיכם, וכל הזמן אתם נסוגים לאחור. כבר 44 שנים ויותר אתם שוגים באשליות. מנהיגיכם מוליכים אתכם בכזב ובכחש. הם החמיצו את כל ההזדמנויות. הם דחו את כל ההצעות שלנו לפתרון והובילו אתכם לאסון אחר אסון. ואתם, הפלשתינים בשטחים, היושבים בדלות העלווה של עזה וח'אן-יונס ובמחנות הפליטים בשכם ובחברון, אתם שלא ידעתם בחייכם אפילו יום אחד של חופש ושמחה, כדאי שתשמעו לנו ולו רק הפעם. אנחנו מציעים לכם את ההצעה ההוגנת והאפשרית ביותר מבחינתנו היום – האוטונומיה, הממשל העצמי – על יתרונויותיה ומגבלותיה. לא תקבלו כל מה שאתם רוצים. ייתכן שגם אנחנו לא נקבל את כל מה שאנחנו רוצים. קחו סוף-סוף את גורלכם בידיכם, אל תאבדו שוב את ההזדמנות שייתכן שלא תחזור עוד. קחו את ההצעה שלנו ברצינות הראויה, כדי למנוע מכם עוד סבל, עוד שכול. די לדמעות ולדם.

הממשלה החדשה מציעה היום לפלשתינים בשטחים לתת הזדמנות לשלום ולחדול מכל פעילות אלימה וטרוריסטית בתקופת המשא-ומתן בנושא האוטונומיה. אנו יודעים היטב כי הפלשתינים אינם עשויים מקשה אחת ויש ביניהם חריגים. אבל לאוכלוסייה הסובלת כבר שנים ולמחוללי המהומות בשטחים אנו מציעים לחדול מן האבן ומן הסכין ולהמתין לתוצאות השיחות שעשויות להוליד שלום במזרח התיכון.

אם ידחו הפלשתינים את ההצעה, נמשיך בשיחות, אך ננהג בשטחים עצמם כאילו אין דיונים בינינו לבינם. אז, במקום הושטת יד ידידותית, נפעיל את כל האמצעים כדי למנוע טרור ואלימות. הבחירה היא בידי הפלשתינים בשטחים.

אנחנו איבדנו את הטובים שבבנינו ובבנותינו במאבק המתנהל על הארץ הזאת במלחמה נגד הצבאות הערביים. חברי לדרך הארוכה בצה"ל ואנוכי, כמי שהיה איש צבא, כמי שלקח חלק במלחמות ישראל, נוצרים גם היום באהבה רבה את זכרם של הנפלים. אנו שותפים לכאב המשפחות, שלילותיהן טרופי שינה וכל השנה היא להם יום-זיכרון ארוך אחד. "כי רק מי ששכל את הטוב ברעיו אותנו יוכל להבין." לבנו גם עם הנכים, שצלקות המלחמה והטרור חרותות בגופם. גם בשעה חגיגית זו אין אנו שוכחים את חיילי צה"ל הנעדרים והשבויים. נמשיך לעשות כל מאמץ להחזירם הביתה. מחשבותינו גם היום, כמו תמיד, עם המשפחות.

חברי הכנסת, אנו נמשיך להילחם על זכותנו לחיות כאן בשלום ובשלווה. שום סכין, אף אבן, לא בקבוק תבערה ולא מוקש לא יעצרו אותנו.

הממשלה המוצגת כאן היום רואה עצמה אחראית לביטחוננו של כל אחד ואחד מאזרחי ישראל, יהודים וערבים במדינת ישראל, ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. אנו נכה קשות וללא רתיעה בטרוריסטים ובמסייעים להם. לא יהיו פשרות במלחמה בטרור. צה"ל וכוחות הביטחון האחרים יוכיחו לאנשי הדמים, כי חיינו אינם הפקר. אנו נפעל לצמצום מרבי של הפעילות העוינת ולקיום הביטחון האישי של תושבי ישראל ותושבי השטחים, תוך הקפדה על קיום החוק ושמירת זכויותיו של הפרט.

בהזדמנות זאת, גם בשמכם, חברי הכנסת, הרשו לי להביע הוקרה ותודה לחיילי צה"ל ומפקדיו, ללוחמי הסתר של שירות הביטחון ולשוטרי משמר הגבול ומשטרת ישראל על לילות המרדפים והמארבים, על ימי השמירה והעין הפקוחה. בשם כולנו אני לוחץ את ידיכם.

חברי הכנסת, התוכנית ליישום ממשל עצמי לפלשתינים ביהודה, בשומרון ובעזה – אוטונומיה – במסגרת הסכמי קמפ-דייוויד, היא הסדר ביניים לחמש שנים. לא יאוחר משלוש שנים אחרי כינונה, יחלו דיונים על פתרון הקבע. מטבע הדברים, עצם קיומם של דיונים בנושא זה מעורר דאגה בלבם של אלה מתוכנו אשר בחרו להתיישב ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. הריני להודיעכם כי הממשלה, באמצעות צה"ל וכוחות הביטחון האחרים, תהיה אחראית לביטחונם ולרווחתם של התושבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. עם זאת, הממשלה תימנע ממהלכים ומפעולות שישבשו את ניהולו התקין של המשא-ומתן לשלום.

אנחנו רואים צורך להדגיש, כי הממשלה תוסיף לבסס ולחזק את ההתיישבות היהודית לאורך קווי העימות, בשל חשיבותם הביטחונית, ובירושלים רבתי. ממשלה זו, כמו כל קודמותיה, מאמינה כי אין חילוקי דעות בבית הזה בדבר נצחיותה של ירושלים כבירת ישראל. ירושלים השלמה והמאוחדת היתה ותהיה לעולמי עד בירתו של עם ישראל, בריבונות ישראל, מוקד לגעגועיו ולחלומותיו של כל יהודי. הממשלה נחושה בדעתה כי ירושלים אינה נושא למיקוח. גם השנים הבאות יעמדו בסימן הרחבת הבנייה בירושלים רבתי. כל יהודי, דתי וחילוני, נשבע "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". שבועה זו מאחדת את כולנו, ובוודאי אותי, כיליד ירושלים.

הממשלה תשמור על חופש הפולחן של בני כל הדתות האחרות בירושלים, תקפיד לשמור על גישה חופשית למקומות הקדושים לכל הדתות ולכל העדות, ותאפשר חיים סדירים ונוחים לבאים בשעריה וליושבים בתוכה.

חברי הכנסת, רוחות השלום נושבות בזמן האחרון ממוסקבה עד וושינגטון, מברלין עד בייג'ין. החיסול מרצון של אמצעי השמדה המונית וביטול הבריתות הצבאיות הפחיתו את סיכוני המלחמה גם במזרח התיכון. ואולם, האזור הזה, עם סוריה, עירק ולבנון, עדיין רוחש סכנות. לכן, בענייני ביטחון לא נוותר כהוא זה. מבחינתנו, הביטחון אפילו קודם לשלום.

בזמן האחרון הגבירו כמה ארצות באזורנו את מאמציהן בתחום הפיתוח והייצור של הנשק הגרעיני. לפי הפרסומים, היתה עירק קרובה מאוד לבעלות על נשק גרעיני. למזלנו, נחשפה היכולת הגרעינית העירקית בעוד מועד, ולפי עדויות שונות היא נפגעה וניזוקה במלחמת-המפרץ ולאחריה. האפשרות שנשק גרעיני ייכנס למזרח התיכון באחת השנים הקרובות היא שלילית וחמורה ביותר מבחינתה של ישראל. הממשלה כבר בראשית צעדיה, ואפשר שבשיתוף פעולה עם מדינות אחרות, תיתן דעתה לסיכול כל אפשרות שאי מי מאויביה של מדינת ישראל יחזיק בנשק גרעיני. ישראל ערוכה כבר זמן רב לנוכח סכנת קיומו של נשק גרעיני. ואולם, מציאות זו מחייבת אותנו למחשבות נוספות בדבר הצורך הדחוף בסיומו של הסכסוך הערבי-הישראלי ובשלום עם שכנינו.

חברי הכנסת, מרגע זה המושג של תהליך שלום איננו רלבנטי. מהיום ולהבא לא נדבר על תהליך אלא על עשיית שלום. בעשיית השלום אנו רוצים להסתייע במצרים, שמנהיגה המנוח אנואר סאדאת אצר אומץ וידע להנחיל לעמו ולנו את הסכם השלום הראשון. הממשלה תחפש דרכים נוספות לשיפור יחסי השכנות ולהידוק היחסים עם מצרים ונשיאה חוסני מובארכ.

אני קורא לראשי מדינות ערב ללכת בעקבותיהם של מצרים ונשיאיה, לעשות את הצעד אשר יביא שלום לנו ולהם. אני מזמין אל הדוכן הזה כאן, בכנסת ישראל בירושלים, את מלך ירדן ואת נשיאי סוריה ולבנון לבוא ולדבר שלום. אני מוכן לנסוע היום, מחר, לרבת-עמון, לדמשק, לביירות, בשליחות השלום, כי אין ניצחון גדול יותר מניצחונו של השלום. במלחמות יש מנצחים ומפסידים, בשלום הכול מנצחים.

בעשיית השלום תהיה שותפה לנו גם ארצות-הברית, שאת ידידותה וקרבתה המיוחדת אנו מעריכים ומוקירים מכל לב. לא נחסוך כל מאמץ להדק ולשפר את היחסים המיוחדים שיש לנו עם המעצמה היחידה בעולם. אומנם נסתייע בעצותיה, אך ההחלטות יהיו שלנו בלבד, של ישראל כמדינה ריבונית ועצמאית.

נדאג גם לטיפול, לחיזוק ולהידוק הקשרים עם הקהילה האירופית. גם אם לא תמיד ראינו עין בעין אתה, והיו לנו חילוקי דעות עם האירופים, אין לנו ספק שהדרך לשלום תעבור גם באירופה.

נעמיק כל קשר אפשרי עם רוסיה, עם מדינות חבר העמים, עם סין, עם כל מדינה שתרצה בידנו המושטת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביטחון איננו רק הטנק, המטוס וספינת הטיילים. ביטחון הוא גם, ואולי קודם כול האדם – האדם, האזרח הישראלי. ביטחון הוא גם החינוך של האדם, הוא הבית שלו, הוא בית-הספר, הוא הרחוב והשכונה שלו, הוא החברה שבתוכה צמח. וביטחון הוא גם התקווה של האדם. ביטחון הוא שלווה הנפש ואמצעי הקיום של העולה מלנינגרד, הוא קורת הגג לעולה מגונדר שבאטיופיה, הוא בית-החרושת והתעסוקה לבן-הארץ הזאת, לחייל המשוחרר, הוא ההשתלבות בהווי ובתרבות שלנו. גם זה ביטחון.

אתם שואלים, איך נעשה זאת? אנו נשנה את סדר העדיפויות הלאומי בהקצאת המשאבים הכספיים מתקציב המדינה ומכספים שנגייס בחוץ-לארץ. בראש ובראשונה תינתן העדיפות הלאומית למלחמה באבטלה ולחיזוק מערכות הכלכלה והחברה. האבטלה היא אם כל חטאת. היא נוטלת מן האדם את כבודו, היא דורסת ורומסת גם את נשמתו של האיש שאינו יכול להביא פת לחם הביתה. אין חרפה גדולה מחרפת רעב.

בכוונתנו להגדיל את קצב הצמיחה, ליצור מקומות תעסוקה למאות אלפי עולים חדשים ובני הארץ הזו, שייכנסו למעגל העבודה בשנים הקרובות. נעשה זאת על-ידי התאמת המשק לניהול פתוח וחופשי ממגבלות מינהליות וממעורבות יתר של הממשלה. יש יותר מדי ניירת ופחות מדי תוצרת.

נקדם את מכירת המפעלים שבבעלות הממשלה, ההפרטה. נעשה זאת בהידברות עם העובדים, כדי שלא ייפגעו. עולם חופשי דורש משק חופשי.

נשקיע בפרויקטים חיוניים בסיסיים כדי למשוך יזמים לבנות מפעלים. נקצה כספים לתשתית, לתחבורה, לחשמל, למים וביוב, לתעשיות עתירות מדע, למחקר ולפיתוח. זה תפקידה של הממשלה. נקטין את מעורבות הממשלה בשוק ההון ונפתח שוק להון סיכון. נעודד צמיחתם של עסקים קטנים.

נקבע סל שירותים חברתיים, שיינתן על-פי חוק לכל האזרחים בחינוך, בבריאות, ברווחה ובשיכון. אנו רוצים שהעולים החדשים, הבנים והבנות שלנו, ימצאו כאן בארץ עבודה ופרנסה ועתיד. איננו רוצים שענף היצוא של ישראל יהיה הילדים שלנו.

חברי הכנסת, החלטתנו נחושה להעמיד את האזרח בראש דאגותינו. אני מבקש שכולנו, כל יושבי הבית הזה, יזכרו, העם לא משרת אותנו – אנחנו משרתים את העם.

בראש השירות לאזרח יעמוד חינוך ילדינו. אנחנו נעשה כל מאמץ כדי שכבר בשנת הלימודים הקרובה, בתום החופש הגדול, בעוד חודשיים, יונהג יום לימודים ארוך בעיירות הפיתוח ובשכונות המצוקה. ייתכנו קשיים ארגוניים, אך גם אם יהיו כאלה, נעשה כדי לגבור עליהם.

נבטיח שוויון בין כל הזרמים בחינוך, גם ביישובים הערביים והדרוזיים.

נעשה כל מאמץ כדי שכל סטודנט בישראל יוכל ללמוד, גם אם אין הפרוטה מצויה בכיסו או בכיס הוריו.

אחד היעדים המרכזיים שלנו יהיה חיזוק עיירות הפיתוח. אנחנו נעניק עדיפות לביסוסן. נעשה זאת על-ידי מתן תמריצים. נשתדל לטפח את השכונות בערים על-ידי הבטחת סל שירותים שכונתי, שיענה על צרכי החינוך, הבריאות והרווחה.

הדאגה תהיה לא רק לצעירים. בכוונתנו ליזום חוק פנסיה ממלכתית, שיכלול את כל המפרנסים במשק, שכירים ועצמאים. קרנות פנסיה יהיו בפיקוח ממשלתי. אנו חבים לבוגרים שבנו חיי כבוד, נאמנים למסורתנו: "אל תשליכנו לעת זיקנה".

נעשה כל דבר כדי להבטיח קורת גג לעולים החדשים ופתרונות דיור לזוגות הצעירים, תוך מתן קדימה וסיוע לחיילים משוחררים. אנו שולחים את הצעירים שלנו לקשה ולמסוכנת שבמשימות הלאומיות ומתעלמים מהם בשובם מהן בשלום. "כל הכבוד לצה"ל", פירושו גם לדאוג לחיילי צה"ל אחרי השירות.

הממשלה היוצאת היום לדרך רואה לנגד עיניה במקום גבוה בסדר העדיפויות את בריאותו של האזרח – "רפואה שלמה" אינה רק איחולים לבריאות טובה, אלא זכויותיו של החולה על-פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי. החוק יקבע את המימון הציבורי הנדרש כדי לקיים מערכת בריאות ציבורית ושוויונית ברמה גבוהה. כל אזרח בישראל ייחנה מביטוח הבריאות באמצעות קופות-החולים הציבוריות. העיקר שנהיה בריאים.

חברי הכנסת, יהיה זה נכון להודות, שבמשך שנים שגינו בהתייחסות לאזרחים הערבים והדרוזים. היום, כמעט 45 שנה אחרי הקמת המדינה, יש פערים לא קטנים בין היישוב היהודי ליישוב הערבי בתחומים רבים. בשמה של הממשלה החדשה אני רואה לנכון להבטיח לאוכלוסייה הערבית, הדרוזית

והבדואית, לעשות כל שאפשר לסגירת הפערים הללו. ננסה לעשות את קפיצת הדרך, שתבטיח רווחה לבני המיעוטים שקשרו את גורלם בגורלנו.

חברי הכנסת, בנימין זאב הרצל אמר: כל מעשי בני האדם בחלום יסודם. אנחנו חלמנו, לחמנו, והקמנו, חרף כל הקשיים, למרות כל הביקורות, מקלט בטוח לעם היהודי. זו תמצית הציונות. זו התגשמות חלום הדורות.

בשנים האחרונות נפתחו שערי העלייה, ובתוכנו מצאו וחיידשו את חייהם היהודיים מאות אלפים שהגיעו מקצווי תבל, ובעיקר מרוסיה וממדינות חבר העמים. אנחנו הבית ואנחנו המשפחה שלהם. אין לנו קרובים מהם. אנו מצוים להיות להם למורי דרך, לקולטים ברוח אהבת ישראל.

בחודשים האחרונים פחת זרם העולים, וצר לנו על כך. הממשלה תפעל לחידוש העלייה ולהגברתה, בעיקר ברוסיה ובמדינות חבר העמים, ותמשיך במאמצים להצלתם של יהודים הנרדפים באשר הם יהודים. בלי כל אלה, אין לנו שיבת ציון, והרי כולנו שבי ציון.

בארץ הקטנה הזאת התקבצו עשרות גלויות ועדות, קהילות וזרמים ותרבויות. אין זה קל למזג את כל אלה לעם אחד. בינתיים אנו חייבים לטפח את הסובלנות והסבלנות, לקרב לבבות.

המורשת היהודית קיימה את עם ישראל דרך כל נדודיו וגלויותיו. אנו רואים חובה לעצמנו לשמור על הקשר והזיקה ההדדית בין ממשלת ישראל לבין מורשת ישראל. השמירה על אחדות העם מחייבת יצירת תנאים לחיים משותפים, מתוך כבוד הדדי בין דתיים לחילונים. נפעל למניעת קיטוב ופגיעה ברגשות ציבור שלומי אמוני ישראל. נדאג לחינוכם של כלל ילדי ישראל לאור ערכי היהדות, ונמשיך בהקניית ערכים אלה ללא כל פגיעה בהם.

הממשלה תימנע מכל כפייה דתית ואנטי-דתית מכל צד שהוא. היא תבטיח את צורכי הדת הציבוריים של התושבים ללא השפעות וזיקות פוליטיות. יבוטלו הכספים הייחודיים. שר הביטחון ימנה צוות בראשותו, וזה יבדוק ויקבע את אמות המידה והנהלים למתן דחיית שירות בצבא ללומדים בשיבות, במגמה למנוע ניצול לרעה של הסדרים הקיימים בתחום זה.

אני מאמין כי צעדים אלה ושותפות מלאה עם מפלגות חרדיות יתרמו להקהיית הקיטוב בעם ולקרבה בין שבטי ישראל.

חברי הכנסת, עוד הדרך רב, עוד רבה המלאכה. נשלים את חקיקתם של חוקי-יסוד כדי לגבש חוקה למדינה. נתייחס בכל כובד הראש לדוחות מבקרת המדינה, ונעקור כל פינה של שחיתות. ניישם סוף-סוף את החוק, שכבר עבר, לבחירה ישירה של ראש הממשלה ולשינוי שיטת הבחירות לכנסת. נקדיש תשומת לב מיוחדת לאיכות הסביבה, לשיפור התחבורה ודרכיה.

חברי הכנסת, כמה מלים לחברי מסיעות האופוזיציה. אנו יודעים היטב כי עלינו הוטלו משימות ענק. המלחמה רבה ומאמצינו עלולים להיתקל בקשיים. דאגתנו תינתן לעשייה, ואין עשייה בלא טעויות.

אנו מצפים מכם לביקורת, ותהא נוקבת אשר תהא, ובלבד שתהיה זו ביקורת בונה, שבאה מתוך דאגה לעתידו ולגורלו של העם הזה.

זו גם ההזדמנות לבקש מכם, מכולנו, חברי הכנסת, לעשות הכול כדי לרומם את קרנה של הכנסת, לנהוג בנימוס ובאחריות. עם ישראל צופה בנו מדי ערב על מסך הטלוויזיה, ואל תבואו אליו בטענות, כי דמותכם, דמותנו, היא שנשקפת במראה הלאומית, וכך גם מתייחסים אלינו.

הממשלה פותחת היום דף חדש. אני מציע שגם אנחנו, חברי הכנסת, נפתח דף חדש עם מי ששלחו אותנו לכאן.

חברי הכנסת, על שולחנה של הממשלה הנחנו היום את קווי היסוד לממשלה החדשה.

רוני מילוא (הליכוד):

על שולחנה של הכנסת.

יצחק רבין (העבודה):

סליחה. על שולחנה של הכנסת הנחנו היום את קווי היסוד לממשלה החדשה ואת כל המסמכים הקשורים בהקמת הממשלה, לרבות ההסכמים הקואליציוניים. אין ולא יהיו סודות והסכמים חשאיים. הכול גלוי, הכול פתוח, הכול על השולחן, על-פי החוק.

ועתה, אדוני היושב-ראש, הריני מתכבד להציג בפני הכנסת את הממשלה שהרכבתי על-פי התפקיד שהוטל עלי על-ידי כבוד נשיא המדינה, לפי סעיף 15 לחוק-יסוד: הממשלה.

אני מבקש מהכנסת להביע את אמונה בממשלה כדלהלן: יצחק רבין, ראש הממשלה, שר הביטחון, ומחזיק, עד למינוי שרים אחרים, גם בתיקי הדתות והעבודה והרווחה; שולמית אלוני – אני הולך לפי סדר האל"ף-בי"ת – שרת החינוך והתרבות; בנימין בן-אליעזר – שר הבינוי והשיכון; עוזי ברעם – שר התיירות; אריה דרעי – שר הפנים; מיכה חריש – שר התעשייה והמסחר; דוד ליבאי – שר המשפטים; אורה נמיר – השרה לאיכות הסביבה; שמעון פרס – שר החוץ; יאיר צבן – שר הקליטה; יעקב צור – שר החקלאות; ישראל קיסר – שר התחבורה; אמנון רובינשטיין – שר האנרגיה והתשתית ושר המדע והטכנולוגיה; חיים רמון – שר הבריאות; אברהם שוחט – שר האוצר; משה שחל – שר המשטרה ושר התקשורת; שמעון שטרית – שר הכלכלה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זוהי הצהרת הכוונות שלנו, זוהי תעודת הזהות, אלה הרצונות שאנחנו רוצים להפוך למציאות.

כל אשר אמרתי בשם הממשלה ובשמי נאמר מתוך רצון טוב ונפש חפצה לצאת לדרך חדשה, להתנער, להתעורר, להקים ולקיים כאן את המדינה שכל יהודי בכל מקום יראה בה את ביתו ואת מחוז חלומותיו. את כל המדיניות שלנו, כולה, אפשר לתמצת בפסוק אחד מספר הספרים: "השם עוז לעמו ייתן, השם יברך את עמו בשלום".

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק רבין. חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לדיון. אנחנו פותחים בדיון בהודעה על הרכבת הממשלה. הוקצו שלוש שעות לדיון סיעתי, והוותיקים יודעים מהי המשמעות של שלוש שעות. אני אבקש מאוד שתקפידו על לוח הזמנים.

אני מזמין עכשיו את ראשון הדוברים בדיון הזה, את יצחק שמיר. אדוני, אתה היית יושב-ראש הכנסת. מכיון שעדיין אין ממשלה, אני מבין שאתה עדיין ראש ממשלה. נכון?

אם כן, אני מזמין את ראש הממשלה יצחק שמיר; אחריו – חבר הכנסת חגי מירום.

חברי הכנסת, אף שהזמנתי את הנואם הראשון, אנחנו נבקש מכבודו להישאר אתנו חצי דקה כדי שתוכל לומר את הדברים בנחת, ומי שמתכוון לצאת – נא לעשות זאת בזריזות. בבקשה.

יצחק שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לברך את יושב-ראש הכנסת שנבחר היום, חבר הכנסת שבח וייס. אני מאחל לו הצלחה וסיפוק במילוי תפקידו האחראי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

יצחק שמיר (הליכוד):

חברי הכנסת, הקשבתי בקשב רב לדבריו של חבר הכנסת רבין. עיינתי בקווי היסוד של הממשלה המבקשת לקבל את אמון הכנסת, וראיתי את שמות המועמדים לכהן בממשלה הזאת. אני חייב לומר, שאין בדברים בשורה. יותר ממהפך יש בהם מפח-נפש. יש ירידת מדרגה של מערכת השלטון בישראל. יש התנכרות לכל תוכן לאומי, ציוני ויהודי. יש כאן ריאקציה קיצונית נגד כל הישגי הקואליציה הלאומית בראשות הליכוד.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבקש.

חגי מירום (העבודה):

יש כאן סירוב לקבל את דין הבוחר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חגי מירום, המסורת היא, שאין מפסיקים נאום ראשון של דובר. בכנסת הזאת זהו נאום ראשון של מר יצחק שמיר.

יצחק שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, משחר תולדותיו ידע העם היהודי בארץ-ישראל – ואגב, לא שמענו אף לא פעם אחת בנאומו של חבר הכנסת רבין את המלים ארץ-ישראל – – –

אליהו בן-מנחם (העבודה):

קצת כבוד.

יצחק שמיר (הליכוד):

משחר תולדותיו ידע העם היהודי בארץ-ישראל – – –

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, זהו דיון ראשון, הצגת ממשלה. יש מסורת, ואני אקפיד עליה. אין מפסיקים נואם בנאומו הראשון בכנסת. אפשר להתאפק. יש גם מחר וגם מחרתיים. בבקשה.

יצחק שמיר (הליכוד):

משחר תולדותיו ידע העם היהודי בארץ-ישראל, שאין לו קיום בלי אידיאולוגיה, בלי תשתית רעיונית, בלי חזון. דבר זה נכון פי כמה כאשר מדובר במדינת ישראל בדור הזה, שהוא דור של קיבוץ גלויות, דור שבו מתגבשת החברה הישראלית לעם אחד. מסיבות רבות, הנובעות מעברו, מתפיסת עולמו ומתעודתו של העם היהודי, המדינה היהודית איננה יכולה להתקיים בלי תוכן רעיוני מיוחד. לא נוכל להתקיים לאורך זמן ככל מדינה אחרת, שעיקר מעייניה נתונים אך ורק לדאגה לרווחת תושביה.

מכאן שמנהיגי העם צריכים להנחיל לדור הצעיר בישראל תוכן רעיוני שעל ברכיו יתחנך ולאורו יפעל למען החברה והמדינה. יש לשאוף ליצירת מוטיבציה בקרב בנינו ובנותינו, מוטיבציה בעלת תוכן ואתגר. גם המוני העולים החדשים המגיעים אלינו ללא כל חינוך יהודי זקוקים לחינוך ציוני יהודי נמרץ ולדוגמה ומופת ביישום הרעיון הציוני.

נאמר לנו שיחול שינוי בסדר-העדיפויות הלאומי, אך במה שהוצג לפנינו היום אין חזון ובולטת הנטייה להפקיר את העתיד תמורת הישגים עכשוויים קצרי מועד וקצרי ראות. יש חתירה לשלום עכשיו, להישגים עכשיו, על חשבון מטרות לאומיות בסיסיות. אם יש תוכן של ממש במה ששמענו היום, הרי שהוא דומה יותר לפילוסופיה ניהיליסטית, שלאורך זמן תגבה מאתנו מחיר יקר.

בתוקף תפקידו בממשלה, שר החינוך הוא המופקד על הקניית ערכים לדור הצעיר בישראל. המועמדת לתפקיד הזה, לא תוכל למלא את המשימה הזאת. אם לשפוט על-פי דברים שאמרה לאורך הקריירה הציבורית שלה, יש להניח שהיא תרחיק מתוכנית הלימודים בבתי-הספר כל זיקה למורשת היהודית וכל התייחסות לתוכנה הלאומי של מסורת ישראל וזיקתה לארץ-ישראל. ועל כן, מוצדקת מאוד היא הדאגה שהביעו חוגים רבים במדינה כאשר נודע על הכוונה למנות את חברת הכנסת אלוני לתפקיד שרת החינוך והתרבות.

אדוני היושב-ראש, תוצאות הבחירות הוגדרו כמהפך, כאילו הפנה הציבור עורף למחנה הלאומי, שם מבטחו בגוש השמאל והפקיד בידיו את גורל העם הזה ואת ניהול ענייניו. הצגה זו של תוצאות הבחירות איננה מתיישבת עם העובדות, ומוטב שישימו לב לכך כל חברי הכנסת. עיון מעמיק בתוצאות הבחירות במספרים יוכיח, כי רוב הבוחרים בישראל נתנו את קולותיהם לתנועות ולמפלגות שהצהירו במפורש על זיקתן לקואליציה לאומית בראשות הליכוד.

ב-15 השנים האחרונות היה שיתוף פעולה הדוק והרמוני של הליכוד והמפלגות הדתיות. הדבר לא נבע אך ורק מתוך כורח פוליטי ואינטרסנטי. תנועת הליכוד רחשה מאז ומתמיד יחס של כבוד למסורת, לדת ולשומרי מצוותיה. אך קיים גם מרכיב נוסף וחשוב להבנה ולקרבה רבת-השנים בין היהודי הלאומי ליהודי הדתי והחרדי בארץ-ישראל – בעיני שתי הקבוצות הללו באוכלוסייה ארץ-ישראל איננה סתם פיסת קרקע, איננה רק ארץ מגורים. מעל ומעבר לזה, ארץ-ישראל היא ערך, היא דבר שבקדושה. יהודי בעל תודעה ושורשים לא יתייחס, ולא יוכל להתייחס, לארץ-ישראל כאל חפץ הנסחר בבורסה, או כאל מטבע העובר לסוחר במשא-ומתן מדיני, יהיה חשוב ככל שיהיה.

ארץ-ישראל היא אחת. אין ארץ-ישראל שלמה ואין ארץ-ישראל בלתי-שלמה. ואם תורשה לי פרפראזה על דברי המשורר: כמו שיש שמש אחת, כך אחת היא ירושלים, וכמו שיש רק ירושלים אחת, כך יש רק ארץ-ישראל אחת, וכמו שיש ארץ-ישראל אחת, כך יש עם ישראל אחד.

ארץ-ישראל היא מעל לחישובי קואליציה ואופוזיציה. היא משאת נפשו של עמנו משחר ההיסטוריה. פעמיים גלינו ממנה ועתה שבנו אליה על מנת שלא ניטוש אותה עוד לעולמים. היא המלה הראשונה במגילת העצמאות. היא בשלמותה נמצאת היום בידינו, ולא קיבלנוה מתנה משום גורם ומשום אדם. מיטב בנינו נפלו בהגינם עליה ולמען תהיה מורשה לנו ולבנינו ולבני בנינו. רבים סביבנו, מקרוב ומרחוק, מתנכלים לארצנו, מציבים סימני שאלה לגבי בעלותנו עליה, וחותרים לקרוע חבלים ממנה, כדי למוסרם לאחרים. אך אנחנו יכולים וחייבים להישאר נאמנים לפיקדון היקר הזה שהופקד בידינו ולשומרו מכל משמר. יהודי החי בארץ-ישראל לעולם לא יהיה נתון תחת ריבונות זרה, והגלות לא תחזור לעולם לאדמת ארץ-ישראל. המפתח להבטחת הדבר הוא אמונה עמוקה ובלתי ניתנת לערעור, כי ארץ-ישראל כולה היא קניינו הנצחי של העם היהודי. ומשום כך לא ייתכן שההתיישבות בכל שטחי ארץ-ישראל תיעדר מעקרונותיה של ממשלה ישראלית. העדר עיקרון זה כמוהו כוויתור מדעת על חלק גדול ונכבד של ארץ-ישראל.

חברי הכנסת, אחד ההבדלים הבולטים בין הממשלה היוצאת לזו הנכנסת מתבטא בכך, שהממשלה בראשות הליכוד פעלה למען המשק הלאומי וצורכי החברה בישראל על כל מגזריה, מתוך ראייה כוללת של טובת המדינה. לעומת זאת, בממשלה הנכנסת, המוצגת, נמצאות מפלגות שעדיין שבויות בתיאוריות הסוציאליסטיות שכבר עברו מן העולם.

ידוע גם שזהו מחנה המשועבד עד היום לאינטרסים ולמוסדות מעמדיים וכיתתיים, שאין למדינה כל עניין לתמוך בהם ולקיים אותם. המוסדות הללו שקועים בחובות של מאות מיליונים, וראשיהם כבר עומדים בתור במשרד האוצר, כדי לזכות בכספי ציבור, שיחלצו אותם מפשיטת רגל. האזרח המשלם מסים בישראל יידרש לשלם סכומי עתק כדי לסבסד את המוסדות הללו. וזו אולי "הבשורה" האמיתית הראשונה של הממשלה הזאת.

הליברליזציה של הכלכלה הלאומית הפכה לדרך המועדפת, המוכחת והנכונה בניהול המשק ברוב מדינות העולם. הממשלה היוצאת פעלה בכיוון זה. היא הנהיגה מדיניות של צמצום המעורבות הממשלתית בכלכלה. היא החלה בצעדים לקראת ביטול מוחלט של הפיקוח על מטבע חוץ. היא קיצצה במס ההכנסה. היא החלה בהפרטת החברות הממשלתיות. היא הרחיבה את התמריצים לעידוד השקעות הון מחוץ-לארץ. כל אזרח בישראל חש בשינויים לטובה שחלו במצבו הכלכלי, שהתבטאו בעליית רווחתו ורמת החיים שלו, וזאת על אף ההוצאות הכרוכות במימון קליטת העלייה הגדולה בשנים האחרונות. על כן ספק אם הממשלה המוצגת בפני הכנסת היום תמשיך במלאכה הזאת.

בפרק המדיני של קווי היסוד מבטיחים לנו, שהממשלה החדשה תקדם את תהליך השלום ותממש את תוכנית האוטונומיה. יושב-ראש מפלגת העבודה נתלה באילן גבוה, כאשר הוא מצהיר, שבסך הכול הוא מבקש להוציא לפועל את תוכניתו של מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, על-פי הסכמי קמפ-דיוויד והאוטונומיה. אינני יודע כמה בוחרים הולכו שולל אחרי ההצגה הזאת, כי הפער בין מצעה של מפלגת העבודה לבין הסכמי קמפ-דיוויד, כפי שהציג והבין אותם מנחם בגין וחתר להגשמתם, הוא פער גדול מאוד.

הליכוד יזם את תוכנית האוטונומיה והצליח להביא לכך, שתהליך השלום, שהחל בכינוס במדריד, יתבסס עליה. מן הרגע הראשון לא הסתיר הליכוד את עמדתו, ולפיה בבוא שלב המשא-ומתן על מעמד הקבע, ישראל תתבע ריבונות על יהודה, שומרון ועזה. הליכוד גם קבע ויישם את העיקרון, שלאורך כל התהליך לא תישלל לעולם זכותו של יהודי להתיישב בכל חלק שהוא בארץ-ישראל. על אף התנגדותם העקבית של גורמים רבים בעולם ובאזור, לא פסקה לרגע תנועת ההתיישבות של יהודים ברחבי הארץ, לרבות ביהודה, בשומרון ובעזה, ללא הבדל.

אין צל של ספק, שהערובה היחידה לכך שלא תקום ריבונות ערבית בשום שטח ממערב לירדן היא ההתיישבות היהודית ברחבי כל ארץ-ישראל, בערים, בכפרים, ביישובים קהילתיים ובפארקים תעשייתיים. לכן אין דבר מקומם ופוגע יותר מאשר ההבחנה המלאכותית הנעשית בין יישוב ביטחוני ליישוב פוליטי כביכול. בכל תולדות ההתיישבות בארץ-ישראל, מימי הביל"ויים ועד היום, לא היתה הפרדה בין התיישבות כשרה ללא-כשרה, בין יישוב פוליטי ליישוב ביטחוני. הליכוד הוכיח בימי קמפ-דייוויד, ובחידוש התהליך עכשיו, כי ניתן להתקדם לשלום בלי ויתורים בעניינים מהותיים ועקרוניים. הממשלה החדשה באה לבטל הישג זה ולחזור לתזה המשותפת לערבים ולכמה חוגים תבוסתניים בקרבנו, כי ללא ויתורים מסוכנים אי-אפשר להגיע לשלום.

הציבור הלאומי בארץ יתנגד בכל תוקף לחלוקה מחדש של ארץ-ישראל, ולא ירשה שתקום ממשלה בישראל אשר תמנע מיהודים להתגורר באיזה חלק שהוא של ארץ-ישראל.

למתיישבים ביהודה, בשומרון ובעזה מגיעה ברכת "חזק ואמץ". הם חלוצים לפני המחנה, וההיסטוריה תרשום את תרומתם הנכבדה לביצורו של עם ישראל בארץ-ישראל.

ראש הממשלה המיועד, חבר הכנסת רבין, הודיע כמה פעמים שיש בכוונתו להחיש את המשא-ומתן לכינון האוטונומיה, ואף קבע למשא-ומתן מסגרת זמן של תשעה חודשים. הצהרות אלה יגבירו את הציפיות ואת התיאבון של הצד שכנגד, ולא ברור איזו תועלת תפיק מכך מדינת ישראל. הודעות והצהרות מסוג זה יביאו להקמת מנוף של לחץ בלתי נסבל על ישראל, למען תסתלק מהר מאזורי יהודה, שומרון ועזה ותחזור לגבולות החנק של 1967.

הממשלה היוצאת עמדה על כך, שבמשא-ומתן לאוטונומיה ישתתפו נציגים ערבים שהם תושבי יהודה, שומרון ועזה ואינם תושבי ירושלים וכן אינם תושבי חוץ. הסיבות לכך ברורות: שילובו של נציג ערבי מירושלים היה מציב את ירושלים בירתנו כנושא למשא-ומתן, בסתירה לעמדתה הנחרצת של ישראל, שבירתנו איננה ולא תהיה נושא למשא-ומתן כלשהו.

אני קורא לממשלה שתקום ולמנהלי המשא-ומתן להישמר בנקודה חיונית זאת מכל משמר. אל תעמידו סימן שאלה לגבי ירושלים המאוחדת, בירת הנצח של עם ישראל ובירת העם היהודי.

האוטונומיה, על-פי הסכמי קמפ-דייוויד, שחבר הכנסת רבין חזר והצהיר על נאמנותו לתוכנם, מיועדת במפורש למצוא פתרון לתושבי יהודה, שומרון ועזה הערבים. אין בנמצא פתרון מדיני בתוך ארץ-ישראל לערבים שמסיבות כלשהן עברו לגור בארצות אחרות. הפתרון האנושי והמדיני היחיד לקבוצת אוכלוסין זאת הוא ביישובם במדינות שבהן הם יושבים. כל ניסיון לשלב קבוצת אוכלוסין זו בתהליך ההסדרים יחתור תחת מדינת ישראל, יפגע בביטחונה ויסכן את עתידה.

רבות דובר בחודשים האחרונים על מצב יחסינו עם ארצות-הברית. העובדה הבלתי מעורערת היא, שבמשך 15 השנים האחרונות, בזכות מאמציו, התקדמו והעמיקו קשרי הגומלין ושיתוף הפעולה בין ישראל לארצות-הברית בצעדי ענק. הבסיס של שיתוף הפעולה והידידות בינינו ובין ארצות-הברית הוא איתן ובלתי מעורער, וגם ראשי ארצות-הברית טוענים כך. חילוקי דעות מזמן לזמן הם תופעה נורמלית, אך אסור לנו להסכים להתניה של סיוע בוותורים מדיניים. זו דרך מסוכנת, שיכולה לערער לאורך זמן את עצמאותה של ישראל ואת חופש התמרון שלה בתהליך השלום.

אדוני היושב-ראש, לסיום, יש לקבוע שהממשלה המוצגת בפני הכנסת היום נעדרת חזון, חסרה מסר אידיאולוגי, והרכבה נוטה בחלקו הגדול לקצה השמאלי-הקיצוני של הקשת הפוליטית. זו ממשלה שמדיניותה תהיה מושפעת, אם לא מובלת על-ידי אנשים הדוגלים במשא-ומתן עם ארגוני הטרור השוללים את קיומה של ישראל ושואפים לחיסולה בשלבים, אך נצח ישראל לא ישקר.

אני בטוח, שלא יאריך הזמן, ורוב העם בישראל יבין את ההבדל המהותי שבין הדרך שבה הוביל הליכוד את המדינה להישגים גדולים, בכל התחומים, לדרך הרגרסיבית והתבוסתנית של הממשלה המוצגת, המובילה לנסיגות בכל התחומים המדיניים והחברתיים.

הציבור יתעורר ויסיק את המסקנות, ועם ישראל יחזור לדרך המלך של מדיניות אמיצה ונכונה, השוקדת על טיפוחה של שלמות העם ועל חיזוקה המתמיד של שלמות ארץ-ישראל. זו הדרך היחידה שתבטיח ביטחון, שלום וקיום יעדיו הנצחיים של העם היהודי.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

נכשלת ואתה עוד ממשיך לנאום את הנאומים האלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, לא מפריעים. אני הסברתי שאין משסעים נאום ראשון.

יצחק שמיר (הליכוד):

אנחנו לא נביע אמון לממשלה הזאת. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את צאת נשיא המדינה.)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים. הקימה היתה במסגרת הטקס של יציאת הנשיא. הדיון נמשך.

חברי הכנסת, אני מבקש למסור הודעה. הדיון הוא סיעתי. הזמנים שהוקצו לדיון מדודים. אני כמובן לא התערבתי בזמן נאומו של ראש הממשלה, מר שמיר, לפי המסורת של קודמי. מרגע זה ואילך נקפיד על לוח הזמנים. אם חברי הכנסת יעברו על לוח הזמנים, אני אצטרך לבטל את שמות הנואמים האחרונים מאותה סיעה. אין לנו ברירה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זה דיון מיוחד, יום מיוחד; תהיה ליברלי, זו בקשתי.

היו"ר ש' וייס:

לכן ניתן זמן רב. חבר הכנסת דן תיכון מבקש שאהיה ליברלי. אני ממפלגת העבודה, אתה ליברלי, אבל זה בסדר, אנחנו נתפשר על-ידי כך שאנשים יקפידו על הזמן, כי הזמן הוקצה באופן ליברלי.

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת חגי מירום; עשר דקות בדיוק. בבקשה לא לשסע דברי נואמים, חברים, לא הערב.

דן תיכון (הליכוד):

עוד לא היה דבר כזה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת תיכון, אני רואה שרוח סגן יושב-ראש הכנסת עדיין מפעמת בך. מייד אעיר על כך. חברי הכנסת, אנחנו נקיים את הדיון בכל הרכב. אני באמת רוצה להביע צער על כך שמי שהושבעו רק לפני שעה וחצי כבר אינם כאן; חלקם הקטן כאן. במשך הזמן אולי נעשה פעולה משותפת בעניין זה. בבקשה, חבר הכנסת מירום.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מברך אותך, אדוני היושב-ראש, ברכות הצלחה בתפקידך, ואני בטוח שתצליח.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חגי מירום (העבודה):

אני גם מברך את סיעות הבית הזה, כל אחת על-פי מיקומה החדש, ובמיוחד אני מברך את סיעת הליכוד, שתדע להיות סיעה אופוזיציונית מרכזית ולוחמת. ואני רוצה להבטיח כאן, שמול סיעה אופוזיציונית לוחמת של הליכוד, תהיה גם סיעה קואליציונית לוחמת של מפלגת העבודה, אשר תעשה כל מאמץ אפשרי כדי להגשים את קווי היסוד שממשלת ישראל הציגה כאן ולאפשר לממשלת ישראל לשלוט במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העם בישראל העביר את ממשלת הליכוד מן השלטון בגלל מחדליה החמורים. לא היתה ממשלה שכל כך החלישה את מדינת ישראל; לא היתה ממשלה שפגעה כך באינטרסים החיוניים הבין-לאומיים של מדינת ישראל, ובמיוחד ביחסי ישראל-ארצות-הברית; לא היתה ממשלה שפגעה כל כך, בהתנהגותה האנטי-ציונית והאנטי-הומנית, כמו ממשלת הליכוד; ולא היתה ממשלה שהפקירה, כמו ממשלת הליכוד, את ענייני אזרחיה, במיוחד בתחומים הכלכליים-החברתיים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ניגע אחד לאחד במחדלי הליכוד בשנים הללו. והראשון – תהליך השלום. יפה אמר פה המועמד לראשות הממשלה יצחק רבין, שאנחנו נעשה משהו אחר מתהליך. כי הדיבור על תהליך היה מראית עין. אנחנו נעשה שלום, אמר יצחק רבין, והוא צודק. לא הרי דיבור על תהליך ומראית עין של תהליך כהרי עשיית שלום. והשלום לא היה שלום משני טעמים: האחד – העדר נכונות של ראש הממשלה ושל אנשי הליכוד ללכת לשאת ולתת על שטח ואי-מתן אפשרות להסדר של שלום שיש בו נכונות לשאת ולתת על שטח; קידוש האדמה ולא האדם. אלה אשר מונעים תהליך של שלום.

לשמחתנו, בימים האחרונים שמענו הרהורי כפירה נוגים של מי שהיה שר הביטחון בממשלת הליכוד, משה ארנס, כאשר אמר: אינני בטוח שהתזה המדברת על החזקת עזה היא תזה נכונה. מה היה לכם, אנשי הליכוד, שפתאום מתערער הביטחון הפנימי בתזה הזאת שאתם מובילים כל השנים, שמוכרחים להחזיק בארץ-ישראל הגדולה? מה היה לכם שבארזים שלכם נפלה השלהבת, והם אומרים: בואו ונחשוב שנית. האם הדיבור על השטח, על השלמות, על חוסר נכונות לוותר על אף שעל, הוא דיבור נכון ואמיתי, שאתו אפשר לכוון את השלום? אתם נתפסתם לגישה משיחית, לגישה המקדשת את האדמה הזאת, במקום לחשוב על הצורך בשלום שיש בו בשורה, גם ביחסי ישראל ושכנותיה וגם לתושבי מדינת ישראל ולרווחתם.

הטעם השני הוא העדר נכונות לממשל עצמי. אתם לא מודים, אבל אינכם מתכוונים לממשל עצמי אמיתי. מעולם לא חשבתם על זה בצורה כנה ואמיתית, והדיבורים על אוטונומיה מוניציפלית היו

סיכול מוחלט של אפשרות להגיע לשלום. מהי אוטונומיה מוניציפלית? אתם רוצים לתת לאליאס פרייג' לנהל את ענייני הביוב בבית-לחם? זה יש לו בלי תהליך השלום. ומדוע הוא צריך לשבת אתכם סביב שולחן אחד? אוטונומיה יכולה להיות רק כאשר נותנים לתושבים את האפשרות לנהל את העניינים שלהם בעצמם, את כל העניינים שלהם בעצמם, פרט לענייני הביטחון ומדיניות חוץ בתקופה של הסדר ביניים. ואתם לא נתתם צ'אנס, שחייבים לתת אותו, להסדרי ביניים.

וכך הלכתם והשקעתם אגורה אחר אגורה ביהודה, בשומרון ובעזה, השקעות ענק. שליש מתקציב הכבישים במדינת ישראל בשנה האחרונה הושקע ביהודה, בשומרון ובעזה. מה, כבר אין צורך בכבישים בגולן? אין צורך בכבישים בגליל? אין צורך בכבישים בנגב ובדרך חוצה-ישראל, אשר תוכל להעביר את התחבורה כמו שצריך? אבל אתם חשבתם שדרך סלולה, רחבה, שעולה להר-ברכה מעל שכם, היא קודש קודשים. וכך הפקרתם את ענייני המדינה הזאת והשקעתם בקרוונים, בתשתיות, בחשמל, במים, במבנים, בדירות, שהן אגב דירות פנויות, למי? ל-2% מהאוכלוסייה שיושבים בשטחים. האם זו מדיניות רצינית? האם כך אפשר לנהל את העניין? ואחר כך אין להתפלא שכאשר עושים כך ונוהגים כך ונכנסים למשבר עמוק עם ממשלת ארצות-הברית, לא מקבלים את הערבויות להלוואות ואין אפשרות לבצע את מפעל קליטת העלייה.

בארצות חבר העמים של ברית-המועצות לשעבר יש יותר ממיליון אזרחים יוצאים חתומות למדינת ישראל, על-פי בקשות של יהודים. אבל אתם לא נתתם את האפשרות לקלוט מיליון יהודים כאלה. ואנחנו מפספסים בכל רגע את הסיכוי הלאומי הזה לראות עוד מיליון יהודים באים מברית-המועצות. דיבר פה יצחק שמיר על הישגי ממשלת הליכוד. בחודש האחרון עלו לישראל פחות מ-5,000 יהודים. האם זה מה שאפשר לעשות בתקופה הזאת, כאשר למעלה ממיליון יהודים חתמו על רצון, על בקשה לצאת לישראל, אבל הם אינם באים מפני שאין כאן תנאי קליטה? וכך מפקירים את העולים מרוסיה בכרמיאל, בבאר-שבע, בשדרות ובקריית, בחוסר יכולת תעסוקתית, בחוסר יכולת לדירור ובחוסר יכולת לקבל חינוך ראוי. על החטא הזה של הפקרת העלייה אנחנו עוד נדרוש ועדת חקירה, כי זה חטא ממלכתי, שאי-אפשר לעבור עליו לסדר-היום.

הדבר הנוסף הוא, כמובן, נושא התעסוקה. אני זוכר את הימים שבהם חבר הכנסת יוסי ביילין היה סגן שר האוצר ודיבר על כך שנצטרך להתרגל למצב של 7% אבטלה במדינת ישראל. איזה כעס היה בחוגי מפלגת העבודה, ובצדק. כי למה להשלים עם 7% אבטלה? אבל כיום, כאשר אחוזי האבטלה מרקיעים שחקים, והם נעים בין 12% ל-14%, אתם עוד יכולים לומר שאתם מנהלים ממשלה אחראית? זו אחריות לאומית? ואחר כך אתם מסתכלים על הדור הצעיר ורואים שהדרך ממדינת ישראל ללוס-אנג'לס הפכה דרך רחבה, דרך המלך. מדוע? מפני שלדור הצעיר אין תעסוקה, אין לו דיור ואין לו השכלה. ובאין תעסוקה, דיור והשכלה לדור הצעיר, הוא לא יוכל לסלול את דרכו בחברה הישראלית.

ואחר כך אנחנו מסתכלים על החינוך. חבר הכנסת מאיר שטרית, החינוך קרוב ללבך, שמעתי אותך מדבר על חינוך, ואני מסכים עם כל מלה שלך. זו היתה הפקרה של מערכת החינוך. גם סל חינוך עלוב ביותר, גם מעמד מורים מן הגרועים ביותר שהיו אי-פעם, וגם חוסר יכולת לעשות חינוך, ומבחינת הבנת הנקרא שלא היו גרועים מהם בתולדות המדינה. כך עושה ממשלה?

אחר כך עוד נדבר על הזנחת ההתיישבות החקלאית והחקלאות כולה. מושבים ממוטטים, הזנחה של תנועה קיבוצית התיישבותית רחבה ושל ההתיישבות בגולן ובבקעה. לא ניתן עוד להזניח אותם, על-פי קווי היסוד של הממשלה.

ועל הכול – ההסתאבות בשלטון. איזו הסתאבות, איזו שחיתות ציבורית, איזו שימת יד על כספי האומה, ואילו מינויים פוליטיים בכל משרד ממשלתי בנפחים אדירים. לא אומר הרבה יותר מאשר – שימו לבכם לדוח מבקרת המדינה, ותביישו לכם.

ולמרות כל אלה אומר כאן ראש הממשלה: הממשלה המוצגת כאן היא ירידת מדרגה. זו ירידת מדרגה? אולי תעמוד אתה פה, ראש הממשלה, ותאמר: נראה אתכם, קיבלתם בבחירות את הסיכוי מהאומה להוביל, תעשו עכשיו אתם את העבודה ונראה אם אתם ראויים לה או לא. אבל ראש הממשלה יורד לשפל המדרגה וקורא לזה "ירידת מדרגה" בעת חגיגת שכזאת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מסיים ואומר: הציבור נתן את פסק-דינו ושלח את הממשלה הזאת ואת מפלגת השלטון לאופוזיציה. אתם, חברי בליכוד, קחו על שכמכם את הנטל הזה, שהוא נטל אחראי מאוד ורציני, היו אופוזיציה, ותנו כבוד לממשלה הזאת בראשות יצחק רבין, שאין לי כל ספק שתקבל את אמון העם גם בבחירות הבאות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מירום. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת שולמית אלוני. סיעתך הקצתה לך רק שמונה דקות. אני ממש לא מבין, איזו אפליה.

אני רוצה לקוות, שהעובדה שהרבה חברי כנסת חדשים וותיקים אינם נמצאים כאן נובעת מכך שהם נפרדים בוודאי מן המשפחות עכשיו, וזה אנושי.

דן תיכון (הליכוד):

על זה אומרים: אשרי המאמין.

שולמית אלוני (מרצ):

אדוני היושב-ראש, קודם כול תרשה לי לברך אותך. אני שמחה לראות אותך כאן.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

שולמית אלוני (מרצ):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, היושב-ראש תהה על שום מה הקצתה לי סיעתי זמן קצר – חשבתי שלאחר דברי ראש הממשלה כאן בכנסת, במעמד חגיגי, בימים של תקווה, לא יהיה לי הרבה מה להוסיף. רציתי לברך את יום החג של הדמוקרטיה ואף לציין לשבח את צעירה ופעילה של מפלגת הליכוד, על הדרך שבה הם ידעו לקבל את רצונו של הציבור. אלא שעלה כאן לדוכן מי שברגע זה עדיין ראש הממשלה, ואולי בתוך זמן קצר, אני מאמינה, נוכל לברך אותו – לבילוי נעים, לחופשה טובה ולפנסיה מהנה.

אברהם בורג (העבודה):

ממלכתית.

שולמית אלוני (מרצ):

כזאת או אחרת, ודאי לא ממלכתית, לפי דבריו.

הוא אחרון האנשים שיש לו זכות לדבר על מהותה של מורשת ישראל ושל תרבות ישראל. רק אדם שהוא אנטי-דמוקרט יכול, במסגרת של הכנסת, להחליט שיש בינינו צודקים לחלוטין ובלתי צודקים לחלוטין. טבעה של הדמוקרטיה הוא וטבעה של המחשבה היהודית הוא וטבעה של המחשבה הנאורה הוא, שאין לנו תשובות מוחלטות בחיי חברה, ובכל מקום שבו הלכו בדרך המוחלט האחד – אם זה היה פאשיזם, אם זה היה קומוניזם ואם זה היה פנאטיזם מסוג אחר – הדברים לא החזיקו מעמד. הדמוקרטיה, על כל פגמיה, יש לה יתרון גדול אחד, והיתרון הגדול שלה הוא בכך שיש לה הכלים לתקן את עצמה. והיא תיקנה את עצמה ב-1977 והיא תיקנה את עצמה בבחירות של 1992, וחובתם של האזרחים במדינה, שבה הם משתתפים כאנשים ריבוניים בקביעת אורח החיים, לקבל את התיקונים, לעמוד, לבדוק ולבקר, ואם יהיה צורך בעתיד – להחזיר את המנדט לעם.

אני רוצה לציין, שמאז עמדתי על דוכן זה בפעם הראשונה ב-1965 – יש פה חברי כנסת רבים שהיו אז רק ילדים קטנים – זו הפעם הראשונה שאני עומדת כאן בפניכם בחיל ורעדה, ועם זה בהרבה מרץ ושמחה, לעשות למען החינוך ולמען התרבות במדינת ישראל, גם למען הספורט, אבל בייחוד –

דן תיכון (הליכוד):

מה עם הספורט?

שולמית אלוני (מרצ):

אמרתי: גם למען הספורט.

חיים אורון (מרצ):

את הספורט אנחנו נעשה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מרוצה מהאווירה הנעימה והאינטימית והדחוסה הזאת, אבל יש כללים בישיבה ראשונה.

שולמית אלוני (מרצ):

אבל לגבי עם שהתכנס כאן מהרבה גלויות, שיש בו הרבה מסורות, אין לנו דרך אחרת אלא להפנים את תרבותנו למן הגיל הרך, כדי שאנחנו נהיה אנחנו, כי אין לך אדם שהוא אדם שלם, שיכול להיות פתוח לרוח הזמן, אלא אם כן יש לו מורשת משלו, יש לו תרבות משלו, יש לו ערכים משלו, יש לו הבנה והבחנה בין כן ללא, בין טוב לרע, מתוך שייכות לכל המעיינות שפינו בתרבות שלנו.

ואני רוצה לפנות מעל במה זו אל הציבור החרדי דווקא, לא אל הציבור הדתי הלאומי, מפני שהציבור הדתי הלאומי איננו מאורגן ואיננו שייך למפלגה אחת, והוא איננו שוכן כולו לחוף ימים. יש בציבור הדתי הלאומי גם אנשי מפד"ל, גם אנשי מפלגת העבודה, גם אנשי מרצ וגם אנשי ליכוד, ואל ייקח איש אפוטרופוסות עליהם.

אבל אני רוצה לפנות אל הציבור החרדי, וחשוב לי לפנות אליו: הגיעה שעת פיוס גדולה ביניכם לבין התנועה הציונית. 100 שנות ציונות הגשימו את עצמן והביאו כאן עם ריבוני, ואתם שייכים למדינה הזאת בדיוק כמונו, ואתם חיים כאן ושותפים, וצריכים להיות שותפים, בכל אורחות חיינו. כולנו שייכים לעם אחד ויונקים מאותה מורשת, אבל המורשת הזאת היא בת 3,000 שנה ויותר. אנו זוכרים ויודעים שכולנו, מבחינת המסורת, היינו במעמד הר-סיני. בין שהיה ובין שלא היה – מבחינת המורשת והתרבות שלנו הוא היה, וכל אחד ואחת היו שם, וכל אחד ואחת קיבלו את תורת ישראל לפי עומק הבנת נשמתם, אבל היא שלהם. והלשון היא של כולנו והתרבות היא של כולנו וקצב החיים ומנגינת החיים בארץ הזאת ומועדי השמחה והעצב והנהיג והבכי והגיל והשמחה הם של כולנו בארץ הזאת. ואחרי 44 שנות קיום מדינת ישראל הגיעה שעת פיוס ושעת הבנה, ושעת פיוס ושעת הבנה בחברה דמוקרטית פירושן שאנחנו צריכים להיות שותפים בקביעת גורלה של הארץ הזאת גם אם אנחנו שונים.

כי דמוקרטיה פירושה הזכות להיות שונה, הכבוד לשונה, ועם זה – האחריות היא של כולנו. ויש שונים בינינו, ואנחנו מבינים בדרך זו או אחרת. יש מי שרואה את "צדק צדק תרדוף", ויש מי שמדבר על "עם אדם", כי כל אדם, איש, אשה וילד, הם בעלי ערך, ויש מי שמדבר על תורת הנביאים, ויש מי שמדבר על "החרם תחרימם, השמד תשמידם", ויש מי שמדבר על האדם ועל השלום ועל הרווחה, ויש לנו דרך משותפת, ויש לנו כבוד לשונה, ויש לכבד אותו.

ויש בארץ הזאת עוד אזרחים, וגם הם שונים וגם אותם יש לכבד וגם להם יש לתת מערכות ולא לקפח אותם, ואני מתכוונת לציבור הערבי במדינת ישראל. הם אזרחים והם שווי-זכויות, ויש גם להם הזכות להישאר שונים, ועם זה שווים, ולחיות לפי שורשי תרבותם, והמדינה הזאת חייבת להקצות לכולם את הכלים הנכונים, איש איש בלשונו ובתרבותו ובמושגי הטוב והרע שלו, לגדול ולהיות איש בוגר בעל הזדמנות שווה וכלים ללמוד ולדעת ולהתמודד.

כל אחד צריך להיות בעל נכסים תרבותיים כאלה שעמם הוא יוכל לצעוד יחד אתנו למאה ה-21, לא כמדינה מפגרת אלא כאחת המדינות הנאורות. ואם אני רואה לעצמי מטרה עליונה בתפקיד שר החינוך, היא לא לכפות דעות אלא לאפשר לאותו שפע של דעות, רעיונות ודרכים לפרוח.

אני פונה אל הציבור החרדי: אל תתנכרו למדינה. חיו אתנו על-פי החוק ועל-פי נורמות אוניברסליות, לשיטתכם אתם, אנחנו לשיטתנו, מפני שיש לנו שפה משותפת, ויש לנו מעיינות משותפים, ויש לנו פיתוח ודרך לקראת העתיד.

אני אומרת לציבור הערבי: אנחנו יכולים וחייבים להכות על חטא על שהזנחנו, על שסילפנו, על שרצינו להפוך אתכם ליהודים שלא לצורך ולימדנו אתכם משנות ודברים כעיקר, במקום שהם יהיו בבחינת תוספת. אתם לא זקוקים לאפוטרופסים, כי אתם אזרחים שווי-זכויות. אתם לא צריכים אנשים "מטעם", כי יש לכם "מטעם" שלכם, כי אתם אזרחים שווי-זכויות. יכולים לשכון יחד יפהפיותו של יפת באוהלי שם, ובאוהלים האלה יש מקום לחינוך הערבי הנכון, לחינוך הכללי הנכון, לממלכתי-הדתי, ולחרדי לשיטתו, והאדונים מ"אל-המעין", לא מתחת לשולחן אלא במסגרת נכונה וגאה במדינה שמכירה ומכבדת את האחר ואת השונה, ונתקדם יחד ונכיר בכך. הציונות הצליחה. יש מדינת ישראל וכולנו ריבוניים במדינה הזאת, היא של כולנו, וכולנו חייבים להיות אחראים לבנייתה ולבניית עתידה ולקידום הנוער והתרבות בה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת שולמית אלוני. חבר הכנסת חיים אורון, לך נשארו רק שלוש דקות.

חיים אורון (מרצ):

נתפשר בהמשך.

היו"ר ש' וייס:

אני חייב היום לגמור את הדיון בשעה מסוימת. אני מבקש להקפיד על הזמן. אני בהחלט אקצץ. זהו.

דן תיכון (הליכוד):

למה בשעה מסוימת?

היו"ר ש' וייס:

משום שהערב עוד עמוס לעייפה.

חבר הכנסת אביגדור קהלני, אחריו – חבר הכנסת אריאל שרון. אביגדור קהלני – שמונה דקות; הוא ייתן לנו דוגמה, איך אפשר להגיד בשש דקות מה שהוא התכוון להגיד בשמונה דקות.

אביגדור קהלני (העבודה):

ערב טוב, אדוני יושב-ראש הכנסת, כנסת נכבדה, הרשו לי קודם כול לומר שאני מתרגש בעומדי בפעם הראשונה על הבמה הזאת. הייתי רוצה לאחל לך, יושב-ראש הכנסת, הצלחה; אין לי שום ספק שזה יקרה. אני רוצה גם לאחל לאלה שעזבו אותנו שיצליחו, ולאלה שהיו בממשלה – יש באולם נציג אחד – אני מאחל לך, בשם הסיעה שאני נמצא בה, הצלחה בדרכך, וגם לכל הממשלה שעזבה.

היום אנחנו מציגים ממשלה. עדיין יש לנו משקעים של הבחירות. מי ששמע את הנאומים קודם לכן חש שעדיין ננאמו נאומי בחירות מעל במה זאת. הקהל באולם שמע את הדברים ועם ישראל שמע את הדברים. אני רוצה להזכיר לכולנו שאנחנו אחרי הבחירות. יש לממשלה הזאת ארבע שנים, ואני מקווה שהיא תסיים ארבע שנים. היא קיבלה מנדט, מנדט לא קל, וצריך לעמוד כל יום בבחינה מחודשת מול העם. לפעמים יש לנו תחושה שניתן את הדין בעוד ארבע שנים. לדעתי, את הדין נצטרך לתת בתוך ימים ספורים. צריך להציג קבלות לפני הציבור במדינת ישראל.

הוויכוח המרכזי שעלה כאן היום מעל במה זו הוא הוויכוח על הביטחון של ארץ-ישראל ומדינת ישראל.

אני, אשר גדלתי בארץ ישראל, לפעמים תוהה על אותם משפטים הקשורים בביטחון או במושגים כמו "מחנה לאומי" או "המשפחה הלוחמת". כשאני בוחן את המושגים האלה חושב אני לעצמי, האם אני חלק מהמחנה הלאומי או אינני שייך למחנה הלאומי. אני חושב שאני שייך לאותו מחנה ששומר על מדינת ישראל ושומר על מדינת ישראל.

ההבדל המרכזי בין הגישה שאני דוגל בה לבין הגישה שהועלתה כאן על-ידי מר שמיר, ראש הממשלה עד רגע זה, הוא בחשש לביטחון של תושבי מדינת ישראל. כמי שעבר מלחמות במדינה הזאת, ברוך השם הרבה מאוד – מצאתי את עצמי על הטנק הראשון – אני פחות חושש ממלחמות, הייתי שותף בהן. להגן על מדינת ישראל, צריך לדעת מהיכן להגן ולתת, לפחות לאלה אשר מסכנים אותנו מבפנים, לחיות כרצונם. אני מאמין שאנחנו צריכים ליצור הפרדה בין תושבי יהודה ושומרון הערבים לבין תושבי רצועת-עזה. אין לי שום ספק שהניסיון שלנו לשבת בתוכם, בתוך רצועת-עזה, איננו מגביר את הביטחון של מדינת ישראל.

לפני שבועות מספר שמעתי אשה מכפר-דרום מתלוננת על כך ש-10% מהמשפחות בכפר-דרום הן כבר משפחות שכולות. באותו ערב היא התייצבה, יחד עם הרבה מאוד אנשים מכפר-דרום, מול ביתו של הנץ שבנצים – ואני מלא הערכה אליו – מר ארנס, שר הביטחון, בסביון, והם הפגינו על כך שהוא לא שומר על הביטחון שלהם. ואני שואל את עצמי: אם ארנס, שר הביטחון, שרוצה לשמור על רצועת-עזה, לא מצליח לשמור על אותה בחורה מאותו כפר-דרום, מי בעצם יכול לשמור על אותו כפר-דרום? מי מבטיח לנו שבעוד שנים מספר יהיו לא 10% משפחות שכולות בכפר-דרום אלא הרבה יותר?

היו"ר ש' וייס:

במסגרת התרגילים להתערותם של חברי הכנסת החדשים, אני מבקש להסביר לחבר הכנסת קהלני: שם מצוין שיש שתי דקות, וכאן מצוין שהזמן חלף. את זה אני מדגים באמצעותך לחברי הכנסת החדשים.

אביגדור קהלני (העבודה):

אני רוצה לומר לממשלה שאמורה לקום היום, שלדעתי ביטחון הוא הביטחון שנותנים לנו כלכלה נכונה, חינוך נכון; לתת לנו תחושה שהילדים שלנו לא יעזבו את הבית, לתת קורת-גג לכל אחד מאתנו, לעשות הכול כדי שבעוד עשר או 20 שנה נמצא את עצמנו כאן ולא נחזור לשנת 1992 ונשאל: היכן טעינו?

ראייה של ממשלה צריכה להיות ראייה עם חזון, להסתכל למרחק של דור או שניים קדימה. אם נסתכל למרחק של דור או שניים קדימה, נדמה לי שהשאיפה להישאר במחנה בלאטה היא לא השאיפה של כולנו, והשאיפה להישאר בדיר-אל-בלח היא לא השאיפה של כולנו. השאיפה של כולנו היא לחיות כאן.

ומלים אחרונות לסיום. הממשלה שקמה היום היא ממשלה אחת לכל עם ישראל. הבית הלאומי שלנו בנוי מחדרים בצבעים שונים, מסתובבים בו אנשים רבים, בצבעים שונים, בני דתות שונות, ואנחנו אמורים לתת גג וביטחון לכל אחד במדינת ישראל, ואני מאחל לממשלה שלנו בהצלחה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת קהלני.

יש לנו מנהג שכל אימת שנואם חבר כנסת חדש, הבא אחריו מברך אותו. זהו.

רשות הדיבור לשר אריאל שרון, ואחריו – לחבר הכנסת רפאל איתן. שימו לב להרכב, קהלני, שרון, איתן.

אריאל שרון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית הרשה לי לברך אותך עם בחירתך לתפקיד הנכבד של יושב-ראש הכנסת, ואת חבר הכנסת החדש אביגדור קהלני. אני מאחל לשניכם הצלחה.

מגילת העצמאות מגדירה את מהותה ואת טיבה של המדינה שהוקמה בארץ-ישראל על חורבות המנדט הבריטי, היא מדינת ישראל. על-פי מגילת העצמאות, המאפיין המכריע, המרכזי, של מדינת ישראל הוא בהיותה המדינה היהודית בארץ-ישראל. מדינת ישראל לא הוקמה כדי להוסיף עוד מדינה דמוקרטית בעולם. תכליתה האחת והיחידה היא, כמאמר מגילת העצמאות, "פתרון בעיית העם היהודי אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים".

לכן, מדינת ישראל מיוחדת בעולם בכך שהיא שייכת לעם היהודי בישראל וגם בתפוצות, וכל יהודי באשר הוא הינו אזרח ישראל בכוח. מסיבה זו, חוק השבות, שאיננו מפלה לא-יהודים לרעה, אבל מפלה את היהודים לטובה, הוא בלי ספק החוק החשוב ביותר בחוקי מדינת ישראל.

זכויות לאומיות במדינת ישראל יש אך ורק לעם היהודי, ועל כן אין היא אפילו מדינת היהודים אלא מדינה יהודית, מדינה שסמלה הוא מנורת בית-המקדש השני, שבמרכז דגלה מגן-דוד, הוא דוד בן-ישי מלך ישראל, והנפש ההומה בהמנונה היא נפש יהודי.

מדינת ישראל הוקמה בתוך "התקפת הדמים" שאסר עליה העם הערבי. בראש החץ של ההתקפה הנפשעת הזאת עמדו ערביי ארץ-ישראל, לרבות מי שהפכו אחר-כך תושבי מדינת ישראל.

מגילת העצמאות איננה משאירה כלל ספק בכך שלתושביה הערבים של המדינה יש זכויות פרטיות וציבוריות, אבל לעולם לא זכויות לאומיות כלשהן, וכי זכויות האזרחות המלאה והשווה המוצעות להם מותנות כדבר מובן מאליה בעמידה בכל חובותיהם הטבעיות כאזרחי המדינה היהודית ובנאמנות מוחלטת ובלתי-חצויה למטרותיה הלאומיות, שכולן יהודיות, ורק יהודיות.

את הדברים האלה ראוי מאוד להדגיש עכשיו, נוכח הממשלה שהוצגה היום במליאת כנסת נכבדה זו, והסיבה לכך פשוטה: לראשונה בתולדות מדינת ישראל, הבוחרים הערבים – או, כלשון מגילת העצמאות, "בני העם הערבי תושבי מדינת ישראל" – הם שהכריעו איזו ממשלה תקום בישראל ומי יעמוד בראשה. ואין מדובר, אני מדגיש, אין מדובר באותם אזרחי ישראל לא-יהודים שנאמנותם למדינת ישראל כמדינה היהודית היא נאמנות מוכחת ובלתי-מפוקפקת, ואשר, לצערנו, כיום הם רק מיעוט של הציבור הלא-יהודי בישראל.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

מי שהצביעו ליכוד, אתה חושב?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, הרי דיברנו על זה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אתה – – –

אריאל שרון (הליכוד):

אלא מי שהעלה – – –

היו"ר ש' וייס:

סליחה, אדוני השר, רק רגע. חבר הכנסת דראושה, אני רוצה רגע לדבר אליך כעמיתי, ואני מרשה לעצמי לומר גם כתלמיד, אם זו לא בושה. זה כלל שלא מפריעים בנאום ראשון. אתה עושה את זה בפעם השלישית. אני מבין שיש לך איזה צורך לומר את הדברים האלה. אתה ודאי תשתתף בדיון ושם תרכז את הערותיך.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש – – –

רן כהן (מרצ):

זה לא הנאום הראשון – – –

משה שחל (העבודה):

נאום ראשון גם לחבר כנסת ותיק?

היו"ר ש' וייס:

זאת שאלה שצריכה עיון, ואני מבקש מן המשפטן עתיר הניסיון, משה שחל, עוד מעט שר, להרהר בדבר. אחר-כך אני אקבל את חוות דעתך. בינתיים אני נוהג כך. בבקשה.

רן כהן (מרצ):

ייתכן שזה הנאום הראשון שלו בכנסת השלוש-עשרה, אבל זה לא הנאום הגזעני הראשון.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, האם מותר לחבר כנסת להסית הסתה פרועה נגד 18% מכלל האוכלוסייה?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, סלח לי, לא נתחיל כך את החיים הפרלמנטריים שלנו.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני, הוא הסית.

היו"ר ש' וייס:

זה בדיוק המשפט הראשון שתוכל לומר בנאומך כאשר תוזמן לכאן; אם תרצה, אם זו דעתך. בבקשה.

אריאל שרון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אפשר לומר כל דבר, אבל מדינת ישראל היא מדינה יהודית וכל הזכויות הלאומיות בארץ-ישראל הן רק זכויות יהודיות. כל הזכויות קיימות, לפרט, לכל אזרח שחי במדינה, אבל זכויות לאומיות על ארץ-ישראל יש רק לעם היהודי. זה נאמר עוד במגילת העצמאות.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

תקרא את מגילת העצמאות.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, זה לא ילך כך. לכל אחד יש היום רשות דיבור.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

תקרא את מגילת העצמאות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אולי נוציא את חבר הכנסת דראושה מן האולם?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש להקפיד על הכללים. אתם כבר ותיקים ומנוסים.

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, אפילו עצה כדאי לומר שם יותר בשקט.

אריאל שרון (הליכוד):

אני מדגיש שוב, אין מדובר באותם אזרחי ישראל לא-יהודים, שנאמנותם למדינת ישראל כמדינה היהודית היא נאמנות מוכחת ובלתי-מפוקפקת, ואשר, לצערנו, כיום הם רק מיעוטו של הציבור הלא-יהודי בישראל. אבל מי שהעלה את מר יצחק רבין לכס ראש הממשלה הוא בעיקר אותו רוב של ערביי ישראל, שיחסו למדינה היהודית – – –

אליהו בן-מנחם (העבודה):

— — — תושבי השכונות. אדוני היושב-ראש, מותר להפריע, הוא לא חבר כנסת חדש. זה לא נאום בתולין שלו.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבקש כרגע לא להפריע. חבר הכנסת אלי בן-מנחם, ידידי — — —

דן תיכון (הליכוד):

הוא ממשיך כמו בכנסת הקודמת.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, רציתי להגיד שהוא ב"שוונג". גם אם מותר להפריע, רצוי לא להפריע כי אנחנו ממש חייבים לסיים.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

אל תפריע לי עכשיו בזמן שאני מדבר. מה זה פה?

אליהו בן-מנחם (העבודה):

יצחק רבין קיבל רוב יהודי הרבה יותר מאשר הליכוד קיבל.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם, נא לא להפריע.

חברי הכנסת, גם מי שמדבר עכשיו בשם סיעתו, זה דיון סיעתי, ונצטרך להקפיד על הזמן. זו עוד סיבה לא להפריע. אנחנו חייבים לסיים את הדיון בשעה מסוימת, כי יש אחר-כך עוד פעילויות. זו עוד סיבה לכך שאני מבקש שלא להפריע.

רן כהן (מרצ):

אילו דיבר חבר קונגרס בארצות-הברית כך על היהודים, הוא היה נחשב לרב-גזען.

עוזי לבדאו (הליכוד):

זה שטויות במיץ עגבניות.

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, בדיון ראשון אני לא רוצה אפילו לקרוא אותך לסדר.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, תקשיב לי. חבר הכנסת רן כהן, תקשיב לי. אני אוציא אתכם מהאולם אף-על-פי שזה דיון ראשון. נגמר העניין הזה. אי-אפשר להתחיל את החיים הפרלמנטריים באווירה של אנרכיה. מספיק.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

זה מרגיז, מרגיז מאוד.

היו"ר ש' וייס:

יש לך זכות דיבור להשיב לו.

חבר הכנסת וליד צאדק, אתה גם היית חבר כנסת. אתה יודע שיש סדרים.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

הכול אפשר כאן.

עוזי לנדאו (הליכוד):

--- לריבונות היהודית.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת עוזי לנדאו. אני מבקש מהשר שרון לרכז את דבריו, כי הוקצו לך כאן שמונה דקות ואנחנו קצת עברנו בגלל המהומות. אני רוצה להזכיר, שגם השרים מופיעים כחברי כנסת. לפיכך, אני כבר מוחק נואם אחד של הליכוד, אני לא רוצה למחוק שניים.

דן תיכון (הליכוד):

כן, אבל יש לו שם שמונה דקות. תסתכל על האיתות, יש לך שמונה דקות ריקות של הליכוד.

אריאל שרון (הליכוד):

ייתכן שחוט המחשבה ניתק, ולכן אחזור על המשפט האחרון. אבל מי שהעלה את מר יצחק רבין לכס ראש הממשלה הוא בעיקר אותו רוב של ערביי ישראל שיחסו למדינה היהודית – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

רוב יהודי גדול.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

זה שקר. מפלגת העבודה קיבלה הרבה קולות – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם, אני לא רוצה ליצור תקדים ולהוציא אותך בדיון ראשון. כך אתה רוצה להתחיל את הכנסת הזאת?

אליהו בן-מנחם (העבודה):

— — —

עמנואל זיסמן (העבודה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת עמנואל זיסמן, חבר הכנסת אלי בן-מנחם, זה לא ילך כך. אני מבקש מכם שלא להפריע בצורה כזאת. זה לא ילך, אתה לא תשתלט על הדיון הזה, אתה תתנהג כמו שנחוץ.

אריאל שרון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אומר משפט, לא מאלה שהיו כתובים כאן. אם יש תופעה מסוכנת, זאת הברית בין השמאלנות היהודית ללאומנות הערבית, ואת זה אנחנו רואים פה לנגד עינינו, ובזה ניאבק.

חיים אורון (מרצ):

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הדבר המסוכן הוא הגזענות שלך ושל חבריך.

דן תיכון (הליכוד):

אי-אפשר לדבר כאן?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת וליד צאדק, חבר הכנסת אלי בן-מנחם, זה דיון ראשון של הכנסת השלוש-עשרה. אני לא אאפשר שכן יימשכו הדברים.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

אני אבקש שלא תפריע לי. אני אוציא אותך. אני לא צנזור של נואם. בבית הזה כבר נאמרו דברים קשים יותר. תתרגלו לזה. אני מודיע לכם, זה לא ילך, גם אם יהיה צורך להפסיק את הדיון הזה.

אריאל שרון (הליכוד):

— — — שיחסו – אני מדבר על הרוב שבחר במר רבין – למדינה היהודית נע בין נאמנות על תנאי לבין עוינות לה ושלילת זכות קיומה. החשש המקנן בלב הוא, שמר רבין יראה את עצמו מחויב לרצות ולטפח את מי שהעלה אותו לשלטון, תוך חיזוק מעמדם והשפעתם של אותם זרמים ואותם גופים פוליטיים בקרב ערביי ישראל שרוצים למעשה בהתחללותה כמדינה היהודית בארץ-ישראל. לחשש זה יש, לצערי, יסוד מבוסס. בעוד מר רבין מתקשה למצוא מכנה משותף, ולו אלמנטרי, עם איזו מפלגה יהודית לאומית, וספציפית עם צומת או עם המפד"ל, מסתבר כי למר רבין אין כל קושי למצוא שפה ובסיס משותפים עם מפלגות הלאומנות הערבית הקיצונית ועם השמאלנות היהודית. אותה שמאלנות שבעודה נלחמת בעוז לחיסול אופיה היהודי של מדינת ישראל ובכך לקיצוץ שורשיה ועצם זכות קיומה של המדינה היהודית, הפכה את עצמה לשפחתו החרופה של העניין הערבי הלאומי האנטי-יהודי ולמכשירו המתרפס והכנוע.

ואכן, מינויה של הגברת שולמית אלוני, המגלמת את השמאלנות הזאת והמנהיגה אותה כיום, לתפקיד שר החינוך, הוא צעד הרסני ומסוכן בכוח ליהודיותה של מדינת ישראל לא פחות מן ההסתמכות על נציגיה המובהקים של הלאומנות הערבית המוצהרת.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

הוא לא מבין מה שהוא מדבר.

אריאל שרון (הליכוד):

הממשלה שמר רבין מציג היום בפנינו שונה במרכיביה, ביעדיה, ובעיקר בכיוונה המצטייר מכל ממשלה קודמת, ובוודאי מכל אלה שעד היום מר רבין עמד בראשן או השתתף בהן, והשינוי כולו לרעה, כולו מעורר חששות כבדים, כולו רק לשלילה.

כיהודי לאומי, נאמנותי מסורה בראש ובראשונה לעם היהודי ולאינטרסים החיוניים שלו, ורק בכפוף לכך, ובשורה שנייה, למסגרת המפלגתית. לכן גם, בשם מפלגתי, אינני מהסס כלל לומר למר רבין מעל במה זו, כי אם יפריך את החששות החמורים שממשלתו מולידה כמעט בלב כל יהודי, ואם יוכיח כי גם בהרכב זה הוא מקדם ומשרת את ענייניו של העם היהודי ומבצר את יהודיותה של מדינת ישראל – הוא יגלה כי הליכוד איננו אופוזיציה מופקרת, כפי שהיתה מפלגתו ב-15 השנים האחרונות, אלא אופוזיציה אחראית.

אבל, אוי למר רבין מאתנו ואוי לממשלה אם מדיניותו ומעשיו, וקודם כול בתחומי הביטחון הלאומי – המשא-ומתן עם ערביי ארץ-ישראל, ההתיישבות היהודית בכל רחבי ארץ-ישראל המערבית, שחייבת להימשך, והמפה החדשה – זהו המהפך האמיתי שהביאו ממשלות הליכוד. זה דבר שאין איש יכול לשנותו עוד, אבל יש להמשיך בחיזוק המפה – –

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אריק שרון, בגלל המפה שלך – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם, אתה הוספת ארבע דקות נטו לנאום של השר שרון.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

הוא הפקיר את השכונות.

אריאל שרון (הליכוד):

– להמשיך ביישום ציוני מגילת העצמאות, פעולות החקיקה, קידום העלייה ובכל הנושאים האחרים העומדים על הפרק ועוד יעלו על הפרק – אוי להם אם יתברר שבכל אלה יאשר מר רבין את חששותינו. לא נרשה כי במסווה של הבטחת שלום ושפע כלכלי יניח מר רבין יסודות למדינה ערבית שנייה בתוך שטח ארץ-ישראל, בצד מדינת ירדן, שהיא המדינה הפלשתינית, ונוסף עליה. לא נשלים, וניאבק בכל כוחנו בכל מעשה ובכל מדיניות של ממשלת רבין שתדחף את מדינת ישראל אל הדרך להתפתחותה, כלומר להתנוונותה, כמדינה דו-לאומית, ברוח חזון העיוועים של השמאלנות הישראלית.

אני מנסה להאמין, שבכל זאת רוח הציונות האמיתית תגבר, ואם כך יהיה, ורק אחרי שנראה שכך יהיה – בינתיים האמון שלנו לא יהיה בממשלה הזאת – נוכל לברך את ראש הממשלה להצלחה במשימתו הכבדה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת רפאל איתן, אחריו – חבר הכנסת דוד לוי, ואחריו – חבר הכנסת משה שחל.

חבר הכנסת צחי הנגבי, אתה היית מעורב בעיצוב החלוקה של הזמן. שמונה הדקות הנותרות שהיו לכם הלכו בנאום של חבר הכנסת שרון.

רפאל איתן (צומת):

ברכותי וברכת צומת ליושב-ראש היוצא וליושב-ראש הנבחר, לחברי הכנסת החדשים, המייצגים הליכים של בחירות כנהוג וכמנהג המפלגות המיוצגות בכנסת השלוש-עשרה, והגיעו לכאן לתרום את חלקם למערכת הפוליטית הישראלית. איחולי לכולם שנדע לשמש דוגמה לציבור בהתנהגות מאופקת ועניינית ונדע להקשיב בסבלנות, למרות חילוקי הדעות, ולזכור, בבקשה, כי מי שאינו מחזק את נימוקו מחזק את קולו.

צומת הוזמנה, מאז היוודע תוצאות הבחירות, למגעים עם מי שקיבל את מינויו של הנשיא להרכיב ממשלה בשיחות, במשא-ומתן, בדיונים, ובסופו של דבר החליטה צומת שלא להצטרף לממשלה המוצעת, כי קווי היסוד של הממשלה הזאת ועקרונות צומת אינם ניתנים לגישור בתנאים הקיימים.

לממשלה הזאת בהרכבה הצפוי לא תהיה מדיניות ברורה וחד-משמעית, שעל-פי דרכנו חייבת להיות מדיניות של ארץ-ישראל השלמה ושל שלום תמורת שלום במישור המדיני, ומתן עדיפויות לבעיות החברתיות במישור הפנימי.

הממשלה המוצעת תשדר בכמה ערוצים. שידורים אלה עלולים ליצור אשליות מחד גיסא ותקוות שווא מאידך גיסא בכל הקשור למגעים עם ארצות ערב. תוצאה צפויה – הגברת הטרור, לחצים מבחוץ וקיטוב מבפנים.

המדיניות המוצעת על-ידי הממשלה והרכבה של הממשלה עלולים לגרום לכך שחלקים מארץ-ישראל יופקרו ויינטשו כתוצאה מאשליית שווא ומחוסר ביטחון.

ההתיישבות בארץ-ישראל כולה היתה ותהיה הביטוי היחיד והבלעדי למימוש זכותנו על הארץ, ואל לנו לנהוג אחרת כלפי מי שיצא למלחמות בלתי פוסקות בנו, שמטרתן האחת והיחידה – השמדת הישות הציונית. מי שיפסיק, לא יעודד, יתעלם ויתכחש לציונות הבסיסית הזו – ההתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל – מתכחש לעצם קיומנו ופוגע בתשתית החברתית-לאומית.

הממשלה המוצעת לא מבטיחה, למיטב הבנתנו, המשך נמרץ להתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל.

הממשלה המוצעת לנו מדברת על אוטונומיה, כהמשך לצעדיה של הממשלה הקודמת וקודמותיה, שהעלו לדיון את הרעיון המסוכן הזה.

צומת מתנגדת לאוטונומיה לא ברורה, שהצד השני, אם יסכים לה, יחתור לכך שתהווה פרוזדור למדינה פלשתינית ממערב לירדן, שעלולה, בתהליך מחושב, לסכן את קיום מדינת ישראל. ממשל עצמי מוניציפלי – רק לאחר החלת ריבונות על השטח כולו.

האשליות שנוטעת הממשלה הזו עלולות לקרב מלחמה, שיוזמיה ינחלו אכזבה מתקוות שווא, או מלחמה שתתרחש כתוצאה ממהלכים מדיניים שייטעו באויבנו תקווה לנצח.

טיפול בבעיות החברתיות ופתרון מחייבים חריש עמוק ויסודי. ממשלה הנשענת על קטבים ונתמכת על-ידי סיעות ערביות לא תוכל לתכנן ולהוציא לפועל תוכניות חברתיות חיוניות לקיום החברה הישראלית כחברה מתקדמת ונאורה בדורות הבאים.

צומת תצביע נגד אמון בממשלה.

צומת תישא את דברה ותפעל, כמובטח על-ידה במערכת הבחירות, לשלמות ארץ-ישראל, חינוך – ראשון בסדר עדיפויות לאומי, כלכלה חופשית, שירות לאומי לכול ושינוי שיטת הבחירות. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל איתן.

דן תיכון (הליכוד):

מה דעתך, אדוני היושב-ראש, אולי כדאי שהמועמד לראשות הממשלה ייכנס לאולם? הוא יצטרך להשיב על הדיון.

היו"ר ש' וייס:

אני מתאר לעצמי שהוא מאזין לדברים באיזה מקום.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת שחל, אולי כדאי שהמועמד לראשות הממשלה ייכנס ויכבד את הכנסת.

משה שחל (העבודה):

אני הולך בעקבות הפסיקה של היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

בשלב זה, ראש ממשלה אחד עדיין נמצא באולם. עקרון ממשלת המעבר מתקיים...

דן תיכון (הליכוד):

ראש הממשלה המיועד יצטרך להשיב.

היו"ר ש' וייס:

זאת אולי עצה לסיעה שלי.

אדוני השר, בבקשה.

דוד לוי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בראשית דברי אני רוצה לברך אותך ולאחל לך הצלחה. אתה ידוע בבית הזה כפרלמנטר מנוסה ובקי. אתך, גם ביריבות פוליטית עונג להתווכח. תרמת לבית הזה תרומה חשובה. אין לי צל של ספק כי תמשיך במעמדך הרם הזה להעלות את קרנו של הבית, לשמור על ניהול תקין ואובייקטיבי של הדיונים כאן, לכבוד לכולנו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

דוד לוי (הליכוד):

ממשלת הליכוד היוצאת, אדוני היושב-ראש, מפקידה בידי הממשלה הנכנסת נכסים מדיניים שלא היו דוגמתם מאז קום המדינה. מעולם לא עמדה ישראל בעיצומו של משא-ומתן לשלום עם כל שכניה. מעולם לא הסבו נציגים ישראלים עם נציגי מדינות ערב סביב שולחן אחד לשיחות שלום פנים אל פנים ללא תנאים מוקדמים. מעולם לא זכתה יוזמה מדינית של ישראל לתמיכה חובקת עולם כזו שאנו עדים לה בעידן זה. לא ראינו בעבר חיזיון של שרי חוץ וראשי מדינות העולים לירושלים ופוקדים אותנו בביקורים אוהדים בתדירות כה רבה וכמעשה של שגרה. לא יכולנו לשער לעצמו אי-פעם קיומן של שיחות רב-צדדיות בהשתתפותן של ישראל, מדינות חצי-האי ערב, מדינות צפון-אפריקה ומדינות במערב ובמזרחו של כדור הארץ, המיועדות ליצירת שיתוף פעולה בתחומים חיוניים שונים לרווחת עמי האזור. זאת ממשלת הליכוד עשתה. כל ניסיון להעלים עובדות אלה הוא גנבת דעת לשמה.

בשום תקופה, אדוני היושב-ראש, לא התנוסס דגל ישראל בבירות רבות כל כך בתבל. בשום תקופה מאז 1949 לא פתחה ישראל כל כך הרבה שגרירויות חדשות, 34 במספר במרוצת 20 חודש בלבד. זאת עשתה ממשלת הליכוד, ושום ניסיון למחוק עובדות אלה לא ייקרא אלא הפקרות. ובין אלה המדינות המוכרות ביותר, הגדולות ביותר והמאוכלסות בתבל – סין, ברית-המועצות לשעבר, הודו וניגריה. 34 השגרירויות החדשות מהוות גידול מדהים – כן, מדהים – של 55% בקירוב, לעומת 61 השגרירויות שהיו לישראל ברחבי העולם לפני שנתיים בלבד. שום ניסיון לטשטש עובדה זו לא יתקבל כרציני. במדינות הנוספות הללו, שעמהן קשרנו קשרים דיפלומטיים ב-1990-1992, חיים קרוב לשני-שלישים מתושבי העולם.

לא היה עוד בדורנו עידן שבו נהנתה ישראל ממידה כה רבה של הבנה והזדהות עם מפעלה הציוני ותקומתה המדינית גם בארגון האומות המאוחדות. האו"ם איננו עוד במה מובהקת לביטוי עוינות ומשטמה כלפי ישראל, כפי שהורגלנו להכירו מאז שנות ה-50. ביטוי מובהק לשינוי הערכי ביחסן של אומות העולם כלפי ישראל היה בביטול החלטת האו"ם המשווה את הציונות לגזענות. החלטה זו, המבטלת את קודמתה, הושגה ברוב מדהים של 80% מאומות העולם. זאת עשתה ממשלת הליכוד, ושום ניסיון לטשטש את העובדה הזאת לא יתקבל אלא כצרות-עין וכהפקרות.

ישראל לא זוכרת ביטוי כה מקיף של אהדה בין-לאומית והבנה לעמדותיה מאז החליט ארגון האומות המאוחדות לפני 45 שנה על תמיכתו בתקומתו המדינית. ישראל לא שמעה עד אשתקד הצהרה חד-

משמעית מפי הקהילייה האירופית כי החרם הערבי נוגד את עקרונותיה ואת עקרונות הסחר הבין-לאומי. לראשונה נשמעה השנה גם הצהרה מפי יושב-ראש ארגון איחוד עמי אפריקה על הצורך בביטולן של ההחלטות העוינות שקיבל ארגון זה בעבר נגד ישראל. זאת השיגה ממשלת הליכוד במדיניותה האמיצה הפורצת נתיבית חדשים.

בשנתיים אלה, אדוני היושב-ראש, חתמה ישראל עשרות הסכמים עם עשרות מדינות נוספות לשיתוף פעולה בתחומי הכלכלה, החקלאות, האנרגיה, הרפואה, התרבות והמדע. ישראל היטיבה את מעמדה בקהילייה האירופית, שיפרה את הסכמי הסחר הקודמים ופתחה בראשית דיונים על אפשרות של שילובה במרחב הכלכלי האירופי, מעמד שלא דובר בו מעולם לגבי מדינה כלשהי מחוץ ליבשת אירופה.

בשנתיים אלה הרחיקה ישראל עד הודו וסין, חזרה לאפריקה השחורה, היא מפתחת קשרים עם הרפובליקות של חבר העמים, לרבות ובמיוחד עם המוסלמיות שבהן. זאת עשתה ממשלת הליכוד.

בעצם הימים האלה, אדוני היושב-ראש, ייפתחו בירושלים שיחות בין ישראל לארצות-הברית, לגיבוש וליישום הסכם לשיתוף פעולה אמריקני-ישראלי שייתן סיוע לכלכלתן ולפיתוח משקיהן של מדינות חבר העמים. זאת יוזמת ממשלת הליכוד, שנתקבלה על-ידי ארצות-הברית.

אדוני היושב-ראש, חרף הניגוחים וחרף הניסיון לטשטש את העובדות האלה, אוכל לומר כאזרח – לא רק חוקרי העתים, גם העם בישראל ידע להעריך עובדות אלה לאשורן. ספרי הלימוד שלנו יצביעו על שנות ה-90 הראשונות כעל פרק דרמטי, שהיווה תפנית מכרעת בתולדות הסכסוך הערבי-הישראלי, על ההשפעה שהיתה לכך על מעמדה של ישראל בעמים. תמורה רבה זו היא פרי נחישות של הממשלה, ממשלת הליכוד, לדחוף ולהוביל את תהליך השלום, ליזום, לדרבן ולהמריץ, ולא רק להגיב על יוזמות של אחרים. וכל אלה – תוך עמידה איתנה על זכויותינו, על האינטרסים החיוניים של ישראל.

ביסוד התמורה הזאת עמדה מערכה מדינית שהנחילה לאומות העולם את סגולותיה – כן, חזרנו והדגשנו – של ישראל כדמוקרטיה האמיתית היחידה במזרח התיכון וכמעוז השפיות והיציבות באזורנו המסוכסך והאליים.

מדינות המערב גם עמדו על הצירוף המחריד של עוצמה צבאית אדירה שבידי כמה רודנים במדינות ערב עם העדר מעצורים להשתמש בה. הן הועמדו על חלקן שלהן בהעברת מצבורי נשק לאזורנו; הן למדו לדעת, כי טירן, שאינו מסוגל לערוך מאזן שפוי, אינו יודע גם מהו מאזן אימה ואינו מונחה על-ידה.

העולם המתפכח היטיב להבין את מעמדה של ישראל כדמוקרטיה היחידה באזורנו. הועמקה ההבנה לשורשי הסכסוך הממושך והמר, הנעוצים זה עשרות שנים בסירובן של רוב מדינות ערב להכיר בקיומה של ישראל ולהשלים עם עצמאותה.

אדוני היושב-ראש, מפאת קוצר הזמן, אני כבר שומע את הצלצולים – – –

היו"ר ש' וייס:

אתה מתנתק מן הנייר.

דוד לוי (הליכוד):

אני מתנתק. יכולתי להרחיב על העשייה הגדולה של הממשלה הזאת. עמדות בסיסיות של ישראל, שנדחו בעבר כלא-ריאליות, נשמעות עתה בפתיחות ומתקבלות בהבנה ובהסכמה. כך גם הובנה עמדתנו, כי המשא-ומתן הישיר עם שכנינו הוא הדרך האחת והיחידה ליצירת תהליך שלום, כי הישיבה המשותפת בין ישראל לשכניה היא עצמה מהווה בשורה ראשונה לפתיחתו של עידן חדש. הובנה גם עמדתנו, שאין לטפל במרכיב אחד, ולו הפלשתיני, של הסכסוך כמרכיב מבודד ומנותק מן הפתרון הכולל שבמסגרתו יכירו מדינות ערב בישראל ויעלו על דרך השלום.

נתקבלה גם תביעתנו למשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים וכן הגישה הדו-שלבית להסבר הבעיה הפלשתינית, המבוסס על הסכמי קמפ-דיוויד.

אימוץ כל העקרונות הללו, אדוני היושב-ראש, על-ידי ארצות-הברית, ובעקבותיה על-ידי הקהילייה האירופית, הוא שהניע אף את הערבים לקבלם ולעלות לראשונה על דרך השלום.

אנו עומדים עתה מעבר לספו של תהליך היסטורי, ואנו פותחים בו בתנאים הטובים ביותר שממשלה כלשהי בישראל יכלה להשיג. את הנכס המדיני הזה זרעה והנביטה ממשלת הליכוד. את הנכס הזה אנו מניחים על מפתנה של הממשלה הנכנסת. תקוותנו כי נשכיל לטפחו תוך עמידה איתנה על האינטרסים של ישראל, כי גלים מאיימים על התהליך וודאי גלים מסוכנים על ביטחוננו.

אני יכול לומר, אדוני היושב-ראש – הצהרות שאנו שומעים משותפים בממשלה הזאת, הקוראים להקמתה של מדינה פלשתינית, הצהרות נוספות, שאת סוריה נשאר לסוף, הדליקו נורה אדומה, וציפיות שלא היו קמו היום והיו לאיום על כל העקרונות אשר סיכמנו והיו אבני דרך מוצקה, סלולה ובטוחה לשלום. הצהרות אלה נרשמות בעולם כולו, ובעולם הערבי בפרט, והן מעוררות ציפיות.

כל אימת שהממשלה הזו הנכנסת תעמוד על המינימום, היא תואשם בקיצוניות. יהיה לחץ מבחוץ ומבפנים. אני חושש מאוד שהצהרות אלה, נוסף על כל הדיבורים על "ייבוש היישובים", הדבר הבלתי-אחראי הזה, המאיים על אזרחים שכל חטאם הוא ששמעו לקול האידיאל הציוני שלהם, אשר הלכו בעקבות החלטות ממשלה נבחרת, והם מאוימים בדרך נלוזה ובלתי-אחראית – הצהרות אלה הן הפקרה לשמה. הניסיון להפריד בין התנחלות פוליטית להתנחלות אחרת ולהמשיך התנחלות בקו העימות איננו מתקבל בשום מקום בעולם כדבר רציני. יש תגובות מארצות-הברית ומהעולם כולו. זה יעורר לחץ כבד מאוד על ישראל, ולא זו בלבד שהממשלה תהיה במצב שבו לא תוכל לקדם את תהליך השלום, שעליו עמלנו כל כך, אלא היא תיסוג אחורנית, תרתי משמע. היא לא תוכל לעמוד על האינטרסים החיוניים שלנו, אפילו בהתאם לעמדתה, בלי שתואשם בקיצוניות.

אנו חוששים מאוד כי על-ידי זה היא תביא לא רק ללחץ אלא גם לאובדן דרך, אובדן דרך השלום, ותאבד תקווה.

לצערי הרב, אני יכול לומר שנהיה עדים לאכזבה גדולה, שיהיה צורך בשנים רבות כדי להעלות שוב את האזור על דרך השלום. אנו נעקוב אחר מעשיה. אנו מתייצבים כאן כדי למלא את חובתנו. אנו נבחן אותה על-פי החלטותיה. נבקר אותה. אם היא תשכיל ותעשה את הדברים הנכונים, היא תזכה מאתנו גם ל"ישר כוח". אם היא תסטה מהעקרונות אשר גובשו והם הם אבני הדרך בדרך לשלום, תוך עמידה על שלנו – אנחנו נעשה הכול כדי להפילה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מצטער על שאני צריך לנהל את המשא-ומתן מכאן. עדיין אין לי סגן, ואני לא יכול לרדת להסדיר את העניינים. אם יש כאן מישהו מחברי הוועדה המסדרת מטעם הליכוד, אני פונה ואומר, שאני מוחק את הנואם האחרון שלכם, שהוא חבר הכנסת בנימין בגין, אלא אם כן תמסרו למישהו אחר. אני מודיע שוב, לא אעיר עוד, לא נעים לי, אלה שרים, אני פשוט אמחק מהרשימה לפי קצבת הזמן. אותו דבר, כמובן, לגבי כל המפלגות. אין לי דרך אחרת. אני לא רוצה לפגוע, האנשים עדיין שרים, ובאופן טבעי הם רוצים לדבר ללא גבול, אבל זה דיון סיעתי. אין לי דרך אחרת. אני מצטער שאני אומר את זה מפה. לו היה לי סגן הייתי יורד ומברר זאת. זה כל הסיפור. תרצו, תערערו אחר-כך. יש לי המון גמישות. עד כה כל אחד נאם פי שניים וחצי מן הזמן שהוקצב לו; פי פעם וחצי – זה בתחום הגמישות שלי.

משה קצב (הליכוד):

האם היושב-ראש גם מוריד את הזמן מסיעת העבודה על הפרעות לאריאל שרון?

היו"ר ש' וייס:

בוודאי. איזו שאלה? תרומתו של חבר הכנסת אלי בן-מנחם לשר אריאל שרון היתה ארבע וחצי עד חמש דקות.

משה קצב (הליכוד):

האם זה ירד מזמן המכסה של סיעת המערך?

היו"ר ש' וייס:

חברים, תפסיקו להתמקח, זה לא יאה. אני מבין את הקושי של שרים להיות פתאום בתוך מסגרת. אני מבין, ולא מזלזל בזה. זהו דיון סיעתי. אם קובעים שמונה דקות, ומישהו נואם תשע-עשר דקות –

ניחא. אבל אם קובעים שמונה דקות ומישהו נואם 22 דקות – האם אני יכול לנהל כך דיון? אני מתנצל, ואני פשוט אנכה זאת. בבקשה.

משה קצב (הליכוד):

זה עוד לא קרה.

היו"ר ש' וייס:

מחר נקיים דיון, מחר.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראש ובראשונה הרשה לי לברך אותך לבחירתך כיושב-ראש הכנסת, וברכתי כפולה: גם להיותך בן העיר חיפה וגם לתפקיד הרם והחשוב.

אם מותר לי להמליץ המלצה, אדוני היושב-ראש, דווקא לא הייתי עושה חשבון של דקות עם חברי הממשלה היוצאת ועם חברי האופוזיציה החדשים, כי, לאמיתו של דבר, זה הדבר היחיד שנשאר להם לעשות בארבע השנים הבאות. דווקא מניסיוני, כמי שהיה באופוזיציה, הייתי מגלה רוחב-לב וגם מידה של נכונות לתת זמן. הרי אחרי הכול לא יהיה לכם מה לעשות חוץ מאשר לדבר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דן תיכון עדיין חושב שמה שנתת לי זו עצה. הוא לא מבין שזאת הערה נגדכם.

דן תיכון (הליכוד):

משה שחל (העבודה):

אני רוצה לברך אישית את חברי הממשלה, ולברך אותם שיהיו, כמונו, 15 שנה באופוזיציה. זה תהליך בריא.

הייתי רוצה לומר לשר שרון, שנהג לומר, כאשר הוא פגש מישהו מאנשי האופוזיציה ואותי, כמה טוב להיות שר. וזה נכון.

מאיר שטרית (הליכוד):

לא הייתם 15 שנה באופוזיציה.

משה שחל (העבודה):

על כן, על דבריו שנאמרו היום אומר: אין שר נתפס בצערו. השר שרון היה אחד הגורמים לכישלון הליכוד בבחירות האלה. חברי הכנסת מהליכוד, מוטב שהיום תעשו לכם את חשבון הנפש. אנחנו עברנו תהליך כזה ועשינו חשבון נפש.

אני רוצה לצטט את דברי מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, אשר אמר ב-1959 על מפא"י, שארבע שנים בשלטון – זה לא מעט, שמונה שנים – זה מספיק, 12 שנים – זה יותר מדי. אתם ישבתם 15 שנים יותר מדי. אתם עייפתם את העם הזה במלחמות פנימיות, שנמשכות גם היום, בציניות מופגנת, בבומבסטיות מתישה וביומרה שלא היה לה כיסוי, שאתם רוצים להיטיב עם העם, העם הזה שבחר אתכם, תושבי עיירות הפיתוח והשכונות. אתם בגדתם באמון שהוא נתן בכם ופיתחתם איזה לקסיקון חדש של נסיכים. אני אינני מכיר את הסגנון הזה. האמת היא, בכל הכנות – וזאת גם לפני שחבר הכנסת שטרית דיבר בהופעה מרשימה בטלוויזיה, כנה, אמיתית – תמיד התקוממתי. מה זה? אנחנו מחולקים כאן לנסיכים, לבני מלכים ולפשוטי-עם שדמם שונה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — — שנוסעים ב"מרצדס".

משה שחל (העבודה):

אדם שצמח מתוך העם הזה והגיע לאן שהגיע בשתי ידיו – הוא איננו מתאים כלל להימנות עם מי שמפנקים אותם בתקשורת ובדברים אחרים? הוא איננו מתאים להיות נציג כאן בבית הזה? – נפלו עלינו נסיכים שהכול הוגש להם על מגש.

אני אומר לכם, וזו האמת, שלפני ארבע שנים, בשבתי ליד שולחן הממשלה, אמרתי לאחד החברים שלכם, ואינני רוצה לנקוב בשם: תיפלו לפני שתרגישו, כי אתם התרחקתם מציבור הבוחרים שלכם.

דן תיכון (הליכוד):

ואתה קרוב לציבור הבוחרים?

משה שחל (העבודה):

וציבור הבוחרים הזה החליט הפעם הזאת להעניש אתכם.

דן תיכון (הליכוד):

באיזו מכונית הגעת לכנסת?

עוזי לנדאו (הליכוד):

באיזו מכונית נוסע הפרולטריון שלכם?

משה שחל (העבודה):

הוא החליט להעניש אתכם, חבר הכנסת דן תיכון. הוא החליט להעניש אתכם מפני שאתם משאירים לנו מדינה תקועה עם תלות כלכלית, תקועה עם סכסוך בלתי-פתור, תקועה עם פער סוציאלי הולך ומחריף, תקועה עם מערכת פוליטית שעסקה בכל המניפולציות. ויושבים פה שניים מאלה שהביאו אותה למצב זה שבו הפער בינה לבין הציבור שבחר בה הלך והעמיק.

סממנתכם בבחירות היתה: הליכוד זה נכון. וזו אמת, הליכוד זה נכון, ואומר לכם במה הוא נכון. זה נכון שהוא סיבך אותנו במלחמת לבנון, וזה נכון שהוא הרס את הכלכלה, וזה נכון שהוא גרם לאבטלה המונית.

משה קצב (הליכוד):

הבחירות נגמרו.

משה שחל (העבודה):

זה נכון שהוא פגע בעלייה, וזה נכון שהוא ביזה את העולים, וזה נכון שהוא גרם לייאוש בקרב צעירים, וזה נכון שהוא השחית את השירות הציבורי, וזה נכון שהוא הסתאב וסיאב. האיש שדיבר כאן לפני, השר שרון, היה אחד מאלה שסיאבו את המערכת הציבורית. זה נכון שאתם פגעתם ברמת

המוסר הציבורי, וזה נכון שאתם חילקתם מיליונים בהקצבות ייחודיות, וזה נכון שאתם הפקרתם את ביטחון הפנים. לכן, אנא מכם, מעט דרך-ארץ וקצת, קצת צניעות לא תזיק.

אומר השר שרון: הצביעו. מי שקבע שרבין ירכיב ממשלה הם, רחמנא ליצלן, אזרחים במדינת ישראל. אלא מה? הם ערבים. אותו ליכוד חיזר אחרי הקול הערבי, שילם, עשה, השקיע. היכן השר דוד מגן? – אני יודע, פתאום, לפתע פתאום, נפתחו תקציבים במקומות. אותו שר, שרון, מעז כאן לקום ולומר דבר שלא יעלה על הדעת בשום מדינה דמוקרטית.

אבל הוא אמר גם דבר נוסף. הוא איים עלינו. הוא אמר: דעו לכם, אם לא תתנהגו, אנחנו כאופוזיציה נלמד אתכם. מיהו השר שרון שיאמר את זה? מיהו שיעז לומר את הדברים האלה? כלפי מי? – כלפי תנועה פוליטית שבקרוב חברה שישה מפקדים בכירים בצה"ל; כלפי תנועה פוליטית שאם יש ביטחון במדינה הזאת היא הצמיחה אותו. אותו שרון, חבר מפא"י לשעבר. הוא היה חבר מפא"י כשמפא"י הייתה בשלטון. אני מכיר אותו מחיפה, כשהוא היה בפיקוד הצפון. הוא דאג שמסיו למפלגה ישולמו, כדי שחס וחלילה זה לא ימנע את היותו חלק מן השלטון. אותו אריק שרון בא לכאן, נושא ומתנשא, מתיימר לומר באיום: אם לא תנהג ממשלת רבין, במה? – זו ממשלה דמוקרטית, שזכתה ברוב קולות הציבור.

חברי הכנסת, אני אסיים שוב בדברי מנחם בגין – לא יזיק לכם גם לעיין מעט בדרך שבה הוא נהג. והיו לנו מחלוקות אתו, רבות מאוד.

חבר הכנסת מיקי איתן, אם תרשה לי.

היו"ר ש' וייס:

הוא רשום כמיכאל איתן.

משה שחל (העבודה):

היה ויכוח על מספר הקולות שקיבל המערך אז, בבחירות ב-1981. שימו נא לב. אמר מר בגין אז בנאום בכנסת, דומה לזה שהיה בעת הצגת הממשלה: המערך קיבל בציבור האזרחי 708,536 קול, והליכוד קיבל 718,941 קול. והוא המשיך ואמר: בגין 10,000 קולות אלה העם הכריע, כי הרוב היה עם הליכוד. 10,000 קולות.

השר שרון לא יודע כנראה חשבון. אולי בגלל זה המצב במשרד השיכון התדרדר כפי שהוא התדרדר.

רבותי, חברי הכנסת, העבודה קיבלה הפעם 255,681 קולות יותר מהליכוד. לכן תשפילו מעט את העיניים. קיבלנו אמון מלא מן העם. עלינו ב-350,000 קולות בקירוב.

דן תיכון (הליכוד):

איזו בשורה אתה מביא לציבור?

משה שחל (העבודה):

אסיים את דברי בדברים של בן-גוריון.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דן תיכון, אתה יצאת מחוץ לתחום, אבל אתה ממשיך להפריע.

משה שחל (העבודה):

אגב, הוא גם לא יכול לדבר מהכיסא הזה, בכל הכבוד.

היו"ר ש' וייס:

זה מה שרציתי לומר.

משה שחל (העבודה):

מה זה? זה לא גן שמטיילים בו.

אסיים את דברי בדברי בן-גוריון.

דן תיכון (הליכוד):

משה שחל (העבודה):

חבר הכנסת דן תיכון, אנא תקשיב לי.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

הוא מהנסיכים.

היו"ר ש' וייס:

הוא מקריית-חיים. בבקשה.

משה שחל (העבודה):

מן הראוי לסיים את דברי בדברי בן-גוריון. בשבילי זהו רגע מרגש. אני הייתי עד למהפך של 1977, ואומר לכם בגילוי לב, לא אכחיש, גם זלגה דמעה מעיני, ואולי יותר מדמעה. זה לא פשוט. זה קשה. מתרגלים לזה. אבל אני בהחלט רואה סגירת מעגל בכך שאנחנו חוזרים חזרה, ואני מקווה ל-15 שנה, כדי לתקן את מה שקלקלתם.

בן-גוריון אמר, כי "כל עם מן הראוי שישאף לגדולה רוחנית ותרבותית". לגבי מדינת ישראל אין זו רק שאיפה רצויה, אלא גורל, ייעוד ובהכרח קיום. זו ההבטחה שאנו נותנים: להחזיר לעם ישראל את הגדולה הרוחנית, שאבדה לו ב-15 שנה שבהן הכפשתם את הוויכוח הציבורי, להחזיר אותו ליעדים אמיתיים של שלום, של חברה צודקת, ומעל לכול – של ביטחון לעם ישראל. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת משה שחל.

עוזי לנדאו (הליכוד):

התקרבות לדראושה – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת לנדאו, אין נואם שאתה לא נותן לו פרשנות. זה יותר מדי.

עכשיו אני מבקש לקרוא לשר זבולון המר, ואחריו – לחברת הכנסת יעל דיין.

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת שחל – – –

היו"ר ש' וייס:

אני יודע, אני חוסך זמן. הנאום של חבר הכנסת מיכה גולדמן בסכנה. אני ממש מקצץ בזמן, תראו בסוף.

בבקשה, השר המר. אני אמרתי שאתם היום לא בתקן של שרים אלא חברי סיעה, אף שאתם עדיין שרים. לכן אתם צריכים להקפיד על הזמן, כי השרים בדרך כלל רשאים לדבר ללא הגבלה.

זבולון המר (מפד"ל):

תסתכל גם על האחרים.

היו"ר ש' וייס:

כן, אני מקצץ בזמן של האחרונים וחבל לי לפגוע בהם, אך אין לי ברירה. בבקשה.

זבולון המר (מפד"ל):

קודם כול, אני רוצה לברך את יושב-ראש הכנסת, באמת ידידי, פרופסור שבח וייס, שראוי על דעת כל הכנסת לעמוד בראשה – בידע שלו, ביושר שלו, בבקיאות שלו בכנסת, במסירות שלו לכנסת; ואני מאחל לו הצלחה גדולה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לך מאוד.

זבולון המר (מפד"ל):

אני רוצה לברך את חברי הממשלה המוצעת, שיהיו להם בריאות ונחת במשפחה. אשר להצלחה שלהם כממשלה, שונים הדברים. מפני התורה שבכתב והתורה שבעל-פה שלה וההרכב שלה וההשפעות של המרכיבים שלה והרקורד שלה, לא ניתן לנו לסמוך על חבריה בעניינים החיוניים לנו.

לפני 16 שנה בערך, בתרגיל שכונה "מבריק" ובעצת אחיתופל, נדחתה המפד"ל על-ידי תנועת העבודה, והתוצאה היתה הליכתה של העבודה ל-15 שנות אופוזיציה. המפד"ל זכתה אז ל-12 מנדטים.

עכשיו שוב, בעצת חברים מהשמאל בעבודה, שנוטרים איבה לכיפות הסרוגות, לא רצו לדון ברצינות בדרכה המדינית והחינוכית והדתית של הממשלה הזאת והעדיפו ברית של שמאל של מרצ, שמאל שבעבודה עם ש"ס ברוח של "יומרץ רבין", ממשלה בדוחק, שאנחנו לא יכולים לסמוך על דרכה ועל יכולתה.

ראש הממשלה המיועד הבטיח שלא יהיה סחר-מכר ולא לחצים ולא "דילים", שהוא יחליט והוא יקבע, ועל-פי כישורים. בסופו של דבר, צר היה לראות איש גיבור מלחמות, בעל זכויות רבות, כיצחק רבין, נלכד בפח יוקשים של כוחניות, מרפקנות, שכפתה עליו ההגמוניה של ה"בלייזרים" משמאל, והתקיים רצונם שתהיה ממשלה שמאלית, אנטי-דתית ואנטי-חינוכית. היום אנחנו יודעים, שמה שהנחה אותם מההתחלה, על-פי תכנון של קבוצות בשמאל, שרבין ואחרים נכנעו להן, היה להרחיק מן הממשלה כל מי שלא מסכים עם הקו השמאלי שלה. קודם כול, כדי לפנות להם אחוזות ואחיזות בממשלה, ואחר-כך כדי לסלק מן הדרך כל אי-נוחות באשר לדרכה של הממשלה בנושאים המדיניים, הדתיים והחינוכיים. נוחה היתה השותפות עם אלה שלא מציבים גבולות, שלא מעמידים עקרונות מנוגדים לשמאל בעניינים המדיניים, ההתיישבותיים והביטחוניים של המדינה. אלה שאצה להם הדרך השלטונית והמדינית, אלה שרוצים לוותר ברוח של "ייבוש התנחלויות" ואוטונומיה בלי מגבלות, שמונעות סיכון של מדינה פלשתינית, הם שלא רצו בדרך של גשר בין חלקי הציבור, הם שאוהבים לגלגל בלשון את הקיטוב, את שנאת האחדות, הם הקימו ממשלה כזאת. הם רצו ממשלה צרה מאוד ושותפים פרגמטיים, נוחים לשעה, שהמחיר של ההשתתפות שלהם שונה.

אנחנו לא העלינו על הדעת שאיש כמו רבין, ביטחוניסט, שאלוני ושריד ואחרים השותפים לממשלה תקפו אותו בברוטליות על הביטחוניות שלו, שהוא ייכנע לשמאלנות וירחיק מחנות לאומיים לא-דתיים ודתיים, שטובי בניהם לחמו לצדו ולצד מפקדים אחרים במלחמות עקובות מדם על הגנת הארץ, שבנו יישובים בקווי העימות ובכל רחבי ארץ-ישראל והתיישבו בהם.

גם לא העלינו על דעתנו, שלא ייגע בלבו הכאב של גדולי רבנים חרדים, דתיים, שכואבים ורגישים לנושא החינוכי היהודי, ויגלה אי-רגישות מוחלטת בנושא החינוך והמורשת היהודית. בעצת ילדים, בחשבון ללא חזון, בחוזים פסולים, אפשר עכשיו להשתבח בממשלה, בקרעים שיווצרו.

דוד צוקר (מרצ):

למה אתה כל כך רוצה להצטרף אליה?

זבולון המר (מפד"ל):

אני לא רוצה. חבר הכנסת דדי צוקר, אתך אני לא רוצה להיות בממשלה, מפני – – –

דוד צוקר (מרצ):

זה הדדי.

היו"ר ש' וייס:

אחרי שכרתתם כאן את ברית ההדדיות, אני מבקש להפסיק את ההתנגחות האישית.

זבולון המר (מפד"ל):

המפד"ל לא נכנסת לממשלה מפני שהיא כזאת. המפד"ל, נכון, יצאו לה מוניטין בעבר, שהיתה שותפה בממשלות מפני האחריות הלאומית שלה לבניין המדינה, אבל לא בכל מחיר, לא במחיר של הממשלה כפי שהיא. בדקנו את זה בקווי היסוד, בדקנו אתכם ביחס לחינוך של ילדי ישראל, ראינו שזה לא אנחנו והחלטנו להיות באופוזיציה ולהשמיע את הביקורת שלנו, והדברים שלנו יהדהדו בארץ ובעולם היהודי, שלא כמוכם, חלק משותפי הממשלה הזאת, שכשהייתם באופוזיציה הוצאתם את דיבת הארץ רעה בעולם והסבתם נזק לא לממשלה אלא למדינה. אנחנו יותר זהירים.

חיים אורון (מרצ):

אין לך נימוקים יותר טובים?

זבולון המר (מפד"ל):

יש לי, עוד מעט.

חיים אורון (מרצ):

עזוב את הסיפור הזה.

זבולון המר (מפד"ל):

זה סיפור אמיתי.

חיים אורון (מרצ):

מה שאתה אומר עכשיו זה – – –

היו"ר ש' וייס:

יש כאן שיתוף פעולה מרתק, כאשר חברי הכנסת חיים אורון ודדי צוקר מאריכים מאוד את נאומו של השר המר. זאת סימביוזה נהדרת.

זבולון המר (מפד"ל):

אנחנו נהיה זהירים, לא כמוכם, אבל נאמר את דברינו בשער בת-רבים, ההכרח לא יגונה, עד שיבין הציבור, תבין הכנסת, שהממשלה הזאת כמות שהיא, ממשלת אנטי-אחדות ונושאת דגל קיטוב עדתי, דתי ולאומי וצרה מאוד בבסיסה, לא תאריך ימים במניפולציות.

אנחנו מרוצים שעמדת מעצבי הממשלה הזאת בדמות שלה, מעודדת תהליכים של אחדות פנימית במחנה הציוני-הדתי הגדול, מפני שיש כאן ויכוח אידיאולוגי ופוליטי ודתי, ויש פה קרע בארץ-ישראל וביהדות. והאחדות הזאת תסייע לנו במאבק האופוזיציוני שננהל, וככל שתהיה מלחמת חינוך ותרבות ודת, ותתקיים זכות היהודים לגור ברווחה בארץ-ישראל, נצא מהמלחמה הזאת, ואני בטוח שננצח בה.

אני רוצה לומר מלים אחדות על מהות הוויכוח שלנו עם הממשלה. הגברת אלוני והשמאל שלה הטיפו במשך שנים – ואומר שתי נקודות כרגע – דברים שנועדו להביא לשנאת הדת והדתיים, כאילו אלה פרימיטיביים, או בלשונכם חיים בחשכת ימי הביניים. כשרציתי שהנוער או העולים ידעו מה זה סידור, יבינו מה היא חוויה של תפילה – האשימו: שטיפת מוח וכפייה דתית. כשרציתי שידעו תלמוד, שידעו מדרש – אמרו: זה על חשבון אמנות, תיאטרון, קולנוע וספרות. כאן בני אור – כאן בני חושך. לחמו כשרצינו שתלמידינו ילמדו על תקופת בית שני וימי הביניים – כאילו זה על חשבון ההיסטוריה הכללית. מצאו סתירות בין תורה למדע, בין תרבות כללית לשורשים רוחניים.

מי שלא מבין באופן עמוק את החוויה הדתית והמורשת היהודית – חסרה לו תרבות כללית. אכפת לנו שבפני כל ילד וילדה לא תיסגר ספרות המורשת היהודית. עשינו זאת בדרכי נועם והותקפנו על-ידיכם. גם כשהורים בתל"י – תגבור לימודי יהדות – ביקשו ללמד יהדות בבית-ספרם, פסלתם זאת. יצרתם קיטוב בין דתיים ללא-דתיים. גם ההטפה לנישואין אזרחיים – נגד החוק. ההשלמה וההגנה על סרבני גיוס ושירות ביש"ע, גיוס אוטובוסים בשבת – כל אלו דברים לא חינוכיים.

לכן, אל תתפלאו שאנחנו חוששים ומוחים אם בתפקידה תמשיך הממונה על החינוך באותה דרך והנוער יהיה מנוכר ליהדותו ולמקורותיו; אם ימשיכו לטעון שמקורותינו, התלמוד וההגדה של פסח – אמרו זאת כאן מעל הבמה הזאת – והתנ"ך מטיפים לשנאת זרים.

מאחר שאני מאמין שעתיד עמנו תלוי בשורשיו, אני מאמין שצריך לעשות זאת בדרכי נועם, וסדר העדיפויות שלנו כן צריך להעמיד את היהדות בחינוך כנושא מרכזי. אם תרצי להגשים את דברייך מתקופת האופוזיציה – בתפקידך – נילחם בכך. ועל זה נזעקו רבים. אם תשני – נראה.

נקודה שנייה ואחרונה. את מי שבונים את הארץ ומגינים עליה דחיתם, כדי שתהיה לכם אוטונומיה נוחה יותר לדרככם, שחלק מכם רוצים להביא באמצעותה להקמת מדינה פלשתינית. אנחנו נפריע בכך.

אני אומר פה לחברי הכנסת – אני יודע שהחברים משמאל מזלזלים בכל מי שהוא לא הם – אנחנו רוצים שלום מעומק נפשנו. אבל, עם זאת, איננו רואים סתירה בין זה לבין הרצון שלנו, שבכל הסדר של שלום יוכל כל יהודי לשבת בכל שטחי ארץ-ישראל. כל מי שתוקף את אוהבי ארץ-ישראל כאילו היו מעדיפים אדמה ואבנים ומזלזלים בקדושת עם ואדם מטעה במזיד ובמכוון. אנחנו אוהבים את ארץ-ישראל, ולא נשלים אם יובילו אפילו לכך שבהסדר יימנע מיהודים לחיות בכל מקום בארץ-ישראל; הם ייושבו ולא ייובשו. אוהבי ארץ-ישראל והיישובים לא עושים זאת על חשבון קדושת החיים ולא על חשבון המאמצים לשלום. אנחנו תומכים במאמצים להשגת השלום, אבל לא בדרכים ובפתרונות שימנעו יכולת זכות יהודים לחיות ברווחה בכל רחבי ארץ-ישראל. אין "יודן ריין" בארץ-ישראל.

חברי הכנסת, אסיים ואומר, שתחילת הדרך שלכם, ההרכב של הממשלה, התפקוד שלה והתפקידים שלה מעידים על סכנה של המשך שיבוש הדרך והדעת בעתיד. אנחנו נבטא את עמדותינו בצורה ברורה, משום שאנו בטוחים שאין סתירה בין שלום לארץ-ישראל ובין יהדות לקדמה רוחנית.

השבוע מתחילים ימי "בין המצרים". היתה שנאת חינוך, היה חורבן הבית. בדרך שבה הרכבתם את הממשלה לא הייתם רגישים לזה.

ראוי שהממשלה הזאת תראה את עצמה מנהיגה של כל העם ולא של קליקה. זאת אחריות כבדה מאוד. אנו מתפללים שיהיו לכם העצה והתבונה לנהוג נכונה – יותר אחדות, פחות קיטוב, יותר יהדות, פחות ניכור, יותר רגישות ליישובים של ארץ-ישראל, עם מאמצים לשלום מבית ומחוץ.

לא השתכנענו שזאת דרכה של הממשלה, ולכן נצביע נגד הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת יעל דיין; אחריה – השר משה קצב.

אני חוזר ואומר: אין לי דרך אחרת אלא לנהוג בזמן שהוקצב באופן מקובץ. ישבה ועדה מסדרת, קבעה סדרים, והיא רוצה שלא יקיימו אותם. זה בלתי אפשרי.

חברת הכנסת יעל דיין, דור שלישי בכנסת, זה דבר מיוחד מאוד. בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

כבוד יושב-ראש הכנסת – בהערכה אישית חמה ולכבוד לי שהכנסת הראשונה שלי היא כנסת שאתה מכהן בה כיושב-ראש – חברות וחברי הכנסת, אני לא מנסה להסתיר את התרגשותי. התרגשות נובעת לא רק משום שאלה דברי הראשונים מעל הבמה הנכבדה הזאת. אם תורשה לי נימה אישית, אני נרגשת משום שעל הדוכן הזה ייצגו את תנועת העבודה סבי, שמואל דיין, זיכרוננו לברכה, ואבי, משה דיין, זיכרוננו לברכה. מעשיהם, פועלם, מייסוד דגניה ונהלל, מחויבותם לשוויון, לקליטה, לביטחון, ניצחונות במלחמות ישראל, עד השלום עם מצרים והידברות של כבוד ושל שוויון עם הפלשתינים – יהיו לי מורה-דרך, ואני מקווה להיות ראויה למורשתם.

אני נרגשת אישית, כי הייתי מטרה מצד הימין שהיה בשלטון, כשהיה בשלטון, מחוץ לבית הזה, כמו עמיתים בתוך הבית הזה, להסתה, לדה-לגיטימציה ולאימונים פליליים. לדידם הייתי – ושמענו זאת גם היום – "מחוץ לגדר", עוכרת ישראל, מלשינה, מרעילת בארות, קומנדו כזה או אחר, שמטרתו להקטין את חוזקה ועוצמתה של מדינת ישראל. היום מסתיים הפרק הזה של ההסתה. היום מסתיים הפרק הזה של דה-לגיטימציה גם של ערכים וגם של אנשים שמייצגים אותם וגם של חלקי אוכלוסייה שלמים במדינת ישראל. הפרק הזה, שכולו היה חבלה בדמוקרטיה, באחדות העם, בזכויות היסוד; הפרק הזה מסתיים לגבי לא משום שרכשתי לי בבחירה דמוקרטית חסינות של חברת כנסת, אלא כי היום תקום ממשלה לישראל, שתחזיר צלילות למים העכורים האלה שכיסו אותנו עד צוואר, תחזיר לעם כולו את המונופול שנקלח ממנו. מונופול על אהבת המולדת שייך לעם, לא למפלגה אחת ולקבוצה אחת. המונופול על הכחול-לבן יוחזר לעם, המונופול על פטריוטיות יוחזר לעם.

וגם ריגוש נשי קטן. בממשלה המוצעת יהיו שתי שרות, ובוודאי גם סגניות שרים. בכנסת הזאת עלה מספרנו משמונה ל-11, ואין לי ספק, שניתן וחייבים לצפות מהממשלה הזאת לקפיצת דרך בנושאי מעמד האשה – בחקיקה, במודעות, בעבודה ובייצוג.

היום אנחנו נחליף את שלטון הימין והליכוד ונשקם את עצמנו מתוצאות שלטוננו, מהפנטסיה המשיחית והשקרית ומהפחד; הפנטסיה שאומרת, שאפשר גם להחזיק בכל השטחים הכבושים לנצח וגם להשיג שלום אמת, גם ביטחון אמת וגם ארץ-ישראל השלמה, גם קליטה ועלייה ויצירה ורווחה וכלכלה בריאה וגם כל השטחים ושליטה על 2 מיליוני פלשתינים לדורי דורות.

אנחנו יודעים שהבחירה האמיתית היא בין שלום ובין מלחמה, בין החיים ובין המוות. וישראל חזקה דיה לצאת מהאשליה, לנפץ את הפנטסיה ולבחור נכון.

אנחנו לא נחזור לגבולות 1967 ולא נחלק את ירושלים ונמנע הקמת מדינה פלשתינית עצמאית בינינו לבין ירדן. אבל בין שטחים צפופי אוכלוסייה לבין שלום וביטחון, אנחנו נבחר בשלום של פשרה טריטוריאלית. בין עלייה וקליטה ורווחה ויצירה לבין שטחים – אנחנו נבחר בציונות, בדמוקרטיה

היהודית, במציאות מבטיחת החיים ולא בפנטסיה האובדנית. נשחרר את עצמנו מן האשליות ומן הפחד.

לא יפחיד אותנו הימין לא ב"סטינגרים" מקלקיליה ולא ב"קטיושות" מג'נין. לא פחדנו מהמלחמות שנכפו עלינו, אנחנו לא מפחדים גם משלום של פשרה. אנחנו נוציא את ישראל מן הפחד, שהביא לייאוש ולבורות, שהביא לשנאה ואלומות, שהביא לגזענות. בשביל להוציא את עזה מבתי-ים צריך להוציא בהסדר הקבע גם את בתי-ים מעזה, ונעשה זאת מהר.

ונעשה את זה מהר, משום שכל רגע שאיננו צועדים בו לקראת עשיית שלום, כמו שאמר יצחק רבין, לא תהליך שלום, עשיית שלום – מקרב אותנו למלחמה הבאה. הייאוש של האבטלה, של מקרר ריק במחנה פליטים, מוליד אלימות ושנאה. ומקרר ריק בעיירת פיתוח או בשכונה ישראלית השרויה במצוקה מונע תקווה. בית-ספר סגור ברמאללה מוליד ייאוש ובורות, שנאה ואלומות, ואי-הבנת הנקרא וחינוך שקורס מחסלים את התקווה אצלנו ומולידים אף הם אלימות ושנאה וגזענות.

לשלום הזה שנעשה דרושים גם דמיון וגם יצירתיות, ולממשלה הזאת יש זאת בשפע, יש בעיקר היכולת, שלא היתה לממשלה הקודמת, לראות את האחר, להעמיד את עצמנו במקומו. וכשם שאני דורשת משכני הפלשתינים שיבינו אותנו, את המצוקה של עשרות שנים של איום בהשמדה, את הזיכרון הקולקטיבי של השואה והגלות, את "אין לנו ארץ אחרת", את "תסביך הקורבן", אני דורשת מעצמנו לראות אותם במצוקתם – ללא סטטוס, ללא דגל, ללא תקווה, ללא זכויות וללא סיכוי לעתידם כעם. כדי שהם יצאו מהפנטסיה של "הכול או לא כלום", גם אני צריכה לוותר על הפנטסיה הזאת ולחזור למציאות, שהיא אתוס נהלל וכפר-גלעד, אשדוד וקריית-שמונה, ולא מיתוס מצדה וביתר.

אמון בממשלתו של יצחק רבין, עם שותפינו לקואליציה, הוא אמון בתקווה, בעתיד, בגבהים שאליהם אפשר להמריא, בחיים ובאיכותם, במדינת ישראל יוצרת ומפותחת ושוויונית, שבטוח וגם טוב לחיות בה.

אני רוצה לסיים בכמה מלים למפלגות הערביות התומכות בקואליציה, וגם לליכוד. המחויבות שלנו לערביי ישראל היא מוחלטת, גם לאלה שאינם שותפים לקואליציה ותומכים בה מבחוץ. זו מחויבות לשוויון ולקידום ומחויבות לשלום צודק. הייתי רוצה לקוות, שהצבעת אמון בממשלה, שלהם ושל בוחריהם, איננה רק אקט פוליטי של בחירת הרע במיעוט, אלא גם הבעת אמון אמיתית במחויבות הזו שלנו ובנחישותנו ליישם אותה.

ידי החברים והחברות של סיעת הליכוד יורמו נגד הממשלה המוצגת. אני יודעת שלידיים האלה מחוברים חברי כנסת שאינם שלמים תמיד עם עמדתם כפי שהיא באה לידי ביטוי בהצבעה. בכירים בליכוד אמרו אחרי הבחירות, שזו היתה טעות להפוך את שלמות הארץ לדת, ושהשלמות הזאת עיוותה את סדרי העדיפויות, והיו שהכו על חטא זניחת הרווחה והקליטה – אלה יצביעו היום אי-אמון לממשלת רבין ויעשו שקר בנפשם. בוחריהם שלהם מאסו בהם והצביעו לנו אמון בבחירות לכנסת.

הימים הבאים והשנים הבאות לא יהיו קלים. אנחנו נוביל בהם בבטחה מעמדה חזקה, לאור, לאמת, לרווחה ולשלום.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת יעל דיין. אני מזמין עכשיו את השר משה קצב.

משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להצטרף לברכות ליושב-ראש הכנסת שבח וייס. למדנו להכיר את ערכיות פעולותיו של יושב-ראש הכנסת. אנחנו מעריכים, מכבדים ואוהבים את חבר הכנסת שבח וייס, ואני בטוח שהוא יביא כבוד לכנסת ולעבודתה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

משה קצב (הליכוד):

אני מבקש לברך את הנואמת האחרונה, חברת הכנסת יעל דיין. יעל דיין בוודאי תוסיף נדבך לעבודה הפרלמנטרית. היא ניחנה בכישורים, בסגולות ובכשרונות מבורכים. אני מקווה שתכונותיה המיוחדות יביאו כבוד גם לאביה וגם לסבה, זיכרונם לברכה.

אני מבקש גם לברך את ראש הממשלה המיועד ואת חברי הממשלה. אנחנו נאחל לראש הממשלה המיועד ולשרים שיצליחו לעמוד במשימות וביעדים של השגת שלום, אבל גם ביטחון, של השגת יציבות כלכלית, ביטחון אישי וצדק חברתי. אלה למעשה היעדים שראש הממשלה המיועד הציג פה, ואלה היו גם סממאות הליכוד.

עוד מעט נברך את ראש הממשלה הבא ונאמר לו: אדוני ראש הממשלה, שר הביטחון, שר העבודה והרווחה ושר הדתות. וזאת בשורה חדשה. זה דף חדש שראש הממשלה המיועד מבקש לפתוח.

יצחק רבין עורר היום תקוות רבות מאוד בקרב אזרחי ישראל. ובנאומיו בחודש האחרון הוא גם עורר תקוות רבות בקרב מדינאי עולם. הם יתבעו ממנו את פירעון השטרות שהוא מתחייב עליהם.

יצחק רבין אמר היום בנאום הצגת הממשלה: "רבים בארץ ובעולם מייחלים לדרך חדשה", דף חדש, אמר יצחק רבין, הוא פותח בהיסטוריה של עם ישראל. הוא רוצה לבנות מדינה חזקה וטובה. מר יצחק רבין, האומנם אתה מתיימר לפתוח היום דף חדש בהיסטוריה של עם ישראל? נדמה לי, מר יצחק רבין, שמערכת הבחירות הסתיימה, ומערכת פולחן האישיות הגיעה גם היא לסיומה. נראה שהוא לא שם לב לכך, כי אילו שם לב בוודאי לא היה מרהיב עוז ואומר שהוא יפתח דף חדש בהיסטוריה של עם ישראל. מר רבין לא אמר לנו איזה דף חדש הוא רוצה לפתוח בהיסטוריה של עם ישראל, אילו אתגרים לאומיים הוא מתכוון להציב היום, איך הוא מתכוון להתמודד עם בעיות

האבטלה, איך הוא רוצה למנוע את הירידה מן הארץ, איך הוא רוצה להתמודד עם בעיות יסוד בחיי דת ומדינה. תחת זאת קיבלנו מקסמים, הצהרות, קווי יסוד מעורפלים, סממאות והבטחות שאין מאחוריהם שום כיסוי.

אומנם כן, מר רבין נשא היום נאום בחירות מובהק. במקום להציג לעם ישראל ולמדינאים בעולם דרך, תוכנית פעולה, חזון ויעדים לאומיים, הוא מציג לכנסת ישראל ולעם ישראל ממשלה של קיטובים וניגודים, ממשלה של קיטובים בנושאי דת ומדינה, ניגודים בנושאי שלום וביטחון, קיטובים בנושאי כלכלה וחברה.

כדי לבסס את מצעו, הציג מר יצחק רבין חלקים מתוכנית הליכוד. הוא מדבר בעד חוק ביטוח בריאות ממלכתי ובעד חוק פנסיה ממלכתית. היכן היתה מפלגת העבודה במשך השנה האחרונה, השנתיים האחרונות, הקדנציה האחרונה, עשר השנים האחרונות, כאשר מפלגת העבודה הצליחה למנוע מהליכוד להעביר שני חוקים כל כך חשובים? קרנות הפנסיה עומדות להתמוטט, אך הוא מעדיף להמשיך לשמור על ההסתדרות. הוא בעד ביטוח בריאות ממלכתי, אבל הוא נגד פרוגרסיביות במס האחיד, הוא נגד ביטול לשכות המס, הוא נגד חיסכון בהוצאות הגבייה של המס האחיד, הוא בעד העברת כספי המס האחיד לפעילות מפלגתית בהסתדרות.

מר רבין, חשוב שתדע, כי לא במקרה יזם הליכוד את תוכנית שיקום השכונות, לא במקרה יזם הליכוד את החוקים החברתיים, בחלקם המתקדמים ביותר בעולם, ואנחנו לא במקרה צמצמנו את התלות של האזרחים במנגנון.

מר יצחק רבין לא אמר אפילו מלה אחת על ערכי דת ומסורת. לגבי מפלגת העבודה דת היא קרדום לחפור בו; לגבינו, הליכוד, זו אמונה, זו דרך.

תוצאות הבחירות, אדוני היושב-ראש, אינן מבטאות ניצחון למפלגת העבודה, גם לא לדרכה. אומנם הליכוד נכשל בבחירות, אך לא נכשלו דרכו של הליכוד ומדיניות הליכוד. אדרבה, רוב הציבור הביע אמון בדרכה של הממשלה היוצאת ובמדיניות הליכוד, אך לא בליכוד.

הציבור יודע היטב מהי מדיניות הליכוד ומהי מדיניות ממשלת הליכוד, אולם איש איננו יודע מהי מדיניות מפלגת העבודה. מר רבין לא אמר אף לא מלה אחת, אם הוא בעד, כן או לא, מדינה פלשתינית. הוא לא אמר אף לא מלה אחת אם הוא בעד, כן או לא, פשרה טריטוריאלית.

רענן כהן (העבודה):

— — —

משה קצב (הליכוד):

מדיניות מפלגת העבודה מובילה בהכרח להקמת מדינה פלשתינית.

מי שמדבר על פשרה טריטוריאלית, מי שמוכן לדבר עם אש"ף, מי שרוב שריו – וכך רוב שריו של יצחק רבין – תומכים בהקמת מדינה פלשתינית ביהודה ובשומרון – צריך בהחלט לומר שהוא מוביל להקמת מדינה פלשתינית בניגוד לרצון רוב העם. רוב העם בישראל איננו רוצה מדינה פלשתינית.

ומר רבין כבר מיהר לוותר, בהצהרותיו הפומביות, מאז התברר שהוא זכה ברוב קולות, על עמדות חשובות. על מה יותר מר יצחק רבין במהלך המשא-ומתן, כאשר יתקיים בחודש הבא, אותו משא-ומתן שהליכוד בנה והכשיר ובישל והוא מגיש אותו כרגע ליצחק רבין? במשך 30 שנה השתוקקה מפלגת העבודה למשא-ומתן ישיר ודו-צדדי ולא הצליחה. מפלגת העבודה היתה מוכנה, גם בתקופת שלטונו הקודם של יצחק רבין כראש ממשלה, לעשות ויתורים מרחיקים-לכת. הליכוד לא ויתר כמלוא הנימה, ואף-על-פי-כן מתנהל משא-ומתן ישיר ודו-צדדי עם ארצות ערב, בחלקן גם עם הקיצוניות ביותר.

אנחנו השקענו במשק בקדנציה הזאת השקעות אדירות. רק בתשתית התחבורתית, של משרד ממשלתי אחד, משרד התחבורה, השקענו 4.2 מיליארדי ש"ח. יש צמיחה כלכלית, יש גידול בתל"ג. הורדנו את האינפלציה בקדנציה הזאת. בשנה האחרונה לבדה נוצרו 108,000 מקומות עבודה. גל עלייה גדול – ולא יעזור לאיש – הגיע דווקא בשנתיים האחרונות. עיירות הפיתוח מכפילות את אוכלוסייתן. שחררנו את האזרח מכבלי השלטון. אבל, לעומת זאת, מר יצחק רבין, שאיננו נוכח פה, ורוב שריו המיועדים אינם פה, לא השכיל להציג בפנינו כוחות צעירים. אני לא רואה בממשלתו את הכוחות הצעירים שמפלגת העבודה כה הרבתה לדבר עליהם, כפי שעשה יצחק שמיר עם שרי הליכוד. אין בממשלתו של יצחק רבין ייצוג הולם לערי הפיתוח. מול שלושה שרים בליכוד – אף לא שר אחד ממפלגת העבודה. מר יצחק רבין לא הציג עמדות, לא הציג תוכניות. שמענו 300 ממאות ונזרקו הבטחות סרק.

נעמוד פה, אדוני היושב-ראש, בתום תקופת כהונת הממשלה הבאה, ואני מעז ואומר, כי לחלק גדול מהבטחות יצחק רבין לא יהיה שום כיסוי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לשר משה קצב. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת בנימין נתניהו, ואני מבין שהוא מאומן מאוד בדיוק בזמנים, ואחריו – את חבר הכנסת אברהם בורג.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה – – –

היו"ר ש' וייס:

בעצם אני צריך להזמין אותך כסגן שר.

בנימין נתניהו (הליכוד):

סגן שר.

היו"ר ש' וייס:

עדיין.

בנימין נתניהו (הליכוד):

עדיין.

אני יכול לברך אותך, אדוני היושב-ראש, כבר יושב-ראש. קודם כול, אתה מביא לתפקיד הזה לא רק ניסיון פרלמנטרי עשיר וידע אקדמי, אתה מביא לתפקיד משהו לא פחות חשוב – רוח טובה, ומעל הדוכן הזה זה מצרך נדיר, ואפילו חיוני.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אני רוצה לברך את ראש הממשלה היוצא, מר יצחק שמיר, על עמידתו האיתנה והנחושה בשמירה על ארצנו ועל ביטחוננו. אני רוצה גם לברך את הממשלה היוצאת, שאת הישגיה, אני מעריך, בפרספקטיבה של זמן, כלל הציבור – ואפילו אני מרשה לעצמי לומר, כלל ההיסטוריה – ידעו להעריך באור אובייקטיבי וחיובי ביותר.

את ראש הממשלה המיועד, יצחק רבין, אני רוצה לברך על כניסתו לתפקיד בעל משמעות ואחריות לאומית, ראשון במעלה. אני מאחל לו שיגשים אותן הבטחות בנושאים שהוא הבטיח, שאנחנו מסכימים להם, אבל אני חושב שזה התפקיד הראשון שלנו כאפוזיציה להזכיר לכם את ההבטחות שלכם ולעמוד על כך שתקיימו את ההבטחות שלכם בעיניים הללו. מובן שבדברים שאיננו מסכימים עמכם, ולפי ההערכה שלי ממה ששמעתי היום, אלה יהיו נושאים מרובים, אנחנו ניאבק בכם ונציע אלטרנטיבות שיש בהן, להערכתנו, פתרון טוב יותר של הבעיות שעומדות בפני המדינה.

אדוני היושב-ראש, הממשלה הנוכחית תיבחן בארבעה תחומים עיקריים: ברפורמה פוליטית, ברפורמה כלכלית, בקליטת עלייה ובאופן שבו היא תנווט את התהליך המדיני להשגת שלום בטוח. אני חושב שכל הנושאים הללו מאפיינים עידן חדש, של פוליטיקה פנימית פתוחה יותר, של כלכלה חופשית יותר, של סיכויים לעלייה גדולה, של זרימה אנושית כבירה, שהעם היהודי יכול לה, ויכולים לרענן את הציונות באמצעותה, וגם עידן של אתגרים פוליטיים ביטחוניים רבים למדינת ישראל בעולם שמשתנה במהירות.

אדוני ראש הממשלה המיועד, אתה הזכרת שהעולם משתנה, אבל צריך להכיר כיצד הוא משתנה, ובאזורנו הוא לא משתנה לטובה בהכרח. סדאם חוסיין השתנה לטובה? לא. קדאפי השתנה לטובה? לא. אתה הזכרת, ואני שמעתי בקשב רב, את הסיכון הגרעיני שאנחנו עומדים בפניו, סיכון גרעיני עם טילים בליסטיים. אני חושב – בעניין הזה אין כאן עמדה מפלגתית כלשהי – שפתרון של הרתעה במציאות המשתנה הזאת איננו מספיק, ולכן בירכתי על המלה "סיכול" של הסכנה, ששמעתי ממך מעל הבמה הזאת.

ובכן, בעידן דינמי כזה, שבו הדברים משתנים, שבו הסכנות לא פחות מרובות מהסיכויים, בעידן כזה הממשלה צריכה לשלב דינמיות, דינמיות שלטונית פנימית, בצד זהירות ואחריות חיצונית.

את הרפורמה הפוליטית התחלנו בכנסת הקודמת עם העברת החוק לבחירה ישירה של ראש הממשלה. אני חושב שאנחנו צריכים להסיר מעל החוק הזה את הכתמים, את הפגמים, שהוכנסו בו. אגב, הפגמים הללו התגלו, להערכתי, בתהליך הרכבת הקואליציה, ואתה בוודאי ער להם. אנחנו צריכים להשלים את תהליך החקיקה של בחירה ישירה של חברי כנסת, או חלקם לפחות, כדי להדק את הקשר בין הבוחר לנבחר. אני מתכוון להגיש הצעת חוק בנדון, ואני מקווה לזכות בתמיכה מצד כל חלקי הבית הזה, במיוחד של שר המשפטים הנכנס, שאותו אני מברך, שהיה לו חלק בשינוי שיטת הממשל. אני חושב שהרפורמה הפוליטית היא תנאי הכרחי לרפורמה כלכלית, ופירושה צמצום המעורבות הממשלתית במשק, ביזור הכוח הכלכלי של המדינה והעברתו ממשרדי הממשלה לכלל הציבור.

אדוני ראש הממשלה המיועד, אתה אמרת את הדברים האלה, אתה אמרת שתמשיך בתהליך ההפרטה, שאנחנו התחלנו בו, של חברות ממשלתיות. אדרבה, אני הראשון שהייתי רוצה לראות הפרטה, אבל הפרטה אמיתית, לא הפרטה של כאילו, לא הפרטה של מקורבים או העברה של טובות הנאה לאנ"ש, "אנשי שלומנו".

אמרתם במהלך מערכת הבחירות, שתנהלו כלכלה נכונה. אדרבה, הייתי רוצה לראות את מפלגת העבודה מתגברת על היצר המפלגתי, הייתי רוצה לראות אותה נמנעת מלהעביר את משאבי המדינה למפעלים הכושלים המקורבים לה, כמו מפעלי ההסתדרות וקופת-חולים, כי זה כסף שרק ייספג בחול ולא יביא כל צמיחה.

אמרתם, או לפחות אמר שר הבריאות המיועד, ידידי חיים רמון – וגם אותו אברך בהזדמנות זאת – הוא אמר בוועידת מפלגת העבודה, שהוא ימשיך את הרפורמה במערך הבריאות לחוק בריאות ממלכתי, על-פי דוח ועדת-נתניהו; ואין כאן עניין משפחתי, אגב. כולם מסכימים שדרוש שינוי, רפורמה יסודית דרושה כאן, ואתם עצמכם הכרתם בצורך הזה. אדרבה, נראה אתכם עושים זאת, נראה אתכם מתנתקים מהכבלים שמחזיקים אותנו, את כל הציבור, בתוך הקופה שהיא קופת-חולים.

אם תעשו את כל זה, אני מאמין שתקדמו גם את היעד השלישי – קליטת העלייה.

בעניין זה אתם ביטלתם במהלך החודשים האחרונים את ההישג של הממשלה הזאת, אתם ביטלתם אותו, לכן אני מרשה לעצמי ברוב צניעות להציע לכם אתגר צנוע. אני מציע שתאמצו יעד לקלוט לפחות 400,000 עולים חדשים בקדנציה הזו.

יצחק חיים פרץ (יהדות התורה):

430,000.

בנימין נתניהו (הליכוד):

430,000. אני מודה לך, שר הקליטה היוצא. 430,000, כפי שאנחנו עשינו. אני חושב שזה יעד סביר, ואני אברך גם על זה, אם תעשו זאת. אבל לא די לעשות זאת. אני מצפה שתעשו זאת ברוח הרפורמות שאנחנו מציעים, כלומר שזו תהיה קליטה לא של שנות ה-50 אלא של שנות ה-90; לא קליטה שדואגת לחברי המפלגה ומתעלמת מאחרים, לא עשיית איפה ואיפה, לא מתן הטבות למישהו שהוא "משלנו" ודחיקתו של מישהו שאינו "משלנו". אני מצפה שתמשיכו בקליטה הישירה, בקליטה א-פוליטית, כי כך אנחנו נהגנו וכך נדרוש מכם לנהוג.

יצחק רבין (העבודה):

הקליטה הישירה התחילה בתקופתו של השר הקודם.

בנימין נתניהו (הליכוד):

בכל השאלות הללו, השאלה שאנחנו נשאל היא אותה שאלה והמבחן שבו נעמיד אתכם יהיה אותו מבחן. המבחן הזה הוא פשוט: האם תצאו מן הקליפה המפלגתית הצרה ותאמצו גישה לאומית רחבה, או לא? האם תיתנו לאזרחים להחליט על גורלם, במו-ידיהם, או שתשאירו את הכוח בידיכם? אם תבחרו בצד החופש והרפורמות – שוב, נברך אתכם. אם לא, אם תסטו מהדרך – אנחנו נילחם בכם, אני וחברי לסיעה, ואני מקווה שאופוזיציה גדולה ורחבה תתגבש מאחורינו.

אני חייב, אדוני, לומר משפט בנושא המדיני. אתה אמרת, שלא תוותר ויתורים טריטוריאליים כשאתה הולך להסדר ביניים. טוב. מקובל. אבל, אם במו-ידיך אתה מאמץ נוסחה שמפוררת את יכולת העמידה הזאת, הרי אתה מסיג לאחור את כל הנוסחה שאתה מדבר עליה, שלא תעשה ויתורים טריטוריאליים. למשל, אמרת שאתה מבדיל בין התנחלות פוליטית לבין התנחלות ביטחונית. אני רוצה לדעת, איפה בתולדות הציונות עשה מישהו הבחנה כזאת? בן-גוריון עשה הבחנה כזאת? טבנקין עשה הבחנה כזאת? לא היתה סתם התיישבות ביטחונית? לא היתה סתם התיישבות פוליטית? כל ההתיישבות היתה קודם כול התיישבות ציונית, והיא נקנתה מכוח הזכות שיש לנו בכל מקום, ביוטבתה ובגוש-עציון, בהרצליה ובאלון-מורה. או שיש לנו הזכות או שאין לנו הזכות.

אדוני, ראש הממשלה המיועד, אתה תגלה מהר מאוד, כשאתה עומד מול הלחצים שהערבים יפעילו עליך ועל ממשלתך, שאם לא תעמוד על זכותנו בארץ-ישראל, בלב לבה של ארץ-ישראל, לא יהיה לך שום סכר ולא תהיה לך שום משענת נגד אותם לחצים כבירים. שוב, אנחנו נהיה שם כל הדרך, אם תסטה ממנה – ניאבק בך, ואם תלך בה – נתמוך בך.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת נתניהו. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו – את השר יצחק חיים פרץ.

רבותי, תקפידו על הזמן, אתם יודעים שהשיבה כבר ארוכה, ואין סגנים ליושב-ראש, והביאו זאת בחשבון.

דן תיכון (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

מה, אין לך כוח לשבת פה?

דן תיכון (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

על זה אני אחליט. אתה רוצה לקיים על זה דיון?

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת תיכון, הנסיבות תהיינה ביולוגיות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, הרשה לי, ידידי חבר הכנסת וייס, להצטרף לכל דברי השבח והקילוסין שהושמעו כאן. אני יודע שאתה ראוי לכולם. אני מקווה שתעמוד בחלק מן הציפיות, ונעשה כמיטב יכולתנו על מנת לעזור לך להביא לכך שגדול יהיה כבוד הבית הזה מן הבית הקודם.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. גם לקודם היה כבוד.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני, ראש הממשלה היוצאת, אין זו עת קלה לאדם, כאשר הוא נוטש את התפקיד הרם כל כך, והוא יושב אולי ברגעים האחרונים על כיסא ראש הממשלה. כמי שהוא יריב לדרכך הפוליטית וכמי שאינו מסכים ולא הסכים לא למדיניות ולא לפוליטיקה שלך, אני יודע שהמציאות הזאת שלך היום איננה מציאות פשוטה, היא מציאות של להחליף את האיגרא רמא עם היום-יום, ואני מאחל לך בכל לבי הצלחה בכל אשר תלך. אני רוצה לצרף אותה ברכה עם אותה נימה אישית לחברי השרים, שרי הממשלה היוצאת, מתוך תקווה שאכן תהיה לכם הדרך החדשה, באופן אישי, קלה, ובאופן ציבורי – נכונה למדינה.

במשך ארבע השנים האחרונות זכיתי להיות חבר כנסת וזכיתי להיות חבר כנסת מן האופוזיציה, ובכל פעם שעלה חבר מן הקואליציה והביט ביוהרה מסוימת אל ספסלי האופוזיציה ופלט בשמץ של לעג: יש לכם עוד הרבה שנים לשבת שם, יש לכם עוד תשע מערכות בחירות, עוד 15 שנה, אמרתי לעצמי דבר אחד – – –

דן תיכון (הליכוד):

דיברת עם שחל?

אברהם בורג (העבודה):

לא. חבר הכנסת תיכון, אני לא כל כך מוכשר כדי לדבר עם חבר הכנסת שחל. מקסימום אני יכול לדברר את עצמי.

אמרתי לעצמי, שאם ירצה האל ויתהפך הגלגל ואני אעמוד כאן על הבמה, דבר אחד אינני רוצה לעשות, אינני רוצה ללעוג. אני חושב שהלעג הזה איננו במקומו. אני חושב שהציבור הישראלי התבגר דיו על מנת לתת לידינו פיקדון לארבע שנים, ולעולם אינך יכול לדעת על איזה נצח קצר תשתרע הקואליציה או תשתרע הממשלה הבאה. אינני רוצה ללעוג לא באופן אישי ולא באופן קולקטיבי, זה לא ראוי, זה לא יפה, ואני מקווה שאיש לא ינהג כך.

אני גם לא רוצה, בישיבה חגיגית מן הסוג הזה, להתייחס לדבריו של חבר הכנסת נתניהו, שדיבר לפני על אינטרסים מפלגתיים כאלה ואחרים. די אם אפנה אותך, ידידי נתניהו, לדוח מבקר המדינה האחרון. ודי לחכימא ברמיזא ולשטיא בכרמיזא, כך כתוב. תברר, ודי בזה בשביל להבין איך עבדה המערכת היוצאת. אני מקווה שקו היסוד שהוסכם עליו בקווי היסוד של הממשלה הנכנסת, שדוח מבקר המדינה יידון ויושם בישיבת הממשלה ועל-ידי הממשלה, ימנע מאתנו להגיע לעומקים ולבורות עמוקים מן הסוג שהגענו בשנים האחרונות ועד כאן.

יש בארץ שפה פוליטית חדשה. מי שעוד לא התרגל אליה לא יודע לאן אנחנו הולכים. זאת שפה שבה המונים בוחרים את נבחרי הציבור.

מאיר שטרית (הליכוד):

בכל זאת אתה לא שר.

אברהם בורג (העבודה):

אין לי מספיק כישורים, כנראה.

דן תיכון (הליכוד):

איך אתה מסביר את זה?

היו"ר ש' וייס:

אני מציע שלא נקיים את הדיון הזה. הרי אתם יודעים שכנסת נבחרת, ממשלות בדרך כלל מתמנות. כך זה ברוב המשטרים הדמוקרטיים.

אברהם בורג (העבודה):

יש לי תשובה טובה. כנסת נבחרת, ממשלות מתמנות. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

זהו. איך אני אתך?

אברהם בורג (העבודה):

אני ממש מודה לך, אדוני היושב-ראש, אני שמח שבחרתי בך.

היו"ר ש' וייס:

או, יש לו עוד סיבה.

אברהם בורג (העבודה):

יש בארץ שפה פוליטית חדשה, קוראים לה "פריימריס", המונים בוחרים את חברי הכנסת. אין עוד אימה מפני הממסד המפלגתי, אימת התלות במערכות הסגורות, בחדרים אפופי עשן, שבהם מוכרע גורלו של נבחר הציבור. נבחר הציבור בשיטת הפריימריס עומד למבחן אחד בלבד, למבחן בוחריו. אני מקווה, שכל הפוליטיקה הישראלית תאמץ את זה בתוך המערכת המפלגתית ותאמץ את זה גם כמערכת בחירה ממלכתית של חוק הבחירה הישירה של חברי הכנסת לכנסת.

אבל, התפקיד איננו מתמצה רק בניהול המדינה. יש גם אחריות לאופוזיציה, ואחריות האופוזיציה היא ברורה. לא מספיק, חבר הכנסת נתניהו, לעמוד על המשמר על מנת לבדוק שאכן הממשלה עומדת בציפיות – שהן לפי הבטחותיה. על האופוזיציה יש חובה לרסן את אותם כוחות שירצו לנקוט אמצעים שאינם אמצעים פרלמנטריים ואינם אמצעים דמוקרטיים ואינם אמצעים של סובלנות, ויש עמם סכנה של הסתה ושיסוי ופילוג ושפיכות דמים, ותפקיד הריסון מוטל הפעם על שכמכם.

עוזי לבדאו (הליכוד):

אתה תרסן את – – – ואת "בצלם"?

אברהם בורג (העבודה):

אתה תרסן את שלך, אני ארסן את שלי. כי, בסופו של דבר, האינטרס שצריך להנחות את כל הבית הזה הוא לא רק תהליך שלום, אלא תהליך שלום שבסופו נישאר עם שלום. כי מה לי תהליך שלום, או מה לי שלום אם יתקבל פתרון אחד שמביא לקריעת שליש העם מעל העם? אם יתקבל הפתרון שמימין לי, יקראו לו גירוש, יקראו לו סיפוח, שליש העם שמשמאלי ייקרע. ואם יתקבל פתרון שמשמאל לי, שליש העם שמימין לי ייקרע. תפקידה של אחריות ממשלתית הוא להביא שלום, להגשים שלום, ליישם שלום ולשמור עם שלום.

האחריות הזאת, אדוני ראש הממשלה המיועד, מוטלת על שכמך. אני מקווה שבדבר האחד הזה, שלום לישראל, אין מחלוקת כאן בבית. תהיינה מחלוקות על הדרך, תהיינה פלוגתות על הסגנון, על הטקטיקה. סביב היעד הסופי, כך אני מקווה, יתאחד כל הבית הזה, ואני מאחל לך ולנו איחוד אחד,

שעוד לפני תום הקדנציה הזאת תזכה ותביא לפני הבית הזה את הסכם השלום הבא של מדינת ישראל. בהצלחה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת בורג. אני מזמין עכשיו את השר יצחק חיים פרץ. בבקשה.

יצחק חיים פרץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, מכובדי המאוד-נעלה ראש הממשלה מר יצחק שמיר, כנסת נכבדה, בפתח דברי ברצוני לברך מעומק הלב את היושב-ראש, ידידי הנכבד חבר הכנסת וייס. מר וייס, לדעתי ולדעת רבים-רבים בכנסת הוא בחירה מוצלחת מאוד לתפקיד רם וחשוב זה, ועל כך ברכותי, ועלה והצלח.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

יצחק חיים פרץ (יהדות התורה):

בספר בראשית נאמר על אברהם אבינו על-ידי בורא עולם: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך השם לעשות צדקה ומשפט". מפרש רש"י: "ידעתיו" – חיבבתיו. ורש"י, במקום אחר בש"ס מפרש "ידעתיו" – אהבתיו. זו הפעם היחידה בתורה שבה בורא עולם מתייחס ליצור אנוש במונח כל כך קרוב וכל כך אינטימי במונח האהבה. וכל כך למה? במה זוכה אברהם אבינו להיות אהוב של מקום? – "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך השם לעשות צדקה ומשפט". אברהם אבינו זוכה להיות אהוב של מקום, שכן אברהם אבינו מוסר את נפשו על מזבח חינוך הדור הצעיר לערכים יהודיים נעלים, לערכים של אמונה, לערכים של מוסר, לערכים של אהבת אדם, של אהבת תורה, של אהבת ארץ-ישראל, של אהבת עם ישראל.

עם ישראל עבר היסטוריה רבת-מאבקים ורבת-עימותים עם אימפריות אדירות ותרבויות רבות-עוצמה, ומכל המאבקים וההתמודדויות הנוראות יצא עם ישראל כאשר זר הניצחון מונח על ראשו. אומנם פעמים רבות יצא עם ישראל מתוך המאבקים מוכה, פצוע, אבל תמיד-תמיד יצא וידו על העליונה. בזכות מה זכינו לצאת כמנצחים ממאבקים נוראי-הוד אלו? בזכות מה שמרנו במצבים הנוראים ביותר של רדיפות ושחיטות על ייחודנו הלאומי ועל צביונו היהודי? הווי אומר, בזכות החינוך היהודי הטהור, החינוך היהודי השורשי והאמיתי אשר ניתן בכל הדורות לילדי ישראל, החינוך היהודי שעליו מסרו אבותינו את נפשם, כפשוטו ממש. בזכות החינוך הזה זכינו לצלוח את כל הגלות החשוכה והאימה רבת-הדמעה ורבת-הדם, שכן החינוך בישראל היה מאז ומעולם לב-לבו של העם היהודי וציפור נפשה של האומה העברית.

יהדות התורה המאוחדת ניהלה משא-ומתן די מתקדם עם המיועד לראשות הממשלה מר יצחק רבין, במטרה להגיע להבנה הדדית בקווי היסוד של הממשלה הבאה ולהקים יחד ממשלה בישראל. אולם, לצערנו, שגה מר רבין כאשר הטיל על חברת הכנסת שולמית אלוני לעמוד בראש משרד החינוך. הגברת אלוני, עם כל הכבוד, אינה ראויה לתפקיד זה ואינה מתאימה לו כלל וכלל. הגברת אלוני מרבה לתקוף בכל הזדמנות, מתאימה ולא מתאימה, את כל קודשי ישראל בצורה החריפה ביותר והבוטה ביותר. מי שאצלה מזוזות הן אמונות טפלות, בית-המקדש הוא סתם בית-מטבחיים, לימוד הסידור הוא ברכה לבטלה, וחיים בחטא של בני זוג עדיפים אצלה מנישואין כשרים וטהורים כדת משה וישראל, אינה ראויה בשום צורה שהיא להיות מחנך מספר אחת של מדינת ישראל, כהגדרתו של אחד מחבריה לסיעה של הגברת שולמית אלוני.

לא רק הציבור הדתי במדינת ישראל נרתע מהמחשבה שהגברת אלוני תעמוד בראש משרד החינוך, אלא גם ציבור חילוני גדול, גדול מאוד, סבור ששולמית אלוני בחינוך זו מכשלה בחינוך.

יאיר צבן (מרצ):

לא נכון, לא נכון.

יצחק חיים פרץ (יהדות התורה):

הגברת אלוני נושאת ברמה לא רק את הדגל של המלחמה בקודשי ישראל אלא גם את הדגל של המלחמה בארץ-ישראל ההיסטורית. אהבת ישראל, אהבת ארץ-ישראל ואהבת תורת ישראל הן האהבות הגדולות שצריכות להתלהט בנפשו של כל נער ונער בישראל, ולצערי הרב, אף אחת מאהבות אלו אינן בוערות ואינן לווטות בנפשה של הגברת אלוני.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אהבת האדם.

יצחק חיים פרץ (יהדות התורה):

גם אהבת האדם, ידידי היקר. אני מדבר כרגע על חינוך יהודי – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גם אהבת אדם היא חינוך יהודי.

יאיר צבן (מרצ):

חינוך יהודי יש לו כמה פירושים.

יצחק חיים פרץ (יהדות התורה):

ההערה שלך מצוינת. אני דוגל באהבת האדם מהסיבה הפשוטה, שלא היתה בעולם כולו תורה שנשאה את הכבוד לאדם באשר הוא אדם כתורת ישראל, אשר אמרה: חביב אדם אשר נברא בצלם, שנאמר, "בצלם אלוקים ברא את האדם". אבל כרגע אני מדבר על החינוך היהודי.

מרגיעים אותנו ואומרים, שהחינוך של הנוער הדתי והחרדי בישראל לא ייפגע. אולם, ידידי ומכובדי, אין זה מנחם אותנו ואין זה מרגיע אותנו, שכן כל ישראל ערבים זה בזה ואנו חרדים מאוד גם לחינוכו ולצביונו היהודי של הנוער הכללי בישראל.

בגין בחירתה של הגברת אלוני לתפקיד שרת החינוך הורו לנו כמעט כל גדולי ישראל פה-אחד, שלא להיכנס לממשלה זו ולא לתמוך בה. יתר-על-כן, הם גם אסרו עלינו לעשות זאת.

ברצוני לציין, אין לנו, חלילה, דבר נגד המיועד לראשות הממשלה, מר יצחק רבין. אנו סבורים שמר רבין מתאים לתפקיד זה ויש לו הרגישות והאחריות גם לקודשי ישראל, אולם, לצערנו הרב, במקרה זה שגה מר רבין בבחירתו.

בסיום דברי ברצוני למסור לכנסת הנכבדה, שמסיבות שונות עומד אני להגיש את התפטרותי מכנסת זו, ולא חשוב ברגע זה אם הדבר נעשה מסיבות מוצדקות או לא מוצדקות.

מכל מקום, אני מודה לה' יתברך על שבשנים האחרונות זכיתי, בזכותו של ראש הממשלה מר שמיר, לעמוד בראש משרד הקליטה בתקופה היסטורית מופלאה. בשבילי זו היתה חוויה מרגשת יום יום מחדש לראות את המוני בני ישראל, רבבות רבבות, באים ועולים אלינו לישראל, באים ומגשימים את חלום הדורות של שיבת ציון. זו חוויה מרגשת, ואני בטוח שהיא תלווה אותי שנים רבות. זכינו בתקופה זו לקלוט רבבות יהודים הן מברית-המועצות, הן מאתיופיה, והן יהודים שבאו אלינו מכל קצווי הארץ. כיוון שנשוא הקליטה היה מותקף פעמים רבות בצדק, ופעמים רבות מאוד שלא בצדק, ברצוני לקבוע כאן עובדה שאני אחראי לה, ואני אחראי לכל מלה שאני אומר: מאז הקמתה של מדינת ישראל מעולם לא היתה קליטה ראשונית כל כך מוצלחת כמו הקליטה הישירה שאותה יזמנו וניהלנו. היא הצליחה בצורה בלתי רגילה. על כך אני מודה לה', שהיינו מהשותפים והמובילים של שיטות קליטה חדשות אלה.

יכול אני לומר במלוא האחריות, שכל מלה שנאמרה בנושא הקליטה היא אמת ויציב. בתקופה שבה הייתי בכנסת ובממשלה ניהלתי פעמים רבות מאבקים חריפים מאוד למען קודשי ישראל, חלילה, לא מתוך שנאה למישהו, לא מתוך איבה למשהו. אם ניהלתי מאבקים חריפים, עשיתי זאת, ואני מעיד עלי שמים וארץ, מתוך אהבה עמוקה לעם ישראל, מתוך דאגה עמוקה לעתידו היהודי של עם ישראל בארץ-ישראל, מתוך אהבה עמוקה לארץ-ישראל ולכל ערכי האומה.

אם בלהט הוויכוח אפשר ופגעתי אי-פעם במישהו, ברצוני בהזדמנות זו לבקש את סליחתו של אותו מישהו שאולי נפגע. לא עשיתי זאת, חלילה, כפי שאמרתי, מתוך איבה, והריני מבטיחו שבלבבי חש אני אהבה עמוקה לכל יהודי באשר הוא יהודי, ללא הבדל עדה, ללא הבדל סקטור, ללא הבדל אם הוא דתי, חרדי או חילוני. חש אני כבוד גדול לכל אדם באשר הוא אדם, שהרי כך חונכנו – בצלם אלוהים נברא האדם.

ועוד זאת, ובזה אני מסיים, אני מרגיש צורך לבקש סליחה ממאות פעילים של תנועת "מוריה", אשר פעלו במסירות נפש למען הצלחת רשימת יהדות התורה המאוחדת. כמו-כן מבקש אני סליחה מאלפי יהודים רבים הפזורים בכל רחבי הארץ, אשר הצביעו לרשימה זאת בזכות עבדכם הנאמן. לי נתנו את האמון, לי נתנו את הגיבוי, ועבורי הם הלכו והצביעו וארגנו רבים אחרים שיצביעו. צר לי שנמנע בעדי מלייצג אותם בכנסת זו, ועם כולם הסליחה ותודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לשר פרץ. חברי הכנסת, אנו עוברים להמשך הדיון. אני מזמין את חבר הכנסת עמיר פרץ, והוא ידבר רק שמונה דקות. קיבלתי בקשה מראש הממשלה המיועד, שחברי סיעתו ידברו מעט. אחריו – חבר הכנסת תופיק זיאד. תרכז את דבריך, בבקשה.

עמיר פרץ (העבודה):

הרשה לי לברך אותך על בחירתך כיושב-ראש הכנסת. אם יש אדם בכנסת שהתפקיד הולם את תחומי התמחותו, הולם את שאיפותיו, אדם שבלי ספק התקבל על-ידי הציבור כבחירה טובה ואולי טבעית מאוד, זה אתה, ואין לי אלא לאחל לך, כי אתה כיושב-ראש תדע להעלות את קרנה של הכנסת בעיני הציבור, תדע לשמור על כבודה, ואולי אנחנו יחד אתך נחזק את הקשר בין העם לבוחריו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

מאיר שטרית (הליכוד):

איפה השרים מערי הפיתוח? השרים הצעירים?

עמיר פרץ (העבודה):

תיכף נענה על הכול.

ישבתי היום בשקט והקשבתי לנואמים. אני רוצה לומר, שאין לי עניין לבוא ולתאר עד כמה היו דבריהם של ראש הממשלה ושל השרים מנותקים במידת-מה מן התוצאה. אני מסכים שיש דברים חשובים, רציניים, שהתבצעו בתקופת הממשלה הזאת. שמעתי את דבריו של שר החוץ. אי-אפשר לבוא ולומר, כאשר שר החוץ אומר שנפתח מספר כזה של שגרירויות חדשות, שהדברים לא נכונים. אין ספק כי הם נכונים. כששר השיכון אומר שנבנה מספר כזה של בתים במקומות כאלה וכאלה ברחבי הארץ, לא ניתן לבוא ולסתור את העובדות האלה. אבל, אדוני ראש הממשלה, האם אינך חושב, שדווקא הפער הגדול הזה בין אותה עשייה המוצגת על-ידיך ועל-ידי שריך, הפער בין העשייה הזו לבין העובדה שהבוחרים במדינת ישראל סירבו לתת לך ולממשלתך אמון, האם הפער הזה איננו מחייב אתכם לאיזה חשבון-נפש? האם לא יעלה שר אחד ויגיד: עשינו, בנינו, תרמנו, אבל גם טעינו כן וגם טעינו שם?

אדוני ראש הממשלה, אתה עשית ניתוח מספרי והוכחת בדרך כזו או אחרת שהימין ניצח. אני אומר לך, גם אנחנו במפלגתנו הרבה מאוד זמן – –

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אלה שיושבים על הכיסאות – –

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני שר הקליטה, ידידי חבר הכנסת יצחק פרץ, ברשותך, אני רוצה לנצל את נוכחותך כאן – –

היו"ר ש' וייס:

הוא מבקש שבין פרץ לפרץ לא תהיה צווחה.

עמיר פרץ (העבודה):

אני שמח על דבריו המסכמים את פעילותך, והזכרת את כל הדברים שנאמרו מדעת או שלא מדעת, בכוונה תחילה או שלא בכוונה תחילה. אני שמח שכשאתה מחליט לעזוב את הכנסת אתה עוזב ברוח טובה עם החברים, ואני שמח על דבריו ומאחל לך הצלחה בכל אשר תפנה.

מאיר שטרית (הליכוד):

ניצלו את טוב לבו.

עמיר פרץ (העבודה):

אני לא יודע. חשוב שאדם בא ומסיים בדרך כזו.

אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, גם אנחנו במפלגתנו, אחרי כל מערכת בחירות, תיארונו לבוחרים כיצד ניצחנו. תמיד באנו ועשינו סיכום כזה ואחר של מנדטים, ותיארונו כיצד מספר כזה ואחר של בוחרים לא עבר את אחוז החסימה, ובגללם אנחנו לא בשלטון. אני אומר לך, תיאור כזה רק מביא תנועות לידי כך שאינן עושות את חשבון-הנפש האמיתי שלהן. גם בתוכנו היו חברים שאפילו אמרו שהעם טעה. גם לנו היה במה להתפאר. גם תנועתנו יכולה לבוא ולהציג את הבנייה הגדולה בימי ממשלות העבודה, ממשלות המערך במשך כל אותן 30 שנה. ובכל זאת, רק בימים שבהם הבנו, שכאשר העם מחליט שלא לתת את אמונו בך, אין לך ברירה אלא לחטט במעשיך ולבדוק אפוא איבדת את הקשר, האם כל אותם דברים גדולים לא השאירו את האדם, את הפרט, את האזרח לבד, בודד.

אני רוצה לומר לך, כאשר אתם עומדים כאן ומתארים את מערכת הבחירות הזו כמערכת של אחיזת עיניים, אתם שוב מטעים את עצמכם. נניח שהצלחנו להטעות את תושבי ערי הפיתוח הוותיקים ולספר להם סיפורים כאלה ואחרים, נניח שהצלחנו להטעות את תושבי השכונות, אבל מה קרה עם העולים? 420,000 עולים שהגיעו לישראל בתקופתכם, הרי כחומר בידי היוצר היו בידיכם, יכולתם להציג בפניהם כל דבר, לא היו להם שום דעות קדומות. להיפך, הם באו עם אותו רקע של איום בדגל אדום שהטלתם על ראשיהם. ובכל זאת, דווקא אותה עלייה היא שהצביעה באי-אמון מוחלט בממשלה שכינה עד היום.

אני אומר לכם, שכדאי שיקום גם אחד הדוברים מהליכוד וייתן אותם ימי חסד שהממשלה העומדת לקום היום ראויה לקבל אותם. זו ממשלה שקיבלה את אמון העם, זו ממשלה שמוצגת ביום הפתיחה של כנסת ישראל, זו ממשלה שראויה שגם האופוזיציה תנסה לסייע לה, כי מדינת ישראל נמצאת בהרבה מאוד תחומים במצב קשה מאוד. מעבר לנושאים שבהם חילוקי הדעות בינינו הם קשים, הרי יש נושאים שבהם האופוזיציה תוכל לסייע לממשלה: מאבק באבטלה, נושאים חברתיים, צמצום הפערים בחינוך. האם לכל אלה לא תידרשו גם אתם? אתם שמניפים את דגל הממלכתיות, אתם שהטפתם לנו לא אחת על זה שאנחנו מסיתים, תראו מה קרה. שימו לב למה שקרה לתחיה ותראו כיצד העם לא רצה לסבול קיצוניות, כיצד נמאס לעם לשמוע את כל אלה. הוא רוצה לראות עשייה.

אני פונה לאנשי הליכוד: תנו לנו זמן, אל תסיתו כבר ביום הראשון, ביום פתיחת הכנסת, אל תסיתו את הציבור נגד הממשלה העומדת לקום. אל תאיימו עליה איומים מיותרים, אל תעמידו את המתנגדים ככוח שאולי יקום עלינו, חלילה. אל תטיפו לא היום ולא מחר לשום מאבק בין אזרחים. יש משטר דמוקרטי, תקבלו את הזכות לבוא ולהסביר כפי שאנחנו עשינו, אבל הפעם, בתחילת הדרך, תנו לנו את הסיכוי להצליח. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת עמיר פרץ. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת תופיק זיאד, ואחריו – את חבר הכנסת מיכה גולדמן, ואם הוא לא יהיה – את חבר הכנסת רחבעם זאבי.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, אני מצטרף לברכות החמות לך. אני מאחל לך, ואני יכול להגיד שאני אפילו בטוח שתצליח לתרום רבות, במיוחד לדמוקרטיה ולעבודה הדמוקרטית של הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול ברצוני לברך על התמונה החדשה של הכנסת, וגם לברך את הליכוד וחלק מבעלי בריתו הטרינספריסטים על מעמדם החדש כאופוזיציה. אני חושב שיש להבטיח להם מעמד זה גם לעתיד, עד שייעלמו כליל מהתמונה הפרלמנטרית. ברצוני לברך על היעלמותה של התחיה מהמפה הפרלמנטרית. אני מברך גם על אי-צירופו לממשלה של הג'וק המסומם הידוע.

היו"ר ש' וייס:

יש לי בקשה אליך, ברשותך, ברוח טובה. עולם הדימויים האלה הוא מסוכן כאשר באופן ישיר מדביקים אותו למישהו. אני מציע דיבור עקיף.

תופיק זיאד (חד"ש):

זה עקיף מאוד, אדוני היושב-ראש. הוא עצמו השתמש בביטוי הזה כלפי עם בשלמותו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברור שהמשמעות העיקרית של תוצאות הבחירות היא, שהעם בישראל רצה מהפך במדיניות הרשמית של ישראל, ובמיוחד בכל הנוגע לבעיית השלום במזרח התיכון. מפלגת העבודה נכשלה בעבר, מפני שלא פתרה את הבעיה הזאת. הליכוד ובעלי בריתו הימניים גם הם נכשלו, בעיקר מכיוון שהם לא פתרו את הבעיה הזאת. מפלגת העבודה צריכה להבין את המסר הזה של הבוחר ולבנות מדיניות חדשה ושונה מכל מדיניות שניהלו ממשלות ישראל בעבר, וכוונתי במיוחד לנושא המדיני. יש בידי מפלגת העבודה היום הזדמנות היסטורית, ואני אומר לכם: אל תחמיצו את ההזדמנות הזאת. השאלה העיקרית היא, האם מפלגת העבודה מסוגלת להבין את המסר הזה ולנהוג בהתאם. ימים יגידו.

קראתי את קווי היסוד של הממשלה וגם שמעתי את נאום המיועד לראשות הממשלה, ואני מוכרח להגיד, שקווי היסוד האלה וגם הנאום לא מבשרים טובות בנושא המדיני. לפי קווי היסוד האלה, השלום יבוא על בסיס חיזוק הצבא. אני חושב, שמי שרוצה שלום ומדבר על שלום לא צריך להתפאר בכוח הצבאי, בפולחן הכוח הצבאי. דבר שני, תוכנית השלום, כביכול מבוססת על המשך הדיכוי האכזרי בשטחים הכבושים. הדבר השלישי – להכריח את הפלשתינים ואת מדינות ערב להכיר בישראל אפילו בלי להזכיר שיש לפלשתינים ולמדינות ערב זכויות לאומיות. קווי היסוד האלה הם נסיגה מסוכנת אפילו מהפרוגרמה של מפלגת העבודה במערכת הבחירות.

האמת, אמת שאיש לא יכול לברוח ממנה, היא שהדלת הפלשתינית פתוחה לשלום, הפלשתינים מוכנים להכיר בישראל. הדלת הערבית לשלום פתוחה, מדינות ערב מוכנות להכיר במדינת ישראל. אבל הדלת הסגורה היחידה היא הדלת הישראלית. האם אתם מסוגלים להבין את הדבר הזה ולפתוח את הדלת הזאת?

החיים הוכיחו, שיש אפשרות לשלום רק על בסיס צודק, על בסיס נסיגה כללית לגבולות 1967, נסיגה מהאדמות הפלשתיניות והערביות הכבושות, על בסיס ההכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני וזכותו להקים מדינה משלו, וגם על בסיס הכרה באש"ף וביטול החוק האוסר פגישות עם אש"ף, וגם על בסיס פתרון צודק לבעיית הפליטים בהתאם להחלטות האו"ם הידועות. בלי זה, ימשך המצב הקיים עוד שנים רבות ויהווה הזמנה למלחמות חדשות והרסניות יותר במזרח התיכון.

דבר נוסף, יש חשיבות לקידום המשא-ומתן, לזירוז המשא-ומתן לשלום עם הפלשתינים ונציגי מדינות ערב, אבל יש צורך בפעולות מיידיות שיעודדו את זה, שיעזרו לקידום התהליך הזה. אנחנו מציעים, כסימן של רצון טוב, להפסיק את העונשים הקולקטיביים. יש להפסיק את הירי נגד התושבים בשטחים הכבושים, את הריסת הבתים, את הגירושים, את סגירת האזורים, את מדיניות ההרעבה. יש לשחרר את העצורים והאסירים שנעצרו על בסיס פוליטי.

יש לערוך בחירות חופשיות דמוקרטיות לגוף של שלטון עצמאי בשטחים הכבושים. זה יכול לכוון את המשא-ומתן לשלום, וזו התקווה שלנו לשלום בעתיד במזרח התיכון. המשא-ומתן לא צריך להיות סתם תמרונים, אלא באמת דרך רצינית להשגת השלום המיוחל.

בעיה נוספת היא בעיית האוכלוסייה הערבית. זה הנושא המרכזי. אנחנו צריכים לדעת שאנחנו עם ולא אוסף של עדות: ערבים, דרוזים, מוסלמים, נוצרים. אנחנו עם אחד ויש לנו בעיה לאומית. אנחנו אזרחיה הערבים של מדינת ישראל. יש להבין את זה. על בסיס זה אנחנו מבקשים שוויון זכויות לאומי ולא רק אזרחי. זו זכותנו. יש להכיר בנציגות הנבחרת שלנו, בכל המוסדות הייצוגיים, ויש לתקן את הקיפוח שנמשך בעשרות השנים שעברו.

נוסף על קווי היסוד יש מסמך חתום על-ידי נציגי מפלגת העבודה. אנחנו רואים שיש דברים חיוביים לא מעטים לקידום נושא השוויון. אבל זה לא מספק אותנו. יש הרבה דברים בסיסיים שיש לפתור אותם, כמו בעיות הקרקע וההפקעות, שטחי שיפוט, עניין האבטלה, מקורות עבודה, תיעוש, רווחה, הריסת בתים, תכנון ובנייה, הכרה בעשרות הכפרים הערביים הלא-מוכרים רשמית, ענייני חינוך, תרבות, ספורט, אמנות וכל היתר. בנושאים האלה קווי היסוד מעורפלים ויש לעשות קונקרטיזציה להרבה דברים. זה דבר חשוב. חשוב להגיד מה תעשה באמת הממשלה הבאה.

חברי הקואליציה, יש לזכור שהאקולוסייה הערבית נתנה לכם יותר מ-50% מהקולות. היא נתנה לכם את רוב הקולות שלה. יש להבין שיש לה בקשות, ואתם צריכים לקחת אותן ברצינות.

בקשר לבעיות חברתיות וכלכליות, יש לנו גם כן מה להגיד. יש דברים רבים שצריך לקדם, כמו העלאת השכר הריאלי, העלאת שכר המינימום. אנחנו חושבים שיש ללכת בכיוון בריאות חינוך לעם, וכן חינוך חינוך לעם. נוסף על כך יש לפתור את בעיית האבטלה.

פתרון הבעיות החברתיות והכלכליות יקדם את המדינה. זה אפשרי בתנאי – ואי-אפשר אחרת – שיהיה קצת פחות כסף בתקציבים למלחמות ולכוח הצבאי.

אני רוצה לסיים, אדוני היושב-ראש, הסיעה שלנו היא סיעה יהודית-ערבית. כך הופיעה המפלגה שלנו והחזית שלנו. השגנו הצלחה חשובה במצבים קשים ביותר. אני רוצה שיהיה מובן שאנחנו המסמר של הגוש החוסם. אנחנו לא מבקשים שותפות בקואליציה בגלל קווי היסוד שלה, ובמיוחד בנושא הפוליטי. קל יותר בשבילנו להצביע נגד ואפילו הגיוני יותר, אבל הפעם הזו אנחנו נלך נגד ההיגיון המופשט ונלך אחרי התקווה שהממשלה הזאת תהיה נכונה להשתנות גם בעתיד ולשנות בצורה רדיקלית את המצב ואת המדיניות. הסיעה שלנו לא תצביע נגד הממשלה. אנחנו רוצים ומעוניינים שהממשלה תכונן הלילה בכל מחיר, ואנחנו ניתן יד לכך שהמטרה הזאת תוגשם והלילה תקום ממשלה חדשה בישראל. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת תופיק זיאד. חבר הכנסת מיכה גולדמן, שמעת את התביעה של חבר הכנסת תופיק זיאד שהממשלה תוקם הלילה. אם תקצר את הנאום שלך, היא תוקם עוד הלילה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכה גולדמן, אחריו – לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו – חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, וכולם מקצרים מאוד.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לברך אותך כידיד וכחבר, ואני בטוח שתצליח.

חברי, חברי הכנסת, הערב אנחנו עומדים להצביע על ממשלה חדשה בישראל, לאחר 15 שנה של ישיבה באופוזיציה ותקופה של חמש שנים וחצי של אחדות לאומית. כמפלגה מרכזית שחוזרת לנהל את ענייני המדינה, אנחנו חוזרים לאחר 15 שנה. בהזדמנות זו אני רוצה לברך גם את ראש הממשלה החדש וגם את השרים, ורוצה לפנות לחברי באופוזיציה: תנו הזדמנות לממשלה להתמקד בנושאים המרכזיים שהם חשובים לכלל ישראל. יש נושאים שלגביהם צריך לדעת מהי אחריות ומה זו אופוזיציה. אם תפעלו כך, כולנו נצא מרוצים גם כתושבי מדינת ישראל.

הנושאים המרכזיים שלהם צריך לתת עדיפות מיוחדת והתייחסות מיוחדת הם בתחום המדיני, ובעיקר בתחום החברתי-הכלכלי; בהם יש לשנות את סדרי העדיפויות. אם מדברים על שינוי סדרי עדיפויות, אנחנו מדברים על אותה מדיניות שכבר קבעה דוד בן-גוריון – מדיניות פיזור אוכלוסין, חיזוק אותם אזורים המהווים את חגורת הביטחון של מדינת ישראל, את קווי הביטחון של מדינת ישראל: הגליל, הנגב, רמת-הגולן, בקעת-הירדן. לגבי ירושלים רבתי, זה לא ביטחון. ירושלים יש רק אחת.

כשאני מתייחס ומדבר על סדר עדיפויות, אני מדבר גם על שינוי התמרוץ והתמריצים. לא ייתכן שכאשר מדברים על חיזוק הגליל ועל חיזוק הנגב, התמריצים לאריאל יהיו זהים לאלה של קריית-שמונה ושל חצור.

רון נחמן (הליכוד):

זה לא נכון.

מיכה גולדמן (העבודה):

לקריית-שמונה ולחצור.

רון נחמן (הליכוד):

זה לא נכון. תודה כאן על האמת.

מיכה גולדמן (העבודה):

לקריית-שמונה ולחצור.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רון נחמן, לא מפריעים לחבר כנסת חדש, וחבר כנסת חדש בסיבוב ראשון לא מפריע.

רון נחמן (הליכוד):

אני לתומי חשבתי כחבר כנסת חדש שנאמרים כאן דברי אמת.

מיכה גולדמן (העבודה):

לא באים ולא יוצרים מקומות עבודה, ולא מעודדים משפחות וזוגות צעירים לעבור מגוש-דן ומחיפה לגליל או לנגב, ברגע שיודעים שבמרחק של 25 קילומטרים התמריצים זהים לתמריצים הניתנים ליישובים המצויים במרחק של 110 קילומטרים ו-130 קילומטרים. אם אנחנו רוצים לחזק את היישובים האלה, צריך לקבוע סיווג חדש, והסיווג החדש בא ואומר: נחזק במערכות החינוך, בתשתיות, ביצירת מקומות עבודה. אם אנחנו רוצים ליצור שינוי, יש להתייחס לתשתיות בצורה אחרת, בסדר עדיפויות אחר. סלילת הכבישים צריכה להיות בגליל ובנגב. אם אנחנו רוצים שיזמים יעתיקו מפעלים או יפתחו קווי ייצור חדשים בגליל ובנגב – אנחנו חייבים לשנות את סדר העדיפויות. נעשה כן אם נסלול כבישים רחבים מחיפה לגליל, מחדרה דרך כביש ואדי-עארה, כביש ואדי-מילק; ולא כבישים שהם מרחק של 45 קילומטרים מחדרה לעפולה, ואנחנו נוסעים בהם שעותיים.

לכן אני מקווה שהממשלה החדשה תשנה את סדר העדיפויות. שינוי סדר העדיפויות יאפשר לקלוט את העולים בגליל, לקלוט את העולים בנגב, לבנות דירות בתנאים נוחים יותר, לשנות את צורת המשכנתאות של היום, כדי שעולה יוכל להגיע לדירה, ולא שיהיה קשה לאכלס שכונות שלמות מלאות דירות בערי פיתוח כתוצאה מכך שהתמריצים והסיוע לא מאפשרים לרכוש דירה.

השינוי בסדר העדיפויות בא לביטוי ברגע שאנחנו עושים לחיזוק המערכות הבסיסיות – חינוך טוב יותר, פיתוח מקומות עבודה, פיתוח חיי תרבות, סיוע לספורט וסיוע לתרבות. צריך לשנות את סל התרבות ואת סל הספורט. אני חושב שסל הספורט וסל התרבות במדינת ישראל ב-1992 לא שונים מסל הספורט וסל התרבות של 1982. הם לא תוקנו ריאלי. יש נסיגה בסיוע לתרבות ובסיוע לספורט.

אני שמח שהגברת שולמית אלוני תהיה שרת החינוך והתרבות, כך שגם בנושאים האלה – חיי התרבות במדינת ישראל – יהיה שינוי. הגיעו אלינו עולים. צריך לסייע לקליטת העולים בתיאטרות, במתנ"סים.

היו"ר ש' וייס:

עבר הרבה זמן.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני רוצה להמשיך.

היו"ר ש' וייס:

לא, אתה צריך לסיים. מה לעשות? הקצו לך – – –

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבין שהוקצה לי זמן קצר כתוצאה מכך שהקואליציה החדשה – – –

היו"ר ש' וייס:

לא, לא. פשוט כך סידרו את זה.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני רוצה לסיים.

היו"ר ש' וייס:

תסיים במשפט חזק.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני רוצה לסיים ולאחל הצלחה, קודם כול, למשלחת שלנו, שיוצאת בשבוע הבא לברצלונה למשחקים האולימפיים. במשלחת הזאת יש גם עולים חדשים וספורטאים שהגיעו להישגים, כמו יעל ארד בג'ודו, השייטים וכו'. אני רוצה לאחל לשרי ישראל, לממשלת ישראל ולראש הממשלה, שארבע השנים האלה תהיינה ארבע שנים של שינוי ותקווה לעם ישראל. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אתה רואה, אדוני שר החוץ? – ואני עוד יכול לקרוא לך שר החוץ – אתה שלחת משלחת למדריד, ואנחנו שולחים לברצלונה.

חבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו – חבר הכנסת אריה דרעי. אני אומנם קראתי בשמו של חבר הכנסת דראושה, אבל מכיוון שהגעת – אזי זהו תורך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, האם זה יהיה מוגזם לבקש ממך שתזמין את ראש הממשלה המיועד לשמוע את חברי הכנסת ביומו הראשון כראש הממשלה?

היו"ר ש' וייס:

כן, אני רוצה להתייחס לעניין הזה. באמת הפניתי פעמיים פנייה כזאת.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

הוא עדיין לא ראש הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

אל תתערב לי בדיון. הוא אמר "המיועד". והוא היה פה פעמיים, אלא שיש פשוט, בתוקף הנסיבות, עוד כמה דיונים. הבטיחו לי, ואני מאמין, שגם בעת שהוא איננו פה הוא שומע את הדיון.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, בוועדה המסדרת הצעתי שיהיה דיון סיעתי של שעה אחת, כדי שכולם יכבדו את כולם ביום חגיגי. דווקא סיעת העבודה תבעה דיון של שלוש שעות פלוס, והנה התוצאה. ראש הממשלה המיועד איננו פה. חברי הכנסת במקומות אחרים וכו'. אבל אני אגש לדברי.

היו"ר ש' וייס:

בכל מקרה הם נשארו במולדת.

רחבעם זאבי (מולדת):

במולדת, אבל לא ב"מולדת".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני מצרף את ברכתי ליושב-ראש החדש של הכנסת, שאמר כאן היום כי מרגע בחירתו הוא יושב-ראש של כולנו, של כל הבית הזה וגם שלי.

חילופי השלטון בישראל באו בעקבות הבחירות לכנסת, שבאו בשל נפילתה של ממשלת הליכוד, שהחלה בתהליך של הקמת האוטונומיה הפלשתינית ביש"ע, שאיננה אלא שלב מתקדם בדרך להקמתה של מדינת אש"ף בלב ארץ-ישראל.

מבחינה זאת אין הבדל בין הליכוד לבין העבודה. אין הבדל ביניהן, ושתייהן עלולות להביא עלינו אותו דבר פסול וחמור. אין זה משנה דבר מי יביא את ערפאת לרכסים העוטרים את ירושלים ולגבעות השרון הנושקות למרכזי האוכלוסייה, לגלבוץ ולהר-חברון.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש שלא להפריע.

רחבעם זאבי (מולדת):

מר שמיר ומר רבין יכולים להתחרות ביניהם על התואר של מייסד מדינת ערפאת, וחלקנו לא היה ולא יהיה במעשה הזה.

תמנהני על מר רבין, שאיננו מבין כי את התהליך הזה לא יהיה אפשר לעצור. יקראו לזה תחילה בשם "מינהל עצמי" עם סמכויות מוגבלות, יעלו כיתה ל"ממשל עצמי", יקפצו כיתה ל"אוטונומיה" ויסגרו את המעגל ב"מדינת פלשתיין".

מר רבין, האם אתה רוצה שתקום מדינה פלשתינית? תרשו לי לצטט דברים חשובים שנאמרו מפיו של מדינאי ישראלי, ואת שמו אגיד בסוף הציטוט: "אני חושב שמדינה פלשתינית, כפי שהם רוצים, תהיה פצצת זמן, שתגרור את העולם הערבי למלחמה, משום שאין בה תשובה לבעיה הפלשתינית. היא תיצור ציפיות ולהשיג את מה שאש"ף באמת רוצה – – נסיגה חד-צדדית היא הריסת הסיכוי לפתרון מדיני סביר". את הדברים הנכוחים האלה אמר יצחק רבין, על-פי "מעריב", מיום 10 בפברואר 1989. "מדינה פלשתינית היא פצצת זמן, שתגרום למלחמה", זה היה נכון בשנת 1989 ואיננו נכון היום, מר רבין? ואוטונומיה תביא על-פי תורת השלבים למדינת פלשתיין, שתגרום למלחמה.

אני רואה עצמי כתלמידו של יצחק רבין, ומסרב לנטוש את המשנה שהוא הרביץ בנו בכשרון רב. את ההרצאה הכי חשובה והכי משכנעת בדבר חיוניותה של "הגדה המערבית" לביטחון ישראל שמעתי מהאלוף רבין, כראש אגף ההדרכה, במחצית שנות ה-50. "הגדה המערבית" היתה אז בשלטון ירדן, ורבין הוכיח, שהמגננה של ישראל הקטנה צריכה להתבסס על מתקפה, אשר תכליתה כיבוש מהיר של גב-ההר ומעברות הירדן והחזקה בהם. הוא שכנע אותנו בכך, שהשטחים הגבוהים של יהודה ושומרון נותנים למחזיק בהם יתרונות של קשר, תצפית ומודיעין. הוא ניתח את משמעותו של העומק האסטרטגי למדינה הנשענת על צבא מיליציוני, שצריך להתגייס בהתקפת פתע. האם האמת הזאת עברה מן העולם ב-1992? האם הטופוגרפיה השתנתה? ואם הערבים השתנו – הרי זה רק מחזק את התזות של האתמול.

מיצחק רבין למדנו את חשיבותה של ההתיישבות, וגם כי – אני מצטט מפיו – "ייעודה של כל נקודה הוא גם ביטחוני וגם התיישבותי. לכל נקודה ונקודה בהתיישבות יש חשיבות אסטרטגית". כך אמר רבין אתמול, ואילו היום הוא מבחין בין התיישבות ביטחונית להתיישבות מדינית.

גם את תורת הטרנספר למדתי מיצחק רבין. הוא נתן לנו, לחטיבת יפתח-פלמ"ח במבצע "דני", בתש"ח, את הפקודה לגרש 35,000 ערבים מלוד ומרמלה שביקשו להיכנע. הוא הסתמך בכך על בן-גוריון.

יצחק רבין כאלוף פיקוד הצפון יזם וביצע את פינוי הכפרים הערביים מהאזור המפורז המרכזי בגליל-העליון. זה היה טרנספר בכפייה, להבדיל מטרנספר בהסכמה, או מרצון, שתנועתי ממליצה עליהם.

יצחק רבין, כרמטכ"ל, אישר לאלוף פיקוד הצפון, דדו, זיכרוננו לברכה, את פעולת סילוקם של כל הכפרים הערביים מרמת-הגולן לאחר שתמה מלחמת ששת-הימים ונדמו התותחים. רבין אישר לאלוף פיקוד המרכז עוזי נרקיס את סילוקם של הכפרים הערביים בגזרת לטרון ושל הפליטים הערבים יושבי המחנות מסביב ליריחו. אלה היו מבצעי טרנספר בכפייה.

נכון, יצחק רבין לא קרא לזה בשם טרנספר. הוא אפילו טבע מטבע לשון נרדפת בשם "הזזת אוכלוסין", כפי שאנחנו למדים משיח רמטכ"לים בפברואר 1975, שבו אמר רבין, בין השאר, ואני מצטט מדבריו: "בעיות כאלה נפתרו כבר בעולם המודרני. – – – בעיות מסוג זה נפתרו על-ידי הזזת אוכלוסייה במקום זה ואחר. ברית-המועצות הביאה לשינוי-גבול באירופה המזרחית, שגרמו הזזת אוכלוסייה בהיקף של כ-30 מיליון איש. אחת הדוגמאות לכך היה פתרון חבל הסודטים, כאשר פינו 3 מיליוני גרמנים משם – – – ניתן, לדעתי, להביא לתזוזת אוכלוסייה על בסיס אחר מאשר שימוש בכוח". וממשיך רב-אלוף במילואים רבין ואומר: "אני רוצה ליצור תנאים, שבמשך 10-20 השנים הבאות תהיה נדידת אוכלוסייה טבעית לגדה המזרחית". כל זה מצוטט משיח רמטכ"לים ב"מעריב", מ-16 בפברואר 1975.

האם יש שני יצחק רבין, ולאִיזה מהם עלינו להאמין?

יש בלבי על יצחק רבין כשר הביטחון בממשלת האחדות בשני תחומים: א. הטיפול הכושל בהדברת האינתיפאדה; ב. חוסר היחס וחוסר האהדה שלו למתיישבים היהודים ביש"ע, עד כדי כך, שנראה היה כי הוא שואף להתעמת עמם. נוכחתי בכך בלילה גשום, שבו ניתנה על-ידו פקודה לפרק את האנדרטה לזכרו של החלל אדרי הי"ד בצומת-יקיר שבשומרון.

הכרתי בהיותי בצה"ל יצחק רבין אחר, שאיננו מקבל תשובה של "אי-אפשר" במישור המבצעי, איש שיש לו אהדה ותימוכין למתיישבים. ושוב שאלתי את עצמי, האם יש שני יצחק רבין?

איזה ראש ממשלה יהיה יצחק רבין? אינני יכול להשיב על כך, גם בשל יחסי הדו-ערכי אל האדם הזה. אבל אנחנו יודעים ומכירים את שותפיו למפלגה ולקואליציה, ומותר לנו לנחש את השפעתם המסוכנת על החלטותיו. מכאן החרדה והדאגה לעתידה של ישראל, לביטחונה, ליכולתנו לשמור על יתרת ההישגים של מלחמת ששת-הימים, שנותרו בידינו. ואיזו טרגדיה היא, שרמטכ"ל מלחמת ששת-הימים יהיה המחסל של הישגיה.

מפלגת העבודה הישראלית החליפה פנים והשקפות. היא השתנתה עד לבל' הכר מאז ימי דור הנפילים שקדם לדור הנוכחי. האם אפשר לשמוע בשורותיה היום קולות ציוניים ואקטיביסטיים כמו אלו של גולדה מאיר, של גלילי ושל אלון?

130,000 המתיישבים היהודים ביש"ע הלכו לשם באישורן, או בשליחותן של ממשלות בישראל, ואילו עתה קורא אחד משותפי הקואליציה החדשה "לייבש אותם". הוא קורא לייבש את החלוצים והמגשימים של דורנו, לייבש את גני-הילדים ביצהר ובבית-חג"י ואת המכללה באריאל, לייבש את הישיבה בחברון ואת מפעלי התעשייה בברקן, לייבש את בית-הספר בחבל-קטיף, לייבש יהודים.

הוא קורא לייבש, ואין מי שנוזף בו, ואין מי שמתנצל על דברי התועבה הללו. מה היו אומרים, וכיצד היו מגיבים, אילו נאמר ביטוי כזה לגבי ערביי עזה? זה כבר למדנו, שקיים אצל יפי-הנפש שלנו מוסר כפול ושונה ליהודים ולערבים.

מלחמת השחרור והקוממיות שלנו לא הסתיימה במערכות תש"ח-תש"ט. אנחנו עדיין בעיצומה של המלחמה הזאת, ולכך צריכה להיות לנו הנהגה לוחמת, אמיצה וציונית; הנהגה שתצווה על הדברת האינתיפאדה, מלחמה תקיפה בטרור, ביטול האבטלה, שיקום הכלכלה, קליטה נכונה וטובה של העלייה, חינוך יהודי וציוני, טיפול בחיילים המשוחררים ובזוגות צעירים, מלחמה בבירוקרטיה ובהסתאבות של המנגנון הציבורי.

ראויה מדינת ישראל, ראוי העם בישראל וראוי יצחק רבין, שיעמוד בראש ממשלה אחרת בעת הזאת. בממשלה שהציג מר רבין אין לנו אמון, לא בה ולא במצעה המדיני, ונצביע נגדה.

על אף היותנו באופוזיציה, אני מבקש לברך את ראש הממשלה המיועד, חבר הכנסת יצחק רבין, שיצליח במשימתו, וזאת למען העם והמדינה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת זאבי. אני מזמין עכשיו את השר אריה דרעי.

אריה דרעי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני רוצה להצטרף למברכים אותך, אדוני היושב-ראש. אני מברך אותך ברכת הדיוט, שתצליח במעשיך והקדוש-ברוך-הוא ינחה אותך בעצה טובה, ואכן תשכיל למצוא את המכנה המשותף ולהנהיג את הכנסת הזאת, שתוסיף הרבה כבוד לעם ישראל והקדוש-ברוך-הוא יצליח כל מעשי ידיך.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

אריה דרעי (ש"ס):

אני גם רוצה בהזדמנות זו לברך את היושב-ראש היוצא, שאינו נוכח כאן, שהוסיף הרבה כבוד לכנסת. היתה לנו גאווה רבה בשנים הללו שבהן הוא היה יושב-ראש הכנסת, ואני מברך אותו, שיצליח בכל דרכיו, בכל אשר יפנה ישכיל ויצליח.

אני רוצה לברך את הממשלה היוצאת, ובראשה את ראש ממשלת ישראל, מר יצחק שמיר, ששירתתי בממשלתו כארבע שנים, באותה ברכה, שהקדוש-ברוך-הוא ימלא את כל משאלותיהם לטובה.

אני רוצה לברך את הממשלה החדשה, ובראשה מר יצחק רבין, שחפץ השם בידו יצליח. הוא צריך הרבה עזרה משמים לכל המגמות והמטרות והשאיפות שהוא הציב אותן היום. צריכים הרבה עזרה כדי למלא ולו חלק מהן.

אלי דיין (העבודה):

משאלות לטובה.

אריה דרעי (ש"ס):

אני רוצה, בשם תנועת ש"ס, להודיע שקיבלנו את הפסק ואת ההוראה ממרן הראשון לציון, נשיא מועצת חכמי התורה, הרב עובדיה יוסף שליט"א, להצטרף לממשלה ולהצביע בה אמון. כך אני אנהג וכך תנהג תנועת ש"ס. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, תראו כמה הרבה אפשר לומר בכל כך מעט משפטים.

קריאה:

הוא אמר דברים חשובים מאוד.

היו"ר ש' וייס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, ואחריו – לחבר הכנסת אפרים סנה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, בראשית דברי אני רוצה לברך אותך ולומר לך כתלמיד שלך באוניברסיטת חיפה: זה כבוד לבית הזה שאתה תופס את המקום המכובד הזה כיושב-ראש הכנסת. אני מאחל לך הרבה הצלחה והרבה בריאות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני גם רוצה לברך את חברי הכנסת במושב הראשון – – –

דוד צוקר (מרצ):

צריך לברך את חבר הכנסת דרעי, שזה נאום הבכורה שלו כחבר כנסת.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

וגם לברך את חבר הכנסת דרעי, השר אריה דרעי; השר דרעי, אדם שפעל רבות גם לטובת האוכלוסייה הערבית. אני רוצה לומר שהרשויות המקומיות הערביות נהנו – ובצדק – מתקציבים גדולים יותר ומהטבות מאז ממלא השר אריה דרעי את תפקיד שר הפנים. אני מאחל לו הצלחה בהמשך דרכו, ושיוכל לתרום יותר ויותר לגישור על פערים ולקידום ענייניהן של הרשויות המקומיות כולן, ובכללן הרשויות המקומיות הערביות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו ייחלנו לממשלה אחרת. רצינו להיפטר מהממשלה הזאת בראשות מר יצחק שמיר, ממשלת הסירוב הלאומי, ממשלה שפעלה נגד השלום, נגד השוויון, שהרחיקה את הלבבות ועשתה ככל יכולתה כדי להרחיק יהודים מערבים ולהגביר את השנאה בתוך המדינה ובאזור כולו.

לכן אני אומר את ההרגשה שלנו במד"ע, המפלגה הדמוקרטית הערבית, ואני חושב שאני מייצג ציבור רחב כאשר אני אומר, ששמחנו על נפילת הממשלה הזאת, ואנו מקווים שחברי הכנסת מהליכוד ישובו הרבה זמן באופוזיציה, וסיעת מולדת, אם לא תיעלם, תשב לידכם. מצאתם בעל ברית טוב במולדת ובמפד"ל.

מאיר שטרית (הליכוד):

עד עכשיו רק הליכוד עשה שלום.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אתה יודע שאתם חתמתם על הסכמי קמפ-דייוויד ולא המשכתם, כי רציתם לנתק את מצרים מהעולם הערבי ולא התכוונתם ברצינות לתהליך השלום, לא התכוונתם ברצינות להגיע להסכם אמיתי עם העם הפלשטיני, הכרתם בזכויות הלגיטימיות של הפלשטינים אבל דיכאתם אותם ואתם ממשיכים לדכא אותם.

אנחנו במפלגה הדמוקרטית הערבית רצינו להיות חלק מקואליציה אחרת, קואליציה שתפעל לקידום תהליך השלום, תבטיח שוויון לכל האוכלוסייה במדינת ישראל ותקרב יהודים לערבים וערבים ליהודים. לצערי הרב, מפלגת העבודה עדיין איננה פתוחה כדי לעכל את האזרחים הערבים במדינת ישראל, כדי לקלוט אותנו כחלק מקואליציה. אני אומר את הביקורת הזאת, שהיא ביקורת צודקת. אפילו לא דיברנו על משרות ולא על תיקים, אלא על הישגים ועל זכויות. כאשר נפגשנו עם המשלחת של מפלגת העבודה דרשנו שימונה ערבי ממפלגת העבודה בתפקיד של שר, ואנחנו לא דרשנו לעצמנו שום תיקים ולא דורשים שום תיקים. לצערי הרב, מפלגת העבודה עדיין אינה פתוחה לתהליך חיוני כזה.

בהעדר הסכם קואליציוני אתנו, ניהלנו משא-ומתן עם מפלגת העבודה, הגשנו מסמך שבו תבענו דרישות בשלושה נושאים: נושא השלום, נושא השוויון כלפי האוכלוסייה הערבית ונושאי חברה לכלל האוכלוסייה במדינה, ובמיוחד האבטלה, העוני, הדיור והרווחה במדינה כולה. אנחנו תבענו מדיניות ברורה לזירוז תהליך השלום ולקידומו. במסמך שקיבלנו אתמול והונח על שולחן הכנסת יש דברים חיוביים, עקרונות חיוביים. לדעתי, מפלגת העבודה מהבחינה הזאת עשתה צעדים חיוביים, בכיוון הנכון, אבל יש דיבורים רבים. מה שאנחנו זקוקים לו הוא, שיוכיחו את הדיבורים הללו כמעשיים – כל הסעיפים, כ-40 סעיפים בנושאי שלום, חברה ושוויון.

מאיר שטרית (הליכוד):

אל תעצור את הנשימה בשביל זה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

המסמך נמצא אצלך.

במסמך מבטיחה מפלגת העבודה במסגרת הממשלה הנוכחית החדשה לנסות ולקדם את ענייני האוכלוסייה הערבית בכל התחומים, לגשר על פערים, להבטיח שוויון אמת ולשלב את האוכלוסייה הערבית בחיי המדינה; דברים יפים, שאני מברך עליהם. אני אומר שוב, שמה שאנחנו זקוקים לו הוא ביצוע אמיתי של ההבטחות, ולא רק מלים ודיבורים ולא רק מסמכים.

בנושא המדיני, קיבלנו במסמך וגם ראינו בקווי היסוד שיש שינויים לטובה, אבל אני לא מסתיר שיש לי ולסיעתי דברים שאנחנו מתנגדים להם בקווי היסוד של הממשלה. אני חושב שהגיע הזמן לומר בצורה ברורה וקנה, שיש להכיר בזכויות הלאומיות של העם הפלשטיני גם בקווי היסוד, ולא רק בהחלטות הוועידה או במצע של מפלגת העבודה. צריך לומר בצורה קנה וברורה, שיש להכיר בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשטיני, וזאת מפלגת העבודה עדיין לא עושה, לא מעזה לעשות, אף שאני יודע שמרבית חברי הסיעה הזאת מאמינים שיש צורך בהכרה ברורה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשטיני.

אבל היו במסמך דברים חיוביים, גם בדברים של ראש הממשלה המיועד היו דברים חיוביים. אומר, למשל, שאחד הדברים החיוביים היה הקריאה שלו היום למשלחת הפלשטינית לפגישה מיידית אתו. חן חן. זאת היענות חיובית לקריאה של פייצל אל-חוסייני, שלפני כמה ימים קרא למר רבין והזמין לעריכת פגישה עם המשלחת הפלשטינית.

אבל אנחנו ביום הזה ואחרי התלבטויות רבות חשבנו מה לעשות. האם להימנע או להצביע בעד? ואני לא אסתיר שחברים במפלגה שלנו אמרו שכדאי להימנע, למה לנו להיכנס לתסבוכת הזאת. אבל אחרי מחשבה מעמיקה ומתוך אחריות ציבורית וכדי לתת הזדמנות לממשלה החדשה בראשות מר יצחק רבין, החלטנו לתת אשראי מוגבל לתקופה מוגבלת, החלטנו להצביע בעד, אבל נצביע בעד וניתן אמון לתקופה מוגבלת של תשעה חודשים עד שנה ולא יותר משנה, כי במסמך יש דברים שהובטחו למשך שנה. אנחנו רוצים לראות מיידית שהממשלה הזאת מנהיגה מדיניות אחרת קודם כול כלפי האוכלוסייה הערבית של מדינת ישראל; ושנית, לזירזו ולקידומו של תהליך השלום באזור, לפי שני השלבים שדיבר עליהם היום מר יצחק רבין.

אני רוצה לומר כנקודה חיובית, לאור המתקפה שאנחנו עדים לה מחלק מהסיעות החרדיות וגם מהימין הקיצוני לגבי בחירתה של חברת הכנסת שולמית אלוני כשרת החינוך והתרבות החדשה, שאחת הנקודות החשובות שדרבנו אותנו להצביע בעד ולהפסיק את ההיסוסים היתה ההחלטה הנכונה להטיל על שולמית אלוני את תפקיד שרת החינוך והתרבות. דבריה היום חיממו את הלב. אני מברך אותה ומאחל לה הצלחה, כיוון שההצלחה שלה תהיה ההצלחה של כולנו, יהודים וערבים.

בו-זמנית אני מאחל לראש הממשלה המיועד הצלחה במילוי תפקידו. אני מאחל לו שיהיה ראש הממשלה שיחתום על הסכם שלום עם הפלשטינים ועם מדינות ערב.

ולשרים כולם, שאת חלקם אני מוקיר ומעריך, אני מאחל הצלחה, תוך תקווה שהממשלה הזאת תפעל בצורה קנה, אמיתית ונכונה לגישור פערים, לקידום תהליך השלום, כדי שנוכל כולנו לומר: אכן יש ממשלה אלטרנטיבית, לא ממשלת הסירוב הלאומי, לא ממשלת האפליה, אלא ממשלה שפועלת ועושה למען כלל אזרחי המדינה ולטובת כל עמי האזור.

אני תקווה, אדוני היושב-ראש, שזה מה שיהיה. בכל אופן, אני חוזר ואומר שסיעת מד"ע, המפלגה הדמוקרטית הערבית, תצביע היום בצורה ברורה וכנה בעד הממשלה שהוצגה היום בכנסת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דראושה. אני מזמין את חבר הכנסת אפרים סנה, ואחריו – את חבר הכנסת חיים אורון, להשלמת החלק החסר של מרצ.

אפרים סנה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה מחדשת הממשלה אשר יצחק רבין מציג היום לאישורה של הכנסת? זו ממשלה שדירים בה בכפיפה אחת יראי-שמים וחילונים מובהקים, כאשר נוסחת השיתוף ביניהם נעשתה לראשונה בכבוד, בגלוי, תוך משא-ומתן פוליטי לגיטימי, ללא גילויי סחיטה מכוערים.

זו הממשלה הראשונה שמפלגות המייצגות את ערביי ישראל תומכות בה. זו ממשלה שבראש מעייניה התעסוקה, החינוך, העלייה, פיתוח המשק, סגירת פערים חברתיים, ולא התנחלויות שתכליתן ליצור בארץ-ישראל מדינה דו-לאומית; ממשלה שלנגד עיניה עם ולא רק אדמה, בני-אדם ולא עמודי תאורה וגדרות. זו הממשלה הראשונה שהציבה לעצמה יעדים ממשיים ובני-השגה בדרך לשלום עם הפלשתינים. זו הממשלה הראשונה לאחר 15 שנים שמחנה השלום הציוני מהווה בה רוב מוחלט ובלתי מעורער.

אלה הדברים הנותנים פתח תקווה לא רק לתחילת סיומו של הסכסוך הערבי-הישראלי, לא רק לחידוש תנופת העלייה, לא רק לשילוב קונסטרוקטיבי של ערביי ישראל במדינה, אלא גם לתחילתו של פיוס פנימי גדול בעמנו, בין דתיים לחילונים, על בסיס כיבוד השוני, על בסיס פירושה השונים של מסורת ישראל המפוארת, מסורת שעליה אמר בצוואתו אבי המנוח, שהיה חבר הבית הזה עד יום מותו: "סוד קיומנו, הישמרנו ותחייתנו כעם עתיק ימים וצעיר ימים כאחד".

אנחנו נמצאים בעין הסערה של שינויים עולמיים ואזוריים. ממזרח עולה סכנת אירן המתעצמת, נוסף על הסיכונים והאיומים הקיימים. הקנאות הדתית רוחשת מן המגרב ועד המדינות החדשות באסיה המרכזית. אבל, בצד הסיכונים קיימים גם סיכויים גדולים: ברית חדשה עם ארצות-הברית, יחסים חדשים עם אירופה, המודאגת מהקורה מדרום וממזרח לה, ומדינות חדשות המבקשות ללמוד מניסיונו בתחומים שונים.

איפה תתמקם ישראל בעולם החדש? זהו אחד מאתגרי הזמן הקרוב. ולממשלה הזאת יש הדמיון והפרגמטיזם המדיני הדרושים כדי למקם את ישראל בצדו המואר, לא בצדו האפל, של העולם.

אכן, כבדות, מאוד המשימות שנוטלת על עצמה הממשלה הזאת. והראשה שבהן – מימוש הסדר הביניים עם הפלשתינים. אין אנו יכולים שלא להצליח. כי אם, חלילה, כך יקרה, אולי לא יהיה עוד מי שינסה זאת שנית אחריו.

לכן, מי שירצה לדבר עמנו שלום ולא יעריך נכונה את רצינותנו עלול להחמיץ את ההזדמנות האחרונה. מי שרוצה לשבש את עשיית השלום ויזלזל בנחישותנו עלול לעשות את המרה בטעויותיו.

המדינה יוצאת היום לדרך חדשה, וממשלה זו מובילה אותה. הכנסת תיתן לה את ברכתה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת סנה. אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון, ואחריו – את חבר הכנסת זאב בנימין בגין.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, ראשית אני מבקש לצרף את ברכותי לברכות של כל קודמי עם היבחרך לתפקיד הרם הזה. על-פי ניסיון ארבע השנים האחרונות, אני בטוח שתמלא אותו במיטב הכשרון, במיטב היושר וברצון אמיתי לבטא את רחשי לבו של הבית כולו. וכולנו, אני מקווה, נעזור לך במטלה הלא-קלה הזאת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חיים אורון (מרצ):

אני מבקש גם לברך את חבר הכנסת אפרים סנה על נאומו הראשון. אני בטוח שחבר הכנסת סנה לא מביא רק מורשת בית-אבא, אלא מביא אתו ניסיון רב, ציבורי, צבאי, בתחומים רגישים מאוד, שוודאי תעסוק בהם הכנסת במסגרות שונות בתקופה הקרובה. אני בטוח שהוא יתרום מכשרונו ומניסיונו להפיכתה של הכנסת למקום שלא רק ישמע דיווחים על הנושאים הללו, אלא גם יתקיימו בו דיונים ממשיים ורציניים על השאלות הללו.

ועכשיו אני מבקש להתייחס, במספר הדקות המצומצם שיש לי, לשלוש נקודות. הראשונה, ראש הממשלה לשעה הקרובה, לשעתיים הקרובות, מר יצחק שמיר, אמר בראשית דבריו: לא מדובר במהפך, מדובר במפח-נפש. אני רוצה לומר לו, בלי שלדבר הזה יהיה שום היבט אישי ושום רצון לגרום לו צער, בוודאי לא כאשר – כפי שהוא הודיע – הוא מסיים מסכת ארוכה של חיים ציבוריים: ככל שיגדל מפח-נפשו כן יתברר שהמהפך היה אמיתי יותר. כי אותם 250,000 מצביעי מרצ, צעירים וותיקים, יהודים וערבים, ולמעלה מ-900,000 מצביעי מפלגת העבודה התכוונו שיהיה מהפך כזה שיגרום למחנה שאותו מייצג יצחק שמיר מפח-נפש; לא מתוך שום רצון, לא של שמחה לאיד ולא של

קנטרנות, אלא מתוך אמונה ברורה שאנחנו מתכוונים לשינוי כיוון; ומי שמאמין בעיקרי האמונה שלכם, הליכה בדרך הזאת גורמת לו מפח-נפש גדול.

מיכאל איתן (הליכוד):

מיליון ו-100,000 קולות הם הרבה פחות מ-50%, זה הרבה פחות ממחצית הקולות. מה אתה מתהלל בתוצאה הזאת? כמה זה 250,000?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, היה לנו כאן דיון רציני ודי שקט, ואנחנו לקראת סיום.

חיים אורון (מרצ):

חבר הכנסת איתן ממשיך מסורת מהכנסת הקודמת. בוא נתחיל אותה בישיבה השנייה, נמשיך בה בישיבה השנייה.

היו"ר ש' וייס:

מה עוד שהוא כבר סיים.

חיים אורון (מרצ):

הנקודה השנייה, אני רוצה לומר אותה פנימה: אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אם אומנם הקואליציה הזאת תצלח דרכה ותהליך האוטונומיה יתבצע, אנחנו נעמוד, לקראת מערכת הבחירות הבאה, בפני השאלות הקשות והגדולות של דמותו של הסדר הקבע, והמחלוקת תהיה קשה מאוד. אם לא נעשה עכשיו, במהלך השנים הללו, מאמץ מכוון כדי להרחיב את הרקע ואת התמיכה הציבורית בממשלה הזאת, אנחנו ניכשל בבחירות הבאות. הדרך העיקרית להרחבת התמיכה בממשלה הזאת היא על-ידי הפיכת הביטוי "שינוי סדרי העדיפויות" מסממת בחירות מוצלחת למציאות יומיומית בארץ, על-ידי מאבק ישיר ומכוון באבטלה, במוקדים של קיפוח, בעוולות, על-ידי ניסיון מכוון ונמרץ לקליטתה של העלייה ולחידושה.

אם הממשלה הזאת, שאנחנו תומכים בה בכל לב, לא תהפוך את סדרי העדיפויות הללו בתקציב, בהחלטות פוליטיות, למציאות חיים יומיומית, אנחנו עשויים לנצח בסיבוב הזה ולהפסיד בהתמודדות בקרב הגדול, שיהיה בעוד ארבע שנים, על דמותו של הסדר הקבע בינינו לבין הפלשתינים.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון. חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לשני הדוברים האחרונים, כל אחד מהם שמונה דקות בדיוק נמרץ, ואף לא דקה יותר. חבר הכנסת זאב בנימין בגין, ואחריו – חבר הכנסת חיים רמון. אני מבקש להקפיד על הזמן, כפי שעשו האחרונים.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה המוצגת היום נשענת על קואליציה צרה, אך הניגודים בה מהותיים. חלקה האחד טוען: אם לא ניסוג לקווי 1967 לא יהיה שלום; והחלק השני טוען: אם כן ניסוג לקווי 1967 לא יהיה ביטחון. הסיכום של שתי ההנחות האלה, המקובלות על חלקי הקואליציה, הוא כי הממשלה הזאת לא תוכל להעניק למדינת ישראל לא שלום ולא ביטחון על יסוד הנחותיהם של חברי הקואליציה עצמם. אלה אשר גרסו בעבר פשרה טריטוריאלית עם חוסיין מודים היום כי לא טעינו כאשר אמרנו שנים רבות שאין, כשם שלא היתה, "אופציה ירדנית", והם משנים את דעתם בשינוי גרסה קל, בהוספת תג קטן אחד: פשרה טריטוריאלית, לא עם חוסיין, אלא עם חוסייני.

אני מסכים, כמובן, עם חברינו במרצ ועם שמאלני העבודה-בראשות-רבין, כי רעיון הפשרה הטריטוריאלית הוא עורבא פרח, אין לו יד ורגל במציאות המזרח-תיכונית, אבל שוב סתירה: מחייבי הפשרה הטריטוריאלית מנסים להחזיק בידם כפור חם, כאשר באותה נשימה הם מודיעים על התנגדותם להקמת מדינה ערבית פלשתינית עצמאית בשומרון, ביהודה ובחבל-עזה, ביוזעם שבן-לילה, לאחר שניטוש, חלילה, חלק כלשהו של האזורים האלה של ארץ-ישראל, תוקם בהם מדינה עצמאית בראשות אש"ף או ה"חמאס".

אבל, אדוני היושב-ראש, המשותף למרכיבי הקואליציה הוא הנכונות למסור לשלטון ערבי עצמאי לפחות מחצית משטחי יהודה, שומרון ועזה, ועל יסוד הנכונות הזאת ניתן להבין את פשר ההתחייבות אשר חבר הכנסת רבין מסר קבל עם ועולם, כי עד ל-13 באפריל 1993 הוא יגיע להסכם עם נציגי התושבים הערבים בשומרון, ביהודה ובחבל-עזה, על יסוד הסכמי קמפ-דיוויד. התקווה הזאת, שלהערכתנו אין לה שחר, וציון התאריך עצמו מקשה מאוד את הגשמתה, נובעת מתוך הנכונות למסור בסופו של דבר את החלקים האלה של ארץ-ישראל בהסדר הקבע, ומכאן הנכונות לויתורים מרחיקים לכת קודם כול בהסדר הביניים.

עם תחילת המשא-ומתן על-ידי הממשלה הזאת תועלה מייד סוגיית ההבחנה חסרת השחר בין יישובים ביטחוניים לבין יישובים פוליטיים, וצריך לשאול חברי ממשלה אחדים אשר תמכו בעבר, חברי קואליציה אחדים שתמכו בעבר ברעיון הפשרה הטריטוריאלית: על יסוד מה תתמכו ברימונים ובכוכב-השחר לאורך דרך-אלון, ותנסו לייבש את עופרה, המצויה כברת דרך מערבה, וגם היא שוכנת למרגלות ההר בעל-חצור, החשוב כל כך למדינת ישראל מבחינת הביטחון? האם בהקשר זה יעמוד ראש הממשלה המיועד על הודעתו של חבר הכנסת רבין בעת ביקורו בחבל-קטיף בין עזה לרפיח ב-1986, כי לחבל-קטיף נודעת חשיבות ביטחונית?

אין הסכמה בממשלה להבחנה זו בין יישובים פוליטיים לבין יישובים ביטחוניים, ואף בצד הערבי אין הסכמה להבחנה זאת, ולכן תיקלעו מייד עם תחילת המשא-ומתן לסתירה בין שני סעיפים חשובים בקווי היסוד של הממשלה, כפי שהוצגו בפנינו הערב; סעיף 2.8: "הממשלה תימנע ממהלכים

ומפעולות שישבשו את ניהולו התקין של המשא-ומתן", וסעיף 2.9: "הממשלה תבסס ותחזק את ההתיישבות לאורך קווי העימות".

על הדילמה הזאת נשאלה המיועדת לתפקיד שר החינוך, חברת הכנסת שולמית אלוני, בטלוויזיה לפני שבועות אחדים. היא נשאלה: איך תוכלו אתם, אנשי מרצ, לשבת בממשלה אשר תהיה אחראית לבנייתם של יישובים וחיזוקם ולו רק ברמת-הגולן ובבקעת-הירדן? תשובתה המוזרה – ארשה לעצמי לומר, האנטי-ציונית – של המיועדת לתפקיד שר החינוך בממשלה שהוצגה בפנינו היתה: אם פייצל חוסייני יסכים לכך, גם אנחנו נוכל לקבל זאת. ואם הוא לא יסכים? ואם הוא יאמר שהוא לא מקבל? או אז החיזוק והביסוס של היישובים לאורך קווי העימות ייחשבו על-פי סעיף 2.9 ל"מהלכים או פעולות שישבשו את ניהולו התקין של המשא-ומתן".

אדוני היושב-ראש, בירושלים נהוג לומר: "כל עכבה לטובה", והנה במהלך המשא-ומתן, על יסוד המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת, ניתן לומר שדווקא מסיעת מרצ קיבלנו אישור לעמדתנו הקבועה כלפי מהותו וטיבו של ארגון המרצחים אש"ף. הנה קראנו בנספח להסכם הקואליציוני בין מפלגת העבודה לבין מרצ, כי היא תהיה רשאית לבטא את עמדתה בנושא פתרון הקבע וכן הלאה. באחד הסעיפים, ג'1 – "אי-שלילה של שיתוף אש"ף בשלבים הבאים של המשא-ומתן לשלום, לאחר שאש"ף יוכיח בהכרזותיו ובעיקר במעשיו שהוא מכיר בישראל ומפסיק את הטרור". משפט שגור, לגביכם שגרתי. ואני בכל זאת תמה, חברי במרצ – אי-שלילה של שיתוף אש"ף במשא-ומתן לאחר, בלשון עתיד, שהוא יוכיח בהכרזותיו ובמעשיו שהוא מכיר במדינת ישראל ומפסיק את הטרור. אבל, מאז דצמבר 1988 הודעתם לנו שוב ושוב, שאש"ף כבר הכיר במדינת ישראל, כבר חדל להיות ארגון טרור, ועכשיו אנחנו שומעים מכם, שאש"ף זה אמר בעבר מלים ריקות, כמו שאנחנו אמרנו, לא הכיר במדינת ישראל, עודנו ארגון טרור.

רן כהן (מרצ):

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני זוכר, חברי חבר הכנסת רן כהן, כי שלושה שבועות לאחר ניסיון הפיגוע של אבו-אל-עבאס, בחג השבועות, 31 במאי 1990, בתל-אביב, עמד הנציג שלכם מעל הדוכן הזה והתחנן בפני ממשלת ארצות-הברית שלא להפסיק את המשא-ומתן עם אותו ארגון שאתם מודים עכשיו שלא שינה את טיבו הרצחני. כפי שאמרתי, כל עכבה לטובה.

ולכן, על יסוד הדוגמה הזאת, זה נכון שבין הכנסת השתים-עשרה לכנסת השלוש-עשרה הפסדנו שבעה מושבים, אבל לא הפסדנו את הראייה המציאותית ביותר של המזרח התיכון, של יחסי הערבים והיהודים בו, של הדרך שבה צריך להתקדם כדי לשמור על הביטחון ולהגיע לשלום. ועל יסוד האמת שלנו נביע הערב אי-אמון בממשלה שהוצגה בפני הכנסת ונשרת ונפעל באופוזיציה. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת בגין, שעמד באופן מדוקדק בזמן, כפי שיעשה גם הבא אחריו, חבר הכנסת חיים רמון, שהוא אחרון הדוברים; שמונה דקות. אחר כך המיועד לתפקיד ראש הממשלה יתייחס לדברי המתדיינים.

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב-26 בפברואר 1992 יצא לי לנאום, כפי שזה קורה הערב, לאחר דבריו של חבר הכנסת בני בגין. אני רוצה לצטט את הדו-שיח שהתקיים אז במליאת הכנסת. אמרתי אז ששמחתי לשמוע את דברי הפתיחה של חבר הכנסת בגין. הוא הזכיר לי אותה זחיחות-דעת, אותה שחצנות, אותה התנשאות שאפיינה אותנו לפני 1977, עד כדי כך שהעזנו לקרוא ליושב-ראש מפלגה יריבה מוצג ארכיאולוגי או מוזיאוני, וזה סימן אז את ראשית הסוף שלנו. ואז לא התאפק מישו מספסלי הליכוד ואמר בקריאה: גם הפעם. אני אמרתי שאני שמח שכך אתם נוהגים, כי זחיחות-הדעת, ההתנשאות, הלעג הזה הם ראשית הסוף שלכם. אתם דווקא הייתם צריכים ללמוד מאתנו את הקטע הזה. הייתם צריכים להבין שזו היתה אחת השגיאות המרכזיות שלנו ב-1977. לכן אני שמח. אמרתי לך אז, חבר הכנסת בגין, תמשיכו כך, כך אמרתי לך אז, אתם תגיעו לאן שאנחנו הגענו ב-1977, לספסלי האופוזיציה.

ומי שאתם אמרתם שגם הפעם הוא מוצג מוזיאוני, בעוד דקות מספר יהיה ראש ממשלת ישראל.

קריאה:

חיים רמון (העבודה):

לא, לא, מישו מספסלי האופוזיציה, לא אתה.

אלה היו המלים שאז אמרתי לכם. זה היה בפברואר, הרבה לפני שהחלה מערכת הבחירות. ואני עובר על הנאומים שלכם היום ואני רואה שאתם חוזרים על אותה טעות בדיוק.

אני לוקח את דבריו של חבר הכנסת ביבי נתניהו. חבר הכנסת ביבי נתניהו מספר, שלמעשה היה פה גן-עדן, שלמעשה הכול היה טוב. אומר חבר הכנסת ביבי נתניהו, הוא ולא אחר, שאת הרפורמה הפוליטית "התחלנו" בכנסת הקודמת. הוא, שישב כאן, בכיסא הזה, מבודד, מאוים, אנוס, עומד יחיד על נפשו הפוליטית, מוקף איומים – "אתה מחוסל" – הוא בא היום ומספר לעם ישראל שאתם, איך הוא אומר, "התחלנו" ברפורמה הפוליטית. היית מכשול, מכשול גדול לרפורמה הפוליטית ההיא.

אני לא רוצה לחזור על אירועי הלילה ההוא. אמר ראש הממשלה יצחק שמיר, שאת הרפורמה הפוליטית הזאת צריך לסכל בכל מחיר, ולא חשוב המחיר. והיום אתם אומרים: "התחלנו".

ואני אומר לכם: אנחנו מחויבים לשינוי שיטת הבחירות ולעמידה על שינוי שיטת הממשל, ואנחנו גם רוצים לתקן את הפגמים. אני רוצה לראות אתכם מסכימים אתנו. אדרבה ואדרבה, אני מציע לכם, נעשה זאת ביחד. הרי כפי שמצאתם תירוצים כל השנים, תמצאו גם הפעם.

מספרים על הפרטה. אני עובר על קטעים. אתם, סיעת הליכוד, עשיתם הפרטה? 15 שנים אתם בשלטון – – –

עוזי לבדאו (הליכוד):

שש שנים הייתם אתנו.

חיים רמון (העבודה):

מתוכן שנה-וחצי היה שר אוצר מטעמנו. איזו הפרטה עשיתם?

דן תיכון (הליכוד):

החברה הכלכלית.

חיים רמון (העבודה):

אמרתם אי-התערבות במשק.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת תיכון, תן לי לדבר, זה הנאום האופוזיציוני האחרון שלי לפחות בקדנציה הקרובה. אני מבקש.

בתקופתו של יצחק שמיר כראש הממשלה הגיעה ההתערבות במשק, בשנת 1984, לשיא של כל הזמנים בתולדות המדינה, ואתם מספרים על משק מוגן, על משק בולשביקי?

אבל, מעל לכול אני רוצה לומר לכם, והדבר בא לידי ביטוי בדבריו של ראש הממשלה – הוא דיבר על נושא אחד, ונושא אחד בלבד.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו מתקרבים לסיום הדיון הארוך הזה, ואני מבקש מאוד שלא להפריע. אדוני השר אולמרט.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

עוד לא, אני לא טועה. אתה עדיין ממשלת מעבר.

חיים רמון (העבודה):

על מה עמדו גם ראש הממשלה יצחק שמיר וגם חבר הכנסת בני בגין, על מה הם עמדו? על נושא אחד – ארץ-ישראל השלמה. זה היה האל"ף והתי"ו שלכם. לא היה בין האל"ף והתי"ו הזה שום דבר, לא קליטת עלייה, לא ביטחון, לא צדק חברתי, לא צמיחה כלכלית; שום דבר. שעבדתם את כל המשאבים, את כל הרצונות לנושא אחד בלבד: איך מספחים את עזה על כמיליון תושביה והופכים אותה לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל. זה היה חזונכם.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת בני בגין, רוב חבריך התפכחו מכך, יכול להיות שאתה עדיין לא. שמעתי את השר ארנס, שמעתי מה הציע השר מילוא לראש הממשלה במהלך מערכת הבחירות. זה מה שהדריך אתכם. על כך הקרבתם 10 מיליארדי דולר מארצות-הברית, לא על דבר אחר. על כך הקרבתם 10 מיליארדים מארצות אירופה, על כך הקרבתם את מערכת היחסים עם אירופה. על כך הקרבתם, ובכך הודה גם ראש הממשלה, את תהליך השלום.

בא ראש הממשלה, ובפרץ אחד של כנות, של אמירת אמת יוצאת דופן אמר: מה היתה למעשה תוכניתנו? לנהל משא-ומתן על ריק. אני מוסיף את המלים "על ריק".

זאב בנימין בגין (הליכוד):

הוא הכחיש זאת.

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת בני בגין, אני מאמין לאמירה ולא להכחשה, תרשה לי.

הוא אמר, עשר שנים ננהל משא-ומתן בטענות סרק, על כיסא באיזה מקום עלוב, נשלח את סגן השר ביבי נתניהו לקשקש על איזה, איך הוא אמר – רשות הבריאות שכבר מזמן בידי הפלשתינים בשטחים, נציע להם בחירות מוניציפליות, ננהל חצי שנה משא-ומתן של פעם בחודש, נתראיין וננאם נאומים לעיתונים. ובמשך עשר השנים הללו אנחנו ניישב ונספח את יהודה ושומרון על 2 מיליוני הפלשתינים שם. זאת היתה תוכניתו של הליכוד. על זה נפלתם, כי על כך רציתם להקריב את כל שאר הערכים. כל הדברים האחרים התגמדו לנוכח חזון התעתועים הזה. חשבתם שאתם יכולים להוליך שולל את העולם. חשבתם שאתם יכולים להוליך שולל את העם, והתברר לכם כי טעיתם. וכל זמן שלא תתפכחו מחזון התעתועים הזה אתם תמשיכו לשבת על ספסלי האופוזיציה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים רמון. חברי הכנסת, אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת יצחק רבין לסכם את הדיון, ולאחר מכן נעבור להצבעת אמון בממשלתו. בבקשה. חברי הכנסת, אני מבקש להתיישב איש איש במקומו. מפנים לכם את השולחן, זה לוקח קצת זמן.

יצחק רבין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אכן יש חילוקי דעות משמעותיים בין סדרי העדיפויות הלאומיות של הליכוד לבין אלה המוצעים על-ידינו בקווי היסוד. עיקרם בשלושה נושאים מרכזיים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את הדיבורים. השרים עברו למקומותיהם וזה יצר קצת אי-שקט, אבל גמרנו גם עם התהליך הזה. באופן ישיר או עקיף אתה, חבר הכנסת רבין, אשם בתנועה הזאת. נמתין רגע.

יצחק רבין (העבודה):

אחזור על דברי. אכן יש חילוקי דעות בגישה, בתפיסה, בינינו לבין הליכוד בהרבה דברים. אני אתייחס לשלושה נושאים עיקריים. הנושא הראשון קשור בשלום ובביטחון. אני מאמין, שמרגע שהעם היהודי קבע שכאן בארץ-ישראל תקום מדינתו, הוא קבע גם מי יהיו שכניו. ומרגע שקבענו שכאן ורק כאן בארץ-ישראל יכולה לקום מדינת היהודים, קבענו שלמעלה מ-100 מיליון בני מדינות ערב, ארצות ערב, הפלשתינים, הם שיהיו שכנינו.

במציאות שנוצרה קיימות אך ורק שתי אפשרויות: או שייעשה מאמץ, מאמץ רציני לעשות שלום, שלום וביטחון – חזרתי ואמרתי בהזדמנויות רבות ששלום שאיננו נותן ביטחון אין לו משמעות – או האפשרות השנייה, שלעולם תאכל חרב.

אינני מאמין שיכולה להיות ממשלה בישראל שתוכל להישיר מבט לעיני אזרחיה בלי שתעשה את המירב והמיטב כדי לקדם את עשיית השלום בלי לפגוע בביטחון. היתה דוגמה, שכדי להגיע לשלום עם מדינה ערבית, החזרנו עד גרגיר החול האחרון שכבשנו במלחמת ששת-הימים. אני מאמין שתקדים כזה לא יישנה אי-פעם. ואין מדובר על כך היום, כשהמאמץ המדיני כפי שהוא מוצע בקווי היסוד שלנו מכוון לזה.

אני ראיתי ואני רואה גם היום את תחילת עשיית השלום בינינו לבין הפלשתינים בשטחים כנושא בעל חשיבות, שניתן אולי לפתרון, בלי לפגוע בביטחון ישראל, יותר מאשר בתחומים אחרים, בגזרות אחרות של הסכסוך הערבי-ישראלי, מה גם שישראל היא מדינת חוק. מרגע שהממשלה בישראל נטלה על עצמה התחייבות בין-לאומית, וזו אושרה על-ידי הכנסת, היא מחייבת ממשלות בעתיד. כוונתי להסכמי קמפ-דיוויד, כוונתי גם למה שהחליטה הממשלה היוצאת, אני מקווה כך, במתכונת מדריך. כל אלה מחייבים, במידה שהיתה בהם התחייבות בין-לאומית, ולמה שהיה התחייבות בין-לאומית, לעשות זאת.

לפיכך, אנחנו משוכנעים שלא נעשה די בשיחות עם התושבים הפלשתינים בשטחים כדי לקבל את מה שלדעתי ישראל מחויבת לו – ממשל עצמי לפלשתינים, או אוטונומיה. לא אוטונומיה מוניציפלית, זה כמעט יש להם, אלא ממשל עצמי, כפי שכתוב וכפי שמנוסח בהסכמי קמפ-דיוויד.

אין לי ביטחון של מאה אחוז שנשיג זאת. אני רוצה להרגיש כראש ממשלה, כחבר ממשלה, שנעשה המירב והמיטב, בלי לפגוע בביטחון ישראל.

לפי דעתי, מעשיה של הממשלה היוצאת ודרך ניהול המשא-ומתן במדריד ולאחר מכן לא הובילו למיצוי הסיכוי; לא רק לא הובילו, פגעו. תמיד היה צריך לעשות התנחלות כשבדייקר בא. נעשו דברים שוודאי לא הפגינו ולא הציגו כוונה רצינית לבחון את מימוש האפשרות הזאת. אנחנו הבחנו תמיד בין התיישבות לאורך קווי העימות של ישראל, שהם הקווים החיצוניים הגובלים עם מדינות ערב, שעדיין מכריזות, עומדות על כך שהן במצב מלחמה אתנו – אגב, זה בא לידי ביטוי גם במערכת הצבאית, בארגון ההגנה המרחבית, זה בא לידי ביטוי גם בסיווג אזורי הפיתוח – לבין התיישבות שככל התיישבות היא התיישבות. אבל אני חושב שבנסיבות שבהן יש רצון כן לנסות, כן למצות את הסיכוי, הרי המאמץ האדיר שנעשה בשנתיים-וחצי האחרונות, בהקצאת משאבים אדירים מתקציב המדינה, בין בפועל ובין במחויבות לשנים הבאות, הופנה בעיקר להתיישבות לא לאורך קווי העימות, לא לצורכי הביטחון האמיתיים של ישראל. מטרתה של הסתערות זו היתה אך ורק פוליטית, ואנחנו יודעים לעשות את ההבחנה בין השתיים. יתירה מכך, אנחנו יודעים לעשות את ההבחנה באיזה עיתוי, באילו נסיבות, באיזה היקף עושים דברים אם באמת רוצים לממש את המחויבות הבין-לאומית, בדבר הסדר הביניים, בדבר יישום האוטונומיה, הממשל העצמי.

לא אתייחס לראיונות שהיו בעיתונות. אבל, אינני סבור שמי שבחן את התהליכים ראה ניסיון רציני מצד הממשלה לממש את המחויבות הבין-לאומית, כמו הנסיגה מבחירות כלליות לבחירות מוניציפליות.

לכן, פה אנחנו שונים. גם אנחנו לא מעלים על הדעת שנפגע בביטחון ישראל. אני חושב, שהתקדמות להסדר ביניים, כשלב ראשון, בינינו לבין הפלשתינים – יש סיכוי שתקטין מתחים, תצמצם שנאות, תיצור אולי במרוצת הזמן מציאות חדשה, שתאפשר פתרונות שאולי כיום לא קיימים, ותאפשר את הדו-קיום בשלום בינינו לבין הפלשתינים.

השוני השני הוא סדר העדיפויות הלאומי. האם, בעת שנפתחים שערי ברית-המועצות, או מה שהיתה ברית-המועצות, לעלייה, כשבא זרם אדיר של עולים, ונוצרות בעיות כלכליות וחברתיות, חלקן הצטברות של דברים שלא נפתרו, כשחייילים משוחררים מובטלים, כי הביקוש למקומות עבודה גדול יותר – האם העדיפות הלאומית חייבת להינתן להשקעות אדירות בשטחים, או שמא למלחמה באבטלה? או לחינוך?

הליכוד, תסלחו לי אם אומר זאת, איבד חלק ממצביעיו הנאמנים בשכונות המצוקה, בערי הפיתוח.

משה קצב (הליכוד):

בערי הפיתוח הליכוד קיבל יותר מהמערך.

יצחק רבין (העבודה):

זה ידוע, אבל איבדתם לא מעט. ועל מה ומה? אלה שאולי העלו אתכם בשעתם לשלטון הרגישו שסדר העדיפויות הלאומי שלכם, ההשקעות בפועל בשכונות, בערי הפיתוח – כי מי ישקיע היום בקריית-שמונה אם בברקן, 30 דקות מתל-אביב, ניתנים אותם תנאים, ואולי תנאים טובים יותר למשקיע?

רן כהן (מרצ):

יותר טובים.

יצחק רבין (העבודה):

למה יחשוב תושב דימונה או באר-שבע או נתיבות או אופקים שיש סיכוי שמישהו ישקיע במפעל שם, כשבקרבת תל-אביב או נתניה, נסיעה של כ-30 דקות, מקבלים אותם תנאים, ואולי אפילו טובים יותר? סדר עדיפויות לאומי מעוות.

דן תיכון (הליכוד):

ממשלתך קבעה את העדיפות הזאת ב-1974.

מיכה גולדמן (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

אתה לא עוזר, חבר הכנסת גולדמן, גם אם כוונתך לעזור. אני מודיע לחברי הקואליציה העתידה שאתם מפריעים; חבר הכנסת אורון, זה כאילו עזרה אבל זה ההיפך.

יצחק רבין (העבודה):

לכן אנחנו רוצים לשנות, אנחנו רוצים ליצור תנאים תוך הבחנה בין התיישבות ביטחונית לאורך קווי העימות ובירושלים רבתי לבין האזורים שנראים בעיני כאזורים שההתנחלות בהם היא היום פוליטית.

בכלל, סבורני שהוויכוח על ארץ-ישראל השלמה כן או לא, לא היה צריך בהכרח לחייב אפילו אתכם להשקיע את מה שהשקעתם בהתנחלויות, במקום לטפל במצוקת חלקים גדולים, מאות אלפים של אזרחי ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

בתנועה הקיבוצית.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, בוא נסיים את זה בכבוד, עם הוד והדר.

יצחק רבין (העבודה):

לכן, בשני אלה נשנה: ננסה יותר ברצינות, במתכונת של מדריך, להביא לכך שהסיכוי לממש את ההתחייבות הבין-לאומית להקים ממשל עצמי, למימוש אוטונומיה לפלשתינים, על-פי קמפ-דייוויד, יהיה ניתן לעשייה. אנחנו מאמינים, מקווים שכן. הדבר השני – להעתיק את המשאבים שהוקצו, במידה שנתרו. אנחנו לא נעשה דברים בלתי חוקיים. להעביר את המשאבים הקיימים לאזורים שבהם יש אבטלה, מצוקה חברתית, שבהם החינוך נפגע, שעות הלימוד קוצצו, שכיתות לימוד חסרות בהם. את זאת נעשה, וכמובן, כל הדברים שקשורים במתן יתר חופש לאזרח גם בבחירה, גם בכלכלה – כלכלה יותר חופשית, אבל כשמדובר בהשגת יעדים לאומיים תהיה גם הכוונה ממשלתית.

והדבר השלישי: שינוי שיטת הממשל לבחירה ישירה של ראש הממשלה על-ידי כלל הציבור, בהמשך אולי גם שינוי שיטת הבחירות לכנסת. בפועל טרפד הליכוד את האפשרות להביא לרפורמה דמוקרטית. גם מספר לא מועט של חברים בתוכם רצו בכך, אבל הליכוד הוא שמנע רפורמה דמוקרטית משמעותית, שהיתה חוסכת הרבה תופעות במישור הפוליטי-הלאומי, חוסכת תופעות שכל מפלגה שמנסה להקים ממשלה נתקלת בהן.

בשלושת אלה ובדברים נוספים אנחנו חלוקים עליכם, גישתנו שונה. החזון שלנו הוא קודם כול מדינת ישראל כמדינה יהודית, שחיים בה גם לא-יהודים, חיים על ערכי יהדות, תרבות, קליטת עלייה, חברה מתקדמת, כלכלה בריאה, מדינה החותרת לשלום ומסוגלת להגן על עצמה ועל ביטחון אזרחיה בצורה הטובה ביותר. זה החזון שלנו.

אמר חבר כנסת מהליכוד, שמעתי אותו בטלוויזיה, שהליכוד הפך את ארץ-ישראל השלמה לדת והיה נכון לפגוע במשימות החברתיות שתמיד דגל בהן. לכן היה שינוי בעם, שינוי שנעשה באורח דמוקרטי, והוא בא לידי ביטוי כאן היום בהצגת הממשלה שבה שותפות שלוש המפלגות שהזכרתי קודם.

בזה אני מסיים את דברי ואומר: זו שעה גדולה, זו הזדמנות מיוחדת במינה, בתוקף צירוף הנסיבות הבין-לאומיות ופתיחת שערי מה שהיתה ברית-המועצות וציאת היהודים. העולם שונה וגם המזרח התיכון שונה במקצת. כבר אין מטרייה סובייטית מעל ראשי שליטי ערב העוינים לישראל. לכן אני מאמין, שהממשלה שתקבל את אמון הכנסת היום תוכל להיות אחרת, שיכול להיות טוב יותר, שאפשר להשיג את הדברים החשובים באמת לעם ולמדינה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת יצחק רבין.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לשלב של הבעת אמון בממשלתו החדשה של חבר הכנסת יצחק רבין. אני ממנה שני מונים, חבר הכנסת עמנואל זיסמן וחבר הכנסת יהושע מצא. בגלל רגישות ההצבעה, אני לוקח במתכוון חברים מנוסים מאוד בכגון אלה.

יהושע מצא (הליכוד):

לי יש ניסיון רק במחשבים.

היו"ר ש' וייס:

אם אתה מסרב, אני אחליף. בבקשה, שני ירושלמים.

אחר כך תבואנה גם ההודעות בעניין סדרי העבודה שלנו מחר.

אני שואל: מי בעד אישור הודעתו של חבר הכנסת יצחק רבין על הרכבת הממשלה החדשה? מי שהוא בעד – ירים את ידו. נא להוסיף את קולי. מי נגד? אני מבקש לא לדבר בזמן ההצבעה. פעם נוספת: מי מתנגד להודעתו של חבר הכנסת רבין? חברים, לא להפריע. מכיוון שהמקומות עדיין אינם קבועים, אנחנו לא משתמשים היום בהצבעה אלקטרונית.

פעם שלישית, לפי בקשתו של חבר הכנסת יהושע מצא. הוא החליט לעבוד יפה על סיעתו. לפי הקצב הזה, תעשו את זה עד 1996.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

אני הוספתי את קולי.

יש הסכמה על המניין? לירושלים יש דעה אחת?

חברי הכנסת, שלא תהיינה אי-הבנות, אני הוספתי את קולי לממשלת רבין. אל תדאגו. הצורה שבה אני מוסיף את קולי היא לא בהצבעה אלא באמירה.

דבר נוסף. מכיוון שמדובר בחברי כנסת שבחלקם הם חסרי ניסיון פרלמנטרי, אם כי אנחנו בדרך כלל לא שואלים מי נמנע, מכיוון שחלק מחברי הכנסת עדיין אינם יודעים זאת, אני שואל אם יש סוג הצבעה אחרת. יש נמנעים? אין.

יש בעיה? אנחנו נדאג שיהיה דיוק.

קריאה:

הצבעה אלקטרונית.

היו"ר ש' וייס:

אי-אפשר. הסברתי, חברי הכנסת אינם יושבים במקומותיהם. האם ידוע למי מראשי הסיעות על היעדרות של שני חברי כנסת?

דוד ליבאי (העבודה):

צריך לספור מחדש. יש טעות.

היו"ר ש' וייס:

יש דרישה לספור מחדש? כן.

חברי הכנסת, התהליך מתחיל מחדש. אנחנו לא נאפשר כאן טעויות. אני חוזר על ההצבעה. שלא תהיה לכם הרגשה שאין רוב לממשלה. יש.

קריאה:

הצבעה שמית.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, בלי עצות. כדי לקיים הצבעה שמית צריך להגיש חתימות, ובשעה זאת הצבעה שמית היא כמעט אנטישמית.

אני שואל אם שני המונים מוכנים להמשיך בתפקידם. חבר הכנסת זיסמן – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

היתה הצבעה לא מכובדת, רעש באולם – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שמאי, במקום לחקור את פשר האי-הבנה, נצביע עוד הפעם.

דן תיכון (הליכוד):

אין דבר כזה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דן תיכון, אל תגיד לי איזה דבר אין. אני אנהג כפי שאני מבין. שלוש פעמים ספרנו אתכם. גם לא אמרתי דבר. בתור סגן יושב-ראש הרבה שנים היית צריך לדעת שאתה טועה מאוד.

חבר הכנסת אלי בן-מנחם וחבר הכנסת מאיר שטרית מונים. חבר הכנסת רמון, אל תדריך אותם, הם עצמאים, הם נבחרו לכנסת. זה ביטוי לעצמאות. אנחנו מונים מחדש.

מי תומך בהודעת חבר הכנסת יצחק רבין על הרכבת הממשלה החדשה – ירים את ידו, ויחזיק אותה מורמת עד אשר יסתיים החלק הזה. אני מבקש מהמונים לספור את עצמם. מי נגד ההודעה של חבר הכנסת יצחק רבין והצגת הממשלה? נא להוסיף את קולי.

הצבעה

בעד הודעת חבר הכנסת י' רבין על כינון הממשלה והרכבה – 67

נגד – 53

הודעת חבר הכנסת י' רבין על כינון הממשלה והרכבה נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

הוספתי את קולי. חברי הכנסת, התוצאות הן: בעד – 67, נגד – 53. אני מודיע בזאת, שברוב קולות הביעה הכנסת אמון לממשלה החדשה, ואני מברך אותה.

הצהרת אמונים של חברי הממשלה

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו, על-פי סעיף 16 לחוק-יסוד: הממשלה, לפרק ההשבעה. אני מתכבד להזמין את ראש הממשלה ואת חברי הממשלה בזה אחר זה לעלות על הדוכן ולהצהיר אמונים. אני מזמין את ראש הממשלה ושר הביטחון חבר הכנסת יצחק רבין.

יצחק רבין:

אני, יצחק בן נחמיה ורוזה רבין, מתחייב כראש הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את השרה שולמית אלוני, שרת החינוך והתרבות.

שולמית אלוני:

אני, שולמית בת דוד ויהודית אדלר, מתחייבת כחברת הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחברת הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותמת על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין עכשיו את שר הבינוי והשיכון, בנימין בן-אליעזר.

בנימין בן-אליעזר:

אני, בנימין בן פלאח ופאתחה בן-אליעזר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר התיירות עוזי ברעם.

עוזי ברעם:

אני, עוזי בן משה וגרציה ברעם, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר הפנים אריה דרעי.

אריה דרעי:

אני, אריה מכלוף בן אליהו ואסתר דרעי, מתחייב בעזרת השם כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר התעשייה והמסחר מיכאל חריש.

מיכאל חריש:

אני, מיכאל בן יוסף ואסתר חריש, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר המשפטים דוד ליבאי.

דוד ליבאי:

אני, דוד בן זלמן ושרה ליבאי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את השרה לאיכות הסביבה אורה נמיר לעלות על הבמה ולהצהיר הצהרת אמונים.

אורה נמיר:

אני, אורה נמיר, בת פנחס ומרים טויב, זיכרונם לברכה, מתחייבת כחברת הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחברת הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותמת על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר החוץ שמעון פרס לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים.

שמעון פרס:

אני, שמעון בן יצחק ושרה פרס, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר הקליטה יאיר צבן לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים.

יאיר צבן:

אני, יאיר בן יוסף ושרה צבן, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שר החקלאות יעקב צור לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים.

יעקב צור:

אני, יעקב בן שלמה וצפורה שטיינברג-צור, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

16(חותם על ההצהרה)

(צחוק באולם)

שר החקלאות י' צור:

מה קרה?

היו"ר ש' וייס:

יאיר צבן, כך, בתנופה, חזר לאופוזיציה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

הוא הלך לשבת במקום של חברי הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

יש לו קשיי קליטה ליד שולחן הממשלה.

אני מזמין את ישראל קיסר, שר התחבורה, לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים כחבר הממשלה.

ישראל קיסר:

אני, ישראל בן יחיאל ודבורה קיסר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את אמנון רובינשטיין, שר האנרגיה והתשתית ושר המדע והפיתוח, לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים.

אמנון רובינשטיין:

אני, אמנון בן אהרן ורחל לבית וילוז'ני-רובינשטיין, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חיים רמון, שר הבריאות, לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים.

חיים רמון:

אני, חיים בן אשר ובינה רמון, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את אברהם שוחט, שר האוצר, לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים כחבר ממשלה.

אברהם שוחט:

אני, אברהם בן צבי ופניה שוחט, זיכרונם לברכה, מתחייב כחבר ממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את משה שחל, שר המשטרה ושר התקשורת, לעלות על הדוכן ולהצהיר הצהרת אמונים כחבר ממשלה.

משה שחל:

אני, משה בן דוד וחביבה פתל-שחל, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את שמעון שטרית, שר הכלכלה והתכנון, לעלות על הדוכן ולהצהיר אמונים כחבר ממשלה.

שמעון שטרית:

אני, שמעון בן יחיא ועישה שטרית, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר ממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, קמה ממשלה בישראל. נאמר לה, על-פי הרכבה, קדימה לעבודה במרץ ובעזרת השם. זו הקואליציה. אם תתאמצו תגיעו גם לצומת.

חברי הכנסת, לפני שאני נועל את הישיבה אמסור הודעה חשובה. מחר, יום שלישי, י"ג בתמוז, 14 ביולי 1992, בשעה 16:00, תיפתח ישיבת הכנסת הבאה.

אני מודה לכם; מברך את כולכם וגם את האורחים. הישיבה תמה.

הישיבה ננעלה בשעה 22:48.